

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА»
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА НАУКОВА РАДА**

Збірник тез наукових праць

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ІННОВАЦІЇ
В ЕКОНОМІЦІ, ПРАВІ, ДЕРЖАВНОМУ
УПРАВЛІННІ, НАУЦІ І ОСВІТНІХ ПРОЦЕСАХ»**

«18–21» березня 2019

**Київ–Буковель
2019**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА»
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА НАУКОВА РАДА

Збірник тез наукових праць

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**«ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ІННОВАЦІЇ
В ЕКОНОМІЦІ, ПРАВІ, ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ,
НАУЦІ І ОСВІТНІХ ПРОЦЕСАХ»**

«18–21» березня 2019

Сборник тезисов научных трудов

МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ
КОНФЕРЕНЦИЯ

**«ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ И ИННОВАЦИИ
В ЭКОНОМИКЕ, ПРАВЕ, ГОСУДАРСТВЕННОМ
УПРАВЛЕНИИ, НАУКЕ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ
ПРОЦЕССАХ»**

«18–21» марта 2019

Abstracts of scientific works

INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

**«DIGITAL TRANSFORMATION AND INNOVATION
IN ECONOMICS, LAW, GOVERNMENT, SCIENCE
AND EDUCATIONAL PROCESSES»**

March 18–21, 2019

Київ–Буковель
2019

ББК 20
УДК 001
Ц75

Цифрова трансформація та інновації в економіці, праві, державному управлінні, науці і освітніх процесах: збірник тез наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції (Київ–Буковель, «18–21» березня 2019 року) / Фінансово-економічна наукова рада, 2019. — 132 с.

У збірнику представлені матеріали Міжнародної науково-практичної конференції: «Цифрова трансформація та інновації в економіці, праві, державному управлінні, науці і освітніх процесах».

Матеріали публікуються мовою оригіналу у авторській редакції.

Редакція не завжди поділяє думки і погляди автора. Відповідальність за достовірність фактів, імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», при використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилання на авторів і видання є обов'язковими.

© Автори статей, 2019

© Фінансово-економічна наукова рада, 2019

© Міжнародний науковий журнал «Інтернаука», 2019

С К Л А Д

оргокомітету Міжнародної науково-практичної конференції
«Цифрова трансформація та інновації в економіці, праві, державному
управлінні, науці і освітніх процесах»
(18–21 березня 2019 року)

- Камінська Т. Г.** – д.е.н., професор, ректор Київського кооперативного інституту бізнесу і права;
- Охріменко І. В.** – д.е.н., професор, проректор з навчальної та наукової роботи Київського кооперативного інституту бізнесу і права;
- Ольшанська О. В.** – д.е.н., професор, декан факультету економіки та бізнесу Київського національного університету технологій та дизайну;
- Баланюк І. Ф.** – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;
- Бардаш С. В.** – д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Київського кооперативного інституту бізнесу і права;
- Вдовенко Н. В.** – д.е.н., професор, заслужений працівник сільського господарства України, завідувач кафедри глобальної економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України;
- Глушков В. О.** – д.ю.н., професор кафедри тактико-спеціальної підготовки Академії Державної пенітенціарної служби;
- Зось-Кіор М. В.** – д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту і логістики Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;
- Курило В. І.** – д.е.н., професор, завідувач кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України;
- Малік М. Й.** – д.е.н., професор, завідувач відділу підприємництва та кооперації ННЦ «Інститут аграрної економіки»;
- Омельчук В. А.** – д.ю.н., професор, завідувач кафедри права Київського кооперативного інституту бізнесу і права; головний редактор фахового Міжнародного наукового журналу «Інтернаука». Серія «Юридичні науки»;
- Осмятченко В. О.** – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліково-аналітичних баз знань Національного університету державної податкової служби України;

- Токар В. В.** – д. е. н., професор, професор кафедри міжнародних фінансів Київського національного економічного університету ім. В. Гетьмана;
- Коваленко Д. І.** – к. е. н., доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Київського національного університету технологій та дизайну; головний редактор Міжнародного наукового журналу «Інтернаука», **секретар секції 1:** «Економіка, фінанси, страхування і банківська справа: інноваційно-інвестиційні стратегії»;
- Золковер А. О.** – к. е. н., доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Київського національного університету технологій та дизайну; голова ГО «Фінансово-економічна наукова рада»;
- Русіна Ю. В.** – к. е. н., доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки Київського національного університету технологій та дизайну; заступник голови ГО «Фінансово-економічна наукова рада», **секретар секції 2:** «Цифрові технології в освітніх і наукових процесах»;
- Лисюк А. В.** – к. е. н., завідувач відділу наукової роботи Київського кооперативного інституту бізнесу і права;
- Gechbaia Badri** – Doctor of Economics, Professor, Correspondent Member of the Academy of Sciences of Georgia Business Head of the Department of Business Administration Batumi Shota Rustaveli State University (Georgia);
- Eter Kharaisvili** – Doctor of Economics, Professor, Head of the Microeconomics' Department, Head of Quality Assurance Service at the Faculty of Economics and Business, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (Georgia);
- Katalin Posta** – Doctor of Economics, Dean Faculty of Agricultural and Environmental Sciences Szent Istvan University (Hungary);
- Peter Bielik** – Dr. h. c. Professor, Ing. PhD, Rector Slovak University of Agriculture in Nitra (Slovakia);
- Natalia Wasilewska** – Dr hab., Professor, UJK, Katedra Zarządzania, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach (Poland).

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКОНОМІКА, ФІНАНСИ, СТРАХУВАННЯ І БАНКІВСЬКА СПРАВА: ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ	8
Babunashvili Teimuraz, Gechbaia Badri, Vdovenko Nataliia, Dmytryshyn Roman Organization of the national system of fishery statistics in Romania	8
Броварець Олександр Олександрович Інформаційно-технічна система локального оперативного моніторингу агробіологічного стану ґрунтового середовища сільськогосподарських угідь конструкції Олександра Броварця	11
Бугас Валерій Васильович, Бугас Василь Валерійович Сутність та особливості інтелектуального капіталу підприємства.....	20
Гнатишена Юлія Вікторівна Аналіз особливостей фінансових взаємовідносин підприємств з державою в умовах здійснення оподаткування	23
Добрица Катерина Сергіївна, Тарасенко Ірина Олексіївна Особливості розвитку економіки України в умовах глобалізації	26
Квасова Ольга Петрівна Державне управління венчурним інвестуванням як основа інноваційного розвитку економіки України	29
Летюка Вікторія Миколаївна Якісне економічне зростання в Україні, його оцінка та шляхи забезпечення	33
Лісюк Альона Василівна Бухгалтерський облік податкових розрахунків: сучасний стан та перспективи розвитку	36
Лісниченко Анна Костянтинівна Система фінансової стійкості банку	39
Несенюк Євген Сергійович Шляхи вдосконалення інноваційної діяльності підприємств України... 	42
Ольшанська Олександра Володимирівна, Григорчук Дарина Вікторівна Конкурентний туристичний розвиток України в умовах євроінтеграції	46
Ольшанська Олександра Володимирівна, Заріцька Надія Миколаївна Проблеми забезпечення сталого розвитку регіонально-просторових економічних систем.....	49

Омарова Марина Володимирівна Удосконалення інституційних умов оподаткування суб'єктів малого підприємництва України на прикладі Грузії.....	54
Полішевська Каріна Вікторівна Кредитний портфель як інструмент забезпечення фінансової стійкості банку.....	58
Русіна Юлія Олександрівна, Дреля Максим Валерійович Альтернативна енергетика в Україні: останні тенденції.....	61
Стасіневич Світлана Анатоліївна Удосконалення регулювання біржового товарного ринку України	65
Філімонюк Євген Володимирович Ризики фінансово-економічної безпеки підприємства	69
Шацька Зорина Ярославівна Особливості формування підприємницьких структур в умовах цифрової економіки	72
СЕКЦІЯ 2. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНІХ І НАУКОВИХ ПРО- ЦЕСАХ	75
Shubina Ivanna, Kulakli Atik, Zolkover Andrii Developing creativity with e-learning technologies in modern education ...	75
Белялов Талят Енверович Роль знань в умовах цифрової економіки та формуванні постіндустріального суспільства.....	81
Білозор Людмила Василівна Використання кейс-методу в освіті.....	86
Вергун Михайло Олексійович Особливості формування системи управління інфраструктурою інвестиційної діяльності ЗВО	90
Вергун Антоніна Миколаївна Сучасні інструменти фінансування закладів вищої освіти, як чинник підвищення рівня їх економічної безпеки	94
Демчук Іванна Михайлівна Роль цифрових технологій в промисловій інженерії та дослідницькій роботі	99
Дяченко Любов Анатоліївна, Броварець Олександр Олександрович Електронний підручник нового покоління у контексті оновлення професійної освіти	103
Коваленко Дмитро Іванович Проблеми фінансування установ вищої освіти в Україні.....	108

Комісаренко Наталія Олександрівна	
Особливості ІКТ-середовища у вищих навчальних закладах	112
Омельчук Василь Андрійович	
Окремі проблеми освітнього процесу з підготовки юристів та шляхи їх вирішення в сучасних реаліях	116
Осадча Лариса Анатоліївна	
Психологічні особливості впровадження та використання цифрових технологій в освітніх процесах у вузі	120
Охріменко Ігор Віталійович	
Кадрове забезпечення кооперативних формувань в Україні.....	124
Черниш Ольга Василівна	
Сучасні підходи до оцінювання ефективності діяльності ЗВО.....	128

Секція 1.
ЕКОНОМІКА, ФІНАНСИ,
СТРАХУВАННЯ І БАНКІВСЬКА СПРАВА:
ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ

Babunashvili Teimuraz
Doctor of Economics, Professor,
President of Business Academy Sciences of Georgia
Batumi, Georgia

Gechbaia Badri
Doctor of Economics, Professor,
Correspondent Member of the
Academy of Sciences of Georgia Business;
Head of the Department of Business Administration
Batumi Shota Rustaveli State University
Batumi, Georgia

Vdovenko Nataliia
Doctor in Economics, Professor,
Head of the Department of Global Economics
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

Dmytryshyn Roman
Applicant
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

ORGANIZATION OF THE NATIONAL SYSTEM
OF FISHERY STATISTICS IN ROMANIA

The Directorate of Fishing, Fish Farming and Fishery Inspection of the Ministry of Agriculture and Food and the National Commission for Statistics have the task of collecting and processing the fisheries data.

They are supported by the Ministry of Water, Forests and Environmental Protection — in collecting the data for salmon culture and mountain waters fisheries (rivers, lakes, dams etc.), by the Romanian Marine Research Institute — in collecting the data for marine and deep sea fishery, and by the Romanian Navy Register — in collecting the information about the fishing vessels and boats.

The legislation used for collecting the data is:

- Governmental Order # 9/1992, republished by Law 11/1994 in the Official Journal (OJ) # 65/14.03.1994 — in the case of NCS;
- The Governmental Order # 656/1997 (OJ # 301 bis/05.11.1997), Law # 12/1974, for aquaculture and fishery, and Governmental Order # 390/1997 (OJ # 182/24.07.1997) — in the case of the Directorate of Fishing, Fish Farming and Fishery Inspection;
- The Governmental Order 88/1970 (OJ # 20, Part I/17.03.1970) — in the case of RMRI;
- Law # 107/1996 (OJ # 244/08.10.1996) and Law # 137/1995 (OJ # 304/30.12.1995) — in the case of salmon culture, mountain waters, marine and deep sea fishery.

The Unit responsible for the transmission of data, to FAO and other international organisms and agencies, is the Directorate of Fishing, Fish Farming and Fishery Inspection.

Method of collecting, processing and compiling the data on fishing fleet, catches, landings, aquaculture activities and average prices. Sources of data in marine and deep-sea fishery are log sheets and information provided by skippers and national observers on board. The data is transmitted daily and centralized on a monthly basis for each FAO statistical region, type of fishing effort, gear used, catch composition and destination (human consumption, reduction to fish meal and fish oil), landings. A 4-page questionnaire, sent by post to the fishermen and fish farm producers, are used to collect the data on inland fishery and fish farming production. The information are centralized at the end of the year. The list of fishermen and producers is constantly up-dated. A 2-page questionnaire is send to fish processors. They are providing monthly information on the quantities of raw material used, by species (domestic and import), mean prices for raw material and final products, conversion factors for different production stages and the employees involved by sex, age groups, working time. This information is processed by the National Commission for Statistics. The information is collected and transmitted daily — by radio — from the fishing vessels, in the case of deep-sea fishery, or on board or in port, after each trip, in case of marine fishery. The average prices are collected monthly from the fishermen and producers and by the inspection of

records of fish merchants. The statistical data are collected during first 45 days of the year. So, at the end of February the preliminary figures are released. Final figures for the year are ready, after various checking procedures have been completed, at the end of June.

Reliability and representativeness of the data. The collection on catch and landings structure by species is based on samples taken on board and after landings or trans-shipments. Four samples are taken from each haul of the gear on board the vessel. The observers on board (mainly technicians) are sampling each haul. The results are extended to all monthly catches from the same fishing area, division or subdivision and are adjusted according to the landed or trans-shipped quantities.

Although sampling of commercial catches and landings is used, the techniques involved are such that the results are considered acceptable.

In the recreational fishery the figures are estimated by the same sampling system carried out by the fishery inspectors. The fishery statistical system in Romania has been under development in the last years. The main problems which it confronts are: the impossibility of using the same format of fishing log for different type of vessels or boats, type of fishing and fishing tools used; the impossibility in assessing the subsistence catches in inland and marine waters; the lack of an organized fish market.

Work is concentrating on the development of a method of cross-checking the information received at a county level. It is planned that this centralized data will be sent automatically to the Directorate of Fishing, Fish Farming and Fishery Inspection for analysis and checking.

References

1. Improving national data collection and statistical system of Ukrainian inland fishery and aquaculture subsector” GCP/UKR/001/NOR, Regional Office for Europe and Central Asia (REU), Food and Agriculture organization of the United Nations (FAO). К.: Компринт, 2017.
2. 1. OECD (Organization for Economic Co-operation and Development); FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations). Agricultural Outlook; Agriculture Statistics (Database); OECD/Food and Agriculture Organization of the United Nations: Rome, Italy, 2017.
3. Statistics and statistical support of the fisheries: recommendations for Ukrainian statistics development. Вдовенко Н. М., Шарило Ю. Є., Шепелев С. С. К.: Кондор, 2017. — 21 p.
4. Fisheries and aquaculture sector study of Ukraine / Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), Project Document GCP/UKR/001/NOR / R. Jehle, M. Herranz, E. Kovach, N. Vdovenko, A. Woynarovich, K. Demianenko, V. Bekh, A. Didenko, A. Sishman, 2016. — 141 p.
5. FAO Fisheries Glossary and Encyclopedia Britannica, 2001.

Броварець Олександр Олександрович
*кандидат технічних наук, доцент,
завідувач кафедри інформаційно-технічних
та природничих дисциплін
Київський кооперативний інститут бізнесу і права
м. Київ, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНІЧНА СИСТЕМА ЛОКАЛЬНОГО ОПЕРАТИВНОГО МОНІТОРИНГУ АГРОБІОЛОГІЧНОГО СТАНУ ҐРУНТОВОГО СЕРЕДОВИЩА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ КОНСТРУКЦІЇ ОЛЕКСАНДРА БРОВАРЦЯ

Сучасне землеробство передбачає виконання певної технологічної операції, згідно відповідної картограми-завдання, яка розробляється попередньо на основі різнопланової інформації. Знання певної структури варіабельності ґрунтового покриву, отриманих з використанням інформаційно-технічних систем локального оперативного моніторингу агробіологічного стану сільськогосподарських угідь, дозволяє прийняти ефективні оперативні рішення для ефективного управління агробіологічним потенціалом сільськогосподарських угідь.

Очевидно, що за таких умов виникає необхідність у принципово нових підходах до ведення агропромислового виробництва, що полягає у забезпеченні належної якості виконання технологічних операцій. Якість виконання технологічних операцій є інтегральним показником ефективності виробництва сільськогосподарської продукції в межах агробіологічного поля. Необхідна якість виконання основних технологічних процесів у рослинництві забезпечується за рахунок інтегрованих інформаційно-технічних систем оперативного моніторингу агробіологічного стану сільськогосподарських угідь.

У зв'язку, з цим ставиться завдання використання принципово нового класу інформаційно-технічних систем локального оперативного моніторингу агробіологічного стану сільськогосподарських угідь.

Неоднорідність ґрунту можна представити як ієрархічну підпорядкованість явищ. Питання про шкалу вимірювання неоднорідності. Звичайно, неоднорідність порівняно просто вираховується, коли

порівнюються об'єкти вимірюються кількісно і при цьому використовуються кількісні критерії. Неоднорідність вважають фактором, відповідальним за біорізноманіття, тому що завдяки їй формується екологічна складова і забезпечується багатогранність організмів ґрунту.

Сучасне сільськогосподарське виробництво передбачає широке використання автоматизованих систем для моніторингу агробіологічного стану ґрунтового середовища сільськогосподарських угідь.

Один з головних підходів при застосуванні технологій точного землеробства — оптимізувати урожайність і забезпечити екологічну якість сільськогосподарської продукції із врахуванням зон управління сільськогосподарським полем. У цьому аспекті важливу роль відіграє визначення ґрунтової електричної провідності для визначення величини прибутку на основі даних просторової мінливості та вмісту поживних речовин у ґрунті. Знання певної структура варіабельності ґрунтового покриття дозволяє прийняти ефективні рішення для управління агробіологічним потенціалом сільськогосподарських угідь.

Втілення сучасних технологій землеробства дозволяє планувати витрати насінневого матеріалу, добрив, пестицидів та інших технологічних матеріалів, у тому числі палива, визначати загальну стратегію управління агробіологічним потенціалом поля тощо. Проте, на сьогодні при реалізації даних технологій бракує ефективних систем збору та реєстрації (моніторингу) місцевизначеної інформації (агробіологічної та фітосанітарної) про стан сільськогосподарських угідь у технологіях точного землеробства. Існуючі способи і засоби реалізації цього процесу недосконалі.

У цьому сенсі набуває актуальності розробка та використання принципово нового класу сільськогосподарських машин — інформаційно-технічних систем локального оперативного моніторингу агробіологічного стану ґрунтового середовища сільськогосподарських угідь.

У зв'язку із цим важливим завданням є розробка і обґрунтування функціональної структури, програмного забезпечення, написання програмного коду та алгоритмів керування виконавчими робочими органами інформаційно-технічної системи оперативного моніторингу агробіологічного стану ґрунтового середовища сільськогосподарських угідь.

Метою даного дослідження є розробка і обґрунтування функціональної структури, програмного забезпечення, написання програмного коду та алгоритмів керування виконавчими робочими органами інформаційно-технічної системи оперативного моніторингу агробіологічного стану ґрунтового середовища сільськогосподарських угідь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Структура ґрунту змінюється в значних межах на багатьох сільськогосподарських полях.

Фізичні властивості ґрунту, як наприклад ґрунтова структура, мають прямий ефект на водомісткість, ємність катіонного обміну, урожайність тощо. Поживні речовини, що містяться у ґрунтах, використовуються рослиною і їх вміст у ґрунті зменшуються. Загальноприйнятою характеристикою вмісту поживних речовин у ґрунтів є вміст азоту, наявність якого у ґрунті значною мірою визначає урожайність. Картографія ґрунтової електричної провідності, широко використовується як ефективний засіб відображення ґрунтової структури і інших ґрунтових властивостей (рис. 1).

Швидкий опис мінливості сільськогосподарських угідь — важливий компонент для зональних методів управління.

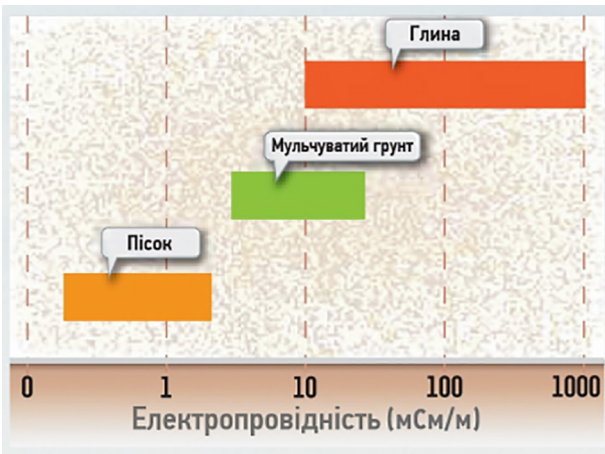

Рис. 1. Електропровідність ґрунту

Карти ґрунтової електропровідності дають можливість отримати картограми:

- Змінних норм внесення технологічного матеріалу (насіння і мінеральних добрив) на основі очікуваної врожайності по кожній окремій ділянці, розраховані виходячи з величини електропровідності.
- Змінні норми внесення насіння на основі даних про глибину верхнього (орного) шару ґрунту.
- Змінні норми внесення в ґрунт гербіцидів на основі даних про органічні речовини, структуру ґрунту і електропровідності.
- Змінні норми внесення вапна на основі даних про агробіологічний стан ґрунтового середовища відповідно до рівнів електропровідності.

Виклад основного змісту дослідження. Вимірювання електропровідних властивостей ґрунтового середовища. Електропровідність (soil conductivity) — це властивість матеріалу передавати (проводити) електричний струм, вимірювана в сименсах на метр (См/м) або в миллісименсах на метр (мСм/м). Електропровідність ґрунту може виражатися також в децисименсах (дСм/м). Мілісіменс на метр (мСм/м) — це стандартна одиниця вимірювання величини електропровідності ґрунту. У сименсах вимірюють електропровідність матеріалів. Перевага стандартної одиниці вимірювання в тому, що вона дає точні кількісні дані. Візуальна оцінка ґрунту дозволяє легко виявити колірні відмінності, але не дає кількісного значення і пояснення суті колірних відмінностей. Карти електропровідності ґрунту показують значення в мСм/м, що дозволяє дізнаватися і однаковим чином обробляти ділянки з схожими показниками електропровідності. Як показали численні лабораторно-польові дослідження існує кореляційна залежність між параметрами електропровідності та вмістом поживних речовин у ґрунті при певних значеннях його вологості та твердості обумовленого гранулометричним складом ґрунту.

Сфера використання. Інформаційно-технічна система локального оперативного моніторингу агробіологічного стану ґрунтового середовища сільськогосподарських угідь конструкції Олександра Броварця — пристрій для визначення електропровідних властивостей ґрунтового середовища конструкції Олександра Броварця *може працювати* з ручними пристроями, розміщуватися на транспортних засобах високої прохідності, розміщуватися на сільськогосподарських та енергетичних засобах, які виконують технологічну операцію, що дозволяє отримувати оперативні дані про агробіологічний стан ґрунтового середовища та приймати оперативні рішення щодо керування нормою внесення технологічного матеріалу (насіяння, мінеральних добрив тощо).

Всі раніше декларовані елементи таких технологій точного (керованого) землеробства (лабораторний аналіз (одна проба на 5–10 га), урожайність) не давали можливості забезпечити такий точний підхід. Ця система дає можливість отримати достовірну інформацію про агробіологічний стан ґрунтового середовища із кожного квадратного метра сільськогосподарського поля (табл. 1).

Такої точності до сих пір не мають жодні представлені на ринку технології починаючи від лабораторного обстеження (одна проба на 5–10 га) і закінчуючи супутниковим моніторингом (точність до 10 м²). Крім того необхідно враховувати вартість даних технологій, оскільки собівартість однієї проби коливається в межах 1–10 \$, супутникового

Таблиця 1

Методи моніторингу агробіологічного стану ґрунтового середовища сільськогосподарських угідь

№ п/п	Метод моніторингу стану агробіологічного стану	Щільність відбору проб ґрунту на 100 га	Розмір ділянки з якої проводиться забір, м ²	Вартість однієї проби (знімку), \$, ум. од.	Вартість проби (знімку) на 100 га, \$, ум. од.
1	Лабораторний метод	10–15	10 000*1000	1–10	100–1000
2	Супутниковий моніторинг	1 знімок роздільною здатністю до 10 м	100*100	10–100	100–1000
3	Інформаційно-технічна система локального оперативного моніторингу агробіологічного стану ґрунтового середовища сільськогосподарських угідь конструкції Олександра Броварця	1000	10*10	0,1	100
4	Інформаційно-технічна система локального оперативного моніторингу агробіологічного стану ґрунтового середовища сільськогосподарських угідь конструкції Олександра Броварця	10000	1*1	0,1	1000

моніторингу — від 20 \$, у той час коли вартість такої проби з використання запропонованої конструкції технічної системи оперативного моніторингу складає менше 0,1 \$ за м² (табл. 1).

Загальна характеристика інформаційно-технічної системи локального оперативного моніторингу агробіологічного стану ґрунтового

середовища сільськогосподарських угідь конструкції Олександра Броварця:

- **Габаритні розміри:**
    - ширина: 1366 мм;
    - довжина: 1784 мм;
    - висота: 1147 мм.
  - **Мінімально потрібна потужність енергетичного засобу:** 30 л.с. (вимоги можуть змінюватися залежно від швидкості, рельєфу місцевості та ґрунту).
  - **Діаметр робочих дисків-електродів:** від 100 до 500 мм (залежно від глибини моніторингу ґрунтового середовища), оптимальний робочий розмір 350 мм, товщина 2,5 мм з конічними роликівими підшипниками і чавунними концентраторами.
  - **Максимальна швидкість руху по шосе:** до 100 км/год (до 62 миль/год);
  - **Максимальна швидкість руху при виконанні технологічної операції:** до 30 км/год (до 18 миль/год).
  - **Розмір коліс:** P205 R75.
  - **Обладнаний засобами сигналізації при русі по дорогам загально-го користування:** катафотами стоянковими вогнями, поворотами.
- Маса:** 420 кг.

Пристрій для визначення електропровідних властивостей ґрунтового середовища конструкції Олександра Броварця використовують: перед виконанням технологічної операції, одночасно з виконанням технологічної операції (сівба, внесення мінеральних добрив тощо); протягом вегетації та після збирання врожаю. Це відкриває нові перспективи до ведення органічного землеробства з використанням таких «розумних» сільськогосподарських машин.

На рис. 2 — зображено загальний вигляд інформаційно-технічної системи локального оперативного моніторингу агробіологічного стану сільськогосподарських угідь конструкції Олександра Броварця (вид зверху), рис. 3 — зображено загальний вигляд технічної системи оперативного моніторингу стану ґрунтового середовища конструкції Олександра Броварця (вид збоку).

Інформаційно-технічна система локального оперативного моніторингу агробіологічного стану ґрунтового середовища сільськогосподарських угідь конструкції Олександра Броварця складається (рис. 3) з опорних коліс 1, П-подібної рами 2, кріплення 3, повздовжньої рами 4, поперечної рами 5, шарнірів 6, важелів 7, стояків-пружин 8, кронштейну 9, обертового валу 10, гідроциліндру 11, кронштейну кріплення 12, копіювальних коліс 13, робочих електродів 14, баласту 15, фаркопу 16 та підставка 17.

Інформаційно-технічна система локального оперативного моніторингу агробіологічного стану ґрунтового середовища сільськогосподарських угідь конструкції Олександра Броварця працює наступним чином: переміщення технічної системи оперативного моніторингу стану сільськогосподарських угідь конструкції Олександра Броварця відбувається з використанням транспортного засобу за допомогою опорних коліс 1, на яких розміщується П-подібна рама 2 до якої за допомогою кріплення 3, приєднується повздовжня рама 4. До повздовжньої рами 4 відбувається приєднання поперечної рами 5 до якої через шарніри 6, важелі 7 та стояки-пружини 8 кріпляться підважені копювальні колеса 13 з робочими електродами 14. Регулювання глибини ходу робочих електродів 14 відбувається за допомогою копювальних коліс

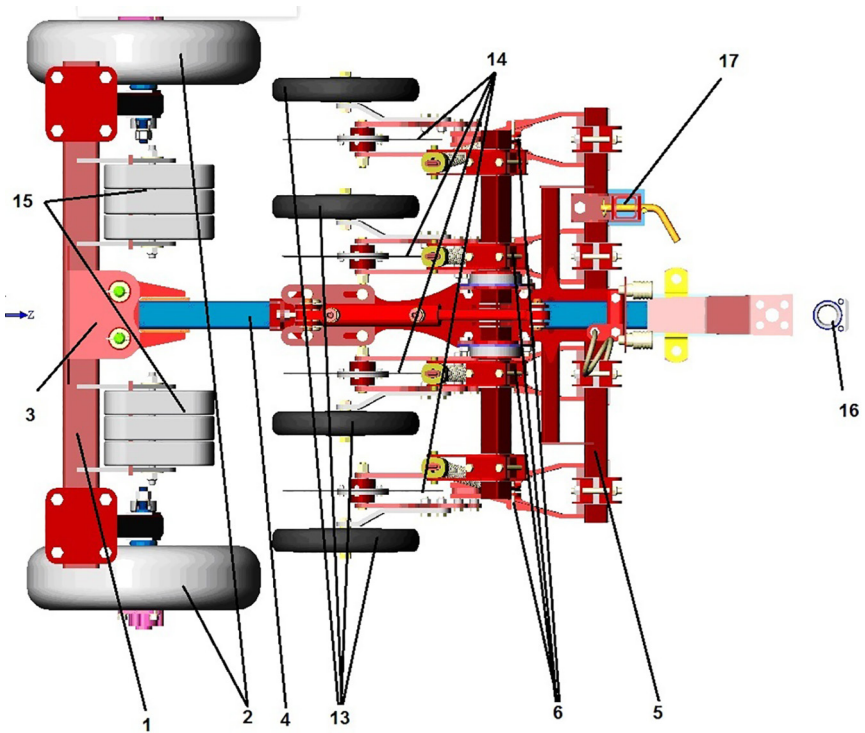

Рис. 2. Загальний вигляд інформаційно-технічної системи оперативного моніторингу агробіологічного стану ґрунтового середовища сільськогосподарських угідь конструкції Олександра Броварця (вид зверху)

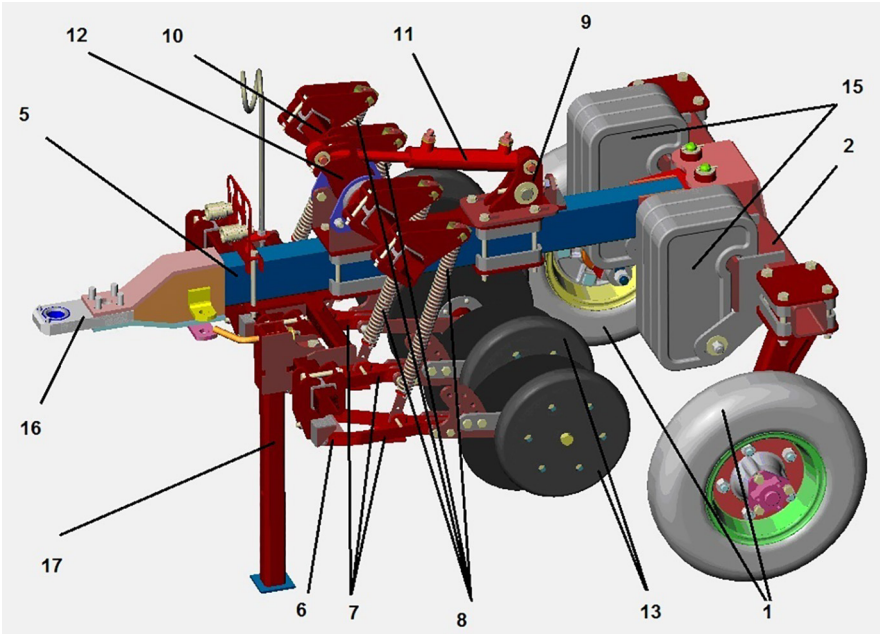

Рис. 3. Загальний вигляд інформаційно-технічної системи оперативного моніторингу агробіологічного стану ґрунтового середовища сільськогосподарських угідь конструкції Олександра Броварця (вид збоку)

13, а за допомогою стояків-пружины 8, які прикріплені до обертового валу 10, гідроциліндру 11, кронштейну кріплення 12, відбувається притискання робочих електродів до поверхні поля та їх копіювання нерівностей. Реалізація механізму піднімання/опускання робочих електродів 14 відбувається з використанням кронштейну 9, до якого приєднано гідроциліндр 11, який обертає вал 10 через кронштейн кріплення 12.

Таке технологічне рішення дасть можливість забезпечити оптимальне керування нормою висіву технологічного матеріалу (насіння, добрива тощо) із врахуванням агробіологічного стану ґрунтового середовища.

Інформаційно-технічна система локального оперативного моніторингу агробіологічного стану ґрунтового середовища сільськогосподарських угідь конструкції Олександра Броварця рухаючись по поверхні поля за допомогою робочих електродів 14 забезпечує отримання оперативної інформації про агробіологічний стан ґрун-

тового середовища та реалізацію згідно алгоритму норм у внесення технологічного матеріалу.

Режими роботи пристрою для визначення електропровідних властивостей ґрунтового середовища конструкції Олександра Броварця:

- ручні переносні пристрої для визначення електропровідних властивостей ґрунтового середовища;
- рухомі транспортні засоби з робочими електродами для визначення електропровідності ґрунтового середовища агрегатовані з транспортними засобами підвищеної прохідності;
- рухомі транспортні засоби з робочими електродами для визначення електропровідності ґрунтового середовища агрегатовані з транспортними засобами, які виконують технологічну операцію (сівба, внесення добрив тощо).

Висновок. У дослідженні наведено функціональну структуру, програмне забезпечення, програмний код та алгоритми керування виконавчими робочими органами інформаційно-технічної системи локального оперативного моніторингу агробіологічного стану ґрунтового середовища сільськогосподарських угідь конструкції Олександра Броварця. Результатом використання такої системи для визначення електропровідних властивостей ґрунтового середовища конструкції Олександра Броварця є отримання підвищення прибутку на 20–30% за рахунок оптимізації норми висіву технологічного матеріалу із врахуванням агробіологічного стану сільськогосподарських угідь.

Бугас Валерій Васильович
*кандидат економічних наук,
професор кафедри бізнес-економіки та туризму
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

Бугас Василь Валерійович
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Категорія інтелектуального капіталу нова й складна. В економічній літературі є досить суттєві відмінності стосовно його тлумачення. Американські економісти звертають увагу: щоб з'ясувати сутність цієї категорії, вчені почали аналізувати певні окремі ознаки, що привело до ширших теоретичних узагальнень, які набагато повніше розкривають зміст інтелектуального капіталу.

Деякі вчені розглядають інтелектуальний капітал не тільки як наукові кадри (інтелектуальну еліту), а й заводські марки, товарні знаки, ліцензії, патенти і навіть активи, занесені в бухгалтерські книги із зазначенням їх так званої історичної вартості, яка неодноразово збільшилась (наприклад, ліс, який купили сто років тому, нині перетворився на нерухоме майно, тобто нерухомість). За словами прибічників цього підходу, такі активи не фігурують у балансових звітах, оскільки їх вартість вважається нульовою.

Інші дослідники поширюють поняття інтелектуального капіталу і на такі чинники, як лідируючі позиції в галузі використання нових технологій, безперервне підвищення кваліфікації персоналу і навіть оперативність виконання заявок клієнтів на технічне обслуговування та ремонт придбаного устаткування.

У сучасному світі відбуваються важливі економічні трансформації, пов'язані з інтенсифікацією накопичення та використання

інтелектуального капіталу. Реалії сучасних економічних процесів зумовлюють той факт, що підприємство вже не може забезпечувати істотні конкурентні переваги тільки за рахунок матеріальних і фінансових ресурсів. За цих умов облікове відображення інтелектуального капіталу набуває важливого значення для сучасного підприємства, оскільки стає центром формування інформаційного забезпечення для прийняття ефективних управлінських рішень.

Інтелектуальний капітал як цінність в сучасному суспільстві означає актив, який має властивість приносити дохід. Інтелектуальний капітал як система являє собою сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих визначеним чином елементів із структурними зв'язками.

Одним з перших термін інтелектуальний капітал використав Т. Стюарт в своїй роботі «Інтелектуальний капітал», де він визначив його як суму знань всіх робітників компанії, яка забезпечує її конкурентоздатність [3].

Людський капітал — це «властивість пропонувати клієнтам рішення», тобто, по-перше, наявність знань і по-друге, уміння використовувати їх для задоволення потреб клієнтів.

Структурний капітал — це форми, методи, структури, які дозволяють ефективно здійснювати збір тестування, організацію, фільтрацію, зберігання і розподіл існуючого знання. Він дозволяє привести знання співробітників в систему і використовувати їх найбільш ефективно, робити знання окремих співробітників доступними для всіх, зберігати і передавати інформацію з необхідною швидкістю, досягати синергетичного ефекту від сумісної діяльності.

Споживчий капітал — це відношення організації зі споживачами її продукції. Це важлива частина інтелектуального капіталу, оскільки саме в цих відношеннях інтелектуальний капітал перетворюється в гроші і приносить реальний дохід.

Інтелектуальний капітал являє собою особливий вид капіталу підприємства. Саме через складність ресурсів й джерел його формування інтелектуальний капітал набуває виразних особливостей. Отже, інтелектуальний капітал — це сукупність активів інтелектуальної власності, а також ринкових і нематеріальних активів підприємства, здібностей й навичок працівників підприємства (інтелектуальні ресурси), що формуються як наслідок реалізації його інтелектуального потенціалу в ході здійснення підприємством господарської діяльності та його функціонування як управлінської системи [1].

На рівні підприємства інтелектуальний потенціал є основою інноваційного розвитку. Джерелом формування інтелектуального потенціалу підприємства є інтелектуальні ресурси, а також фінансові

ресурси, що їх формують, які підприємство має в своєму розпорядженні. Рациональне вкладання коштів у програми розвитку персоналу, нематеріальні активи, витрати на інтелектуальну власність сприятиме зростанню інтелектуального потенціалу, збільшенню ринкової вартості підприємства та досягненню значного економічного ефекту [2].

Інтелектуальний капітал — це знання, навички, які можна перетворити на прибуток та оцінити. Таке широке визначення, на думку фахівців, охоплює будь-які технологічні, управлінські та ринкові новинки, які можуть бути інновацією, тобто приносити додатковий прибуток.

Роль інтелектуального капіталу полягає у тому, що він за рахунок необхідних підприємству знань збільшує його прибуток, впливає на економічні результати та є надзвичайно важливим в сучасних умовах ринку. Інтелектуальний капітал задає темп оновлення технології виробництва і його продукції, які потім стають головною конкурентною перевагою на ринку.

Висновки. Інтелектуальний капітал є дуже важливою категорією, яка забезпечує формування унікальних конкурентних переваг підприємства. Розвиток інтелектуального капіталу підприємства виступає основною метою його господарювання, враховуючи корисність (цінність), яку він приносить не лише для його власників, менеджерів, працівників, а й локальних громад, в середовищі яких воно функціонує, і країни загалом. Інвестиції в інтелектуальний капітал є найважливішим елементом сталого розвитку будь якого сучасного підприємства.

Інтелектуальний капітал і вміння його використовувати з високою віддачею визначають успішний розвиток підприємства, його сталу конкурентну позицію як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку на основі забезпечення тривалої конкурентостійкості.

Література

1. Бугас В. В. Особливості інвестування в інтелектуальний капітал. — 2013. — №2. — с. 132–135.
2. Манухіна М. Ю. Інтелектуальний капітал і його роль у формуванні інноваційної економічної системи / М. Ю. Манухіна // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. — 2016. — № 6. — С. 82–86 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VISUNU_2016_6_16.
3. Stewart T. A. Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations. N. Y. - L.: Doubleday / Currency, 1998. — 288 pp.

Гнатишена Юлія Вікторівна

*студентка кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФІНАНСОВИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН ПІДПРИЄМСТВ З ДЕРЖАВОЮ В УМОВАХ ЗДІЙСНЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ

Історія людства створила різноманітні методи оподаткування і види податків. Кожний вид податків має свої специфічні риси і функціональне призначення і займає окреме місце в податковій системі. Виходячи з форми оподаткування всі податки можна поділити на дві групи: прямі і непрямі.

Запропонуємо чотири способи розмежування прямих і непрямих податків: перший — в залежності від ознак сплати (прямі — і сплачує, і вносить в бюджет одна особа; непрямі — сплачує одна особа, а вносить в бюджет — інша); другий — в залежності від участі в формуванні ціни (прямі податки включаються в ціну на стадії виробництва у виробників; непрямі — тільки на стадії реалізації як надбавка до ціни товару); третій — у залежності від засобу стягнення (прямі — по декларації і по кадастрам; непрямі — по тарифах); четвертий — по джерелу сплати (прямі — з виробництва цінностей: доходу та майна; непрямі — із споживання цінностей: витрат і користування речами).

Виходячи з цих розмежувань можна сформулювати визначення прямих і непрямих податків.

Прямі податки — це податки, стягнуті в результаті придбання й акумулювання матеріальних благ, що залежать від доходу або майна, і платниками котрих безпосередньо є власники цих доходів або майна [1, с. 102–103].

Непрямі податки — це податки, що визначаються розміром споживання і не залежать від доходу або майна платника, виступають у виді надбавки до ціни товару або послуги, і платником яких є кінцевий споживач даного товару або послуги.

Історично пряме оподаткування виникло раніше, чим непряме. Початковими видами прямих податків були: десятина, подушна або поголовна дань. Слід зазначити, що прямі податки історично можна

Таблиця 1

Переваги та недоліки прямих податків в Україні

Переваги	Недоліки
дають можливість державі впливати на економічні процеси (інвестиційну активність, накопичення капіталу, сукупне споживання);	пряма форма оподаткування потребує складного механізму бухгалтерського обліку об'єкта оподаткування і стягнення податків;
дають можливість встановлення прямої залежності між доходами платника і його відрахуваннями в бюджет, тобто реалізується принцип справедливості, але велике значення має встановлення підходу до градування ставок;	стягнення прямих податків потребує високого рівня контролю, розширення податкового апарату, оскільки мають місце приховування доходів і ухилення від оподаткування;
прямі податки розподіляють податковий тягар так, що той, хто має високі доходи, платить до бюджету більше, ніж той, хто має більш низькі доходи.	прямі податки пов'язані з можливістю ухилення від сплати податків через недосконалість фінансового контролю і наявність комерційної таємниці.

розмежувати на три головні види. Об'єктом першого виду податків є речовинний капітал, при цьому обкладенню підлягають окремі види доходів (податок на землю, податок на майно, податок із спадщин і дарувань). Об'єктом другого виду податків виступає самостійний прояв особистого капіталу, такого як особистий заробіток, житло, професія (прибутковий податок, податок на майно громадян, дивіденди). Об'єктом податків третього виду є сукупна діяльність речовинного, грошового й особистого капіталу у виробництві (податок на прибуток, податок на промисел) [2, с. 81–82].

Найважливішими видами прямих податків в Україні є податок на прибуток і прибутковий податок. Прибутковий податок стягається з фізичних осіб, виходячи з їхніх сукупних доходів. Податок на прибуток з юридичних осіб стягується, виходячи з прибутку підприємства, одержуваного як різниця валових доходів і валових витрат підприємства.

Встановлення одночасно цих двох видів прямих податків дає можливість державі охопити оподаткуванням весь створений валовий дохід. Як бачимо, прямі податки мають у своїй основі або особистість, або доходи, незалежно від джерел, або майно, незалежно від прибутків. Виходячи з цих аспектів, прямі податки в економічній літературі підрозділяють на дві підгрупи: реальні й особисті. Різниця між ними

складається в пріоритетності платника й об'єкта оподаткування. При особистому оподаткуванні первинним виступає платник, а другорядним — об'єкт оподаткування. При реальному оподаткуванні, навпаки, первинним є об'єкт оподаткування, а другорядним — платник.

Особисті податки — це податки, які встановлюються персонально для конкретного платника і залежать від його доходів. У сучасних умовах найбільшого поширення одержали такі особисті податки як податок на прибуток, прибутковий податок, податок на промисел.

Реальні податки — це податки, які передбачають оподаткування майна, виходячи з зовнішніх ознак. Платниками виступають власники цього майна незалежно від їхніх доходів. До цих податків можна віднести податок на землю, рентні платежі, податок із власників транспортних засобів, майнові податки.

Основні переваги прямого оподаткування складаються в наступному:

- економічні — прямі податки дають можливість установити пряму залежність між доходами платника і його платежів у бюджет;
- регулюючі — в країнах із розвинутою ринковою економікою пряме оподаткування є важливим фінансовим важелем регулювання економічних процесів (інвестицій, накопичення капіталу, сукупного споживання, ділової активності і т. д.);
- соціальні — прямі податки сприяють розподілу податкового тягара таким чином, що великі податкові витрати мають ті платники, у яких більш високі доходи.

Такий принцип оподаткування більшістю економістів світу вважається найбільш справедливим.

Література

1. Фінансовий контролінг: навч. посіб. / О.О. Терещенко, Н.Д. Бабяк. — К.: КНЕУ, 2014. — 408 с.
2. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. Терещенко О.О. — К.: КНЕУ, 2013. — 554 с.

Добріца Катерина Сергіївна

студентка

Київського національного університету технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Тарасенко Ірина Олексіївна

доктор економічних наук, професор

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Посилення кризових явищ, викликаних як світовою фінансовою кризою, так і внутрішніми проблемами України (серед яких політична нестабільність, високий рівень інфляції, зниження інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності країни) є чинниками, які визначають актуальність теми дослідження.

До найвагоміших макроекономічних показників, які характеризують тенденції в економіці України, відносять такі: динаміку рівня ВВП, рівень інфляції, коливання процентних ставок по кредитах, рівень неплатежів. Динаміку цих показників наведено на рис. 1–2. Як показують дані офіційної статистики (рис. 1), починаючи з 2013 року спостерігалось стрімке падіння ВВП, який лише у 2016 році відновив зростання і стабілізувався.

Рис. 2 відображає динаміку рівня річної інфляції в Україні за період з 2013 по 2017 р., виражену у відсотках відносно попереднього періоду. Інфляція розраховувалася на основі індексів споживчих цін, що оприлюднюються Державною службою статистики України [2].

Як показують дані рис. 2, коефіцієнт інфляції за останні 5 років значно коливався, не досягаючи при цьому середньорічного рівня 3–5%, який вважається найбільш прийнятним.

За результатами аналізу тенденцій останніх років зроблено висновок, що економічна ситуація в Україні є нестабільною: спостерігається уповільнення зростання ВВП та поглиблення інфляційних процесів. Економіка України характеризується суттєвим спадом, що стало

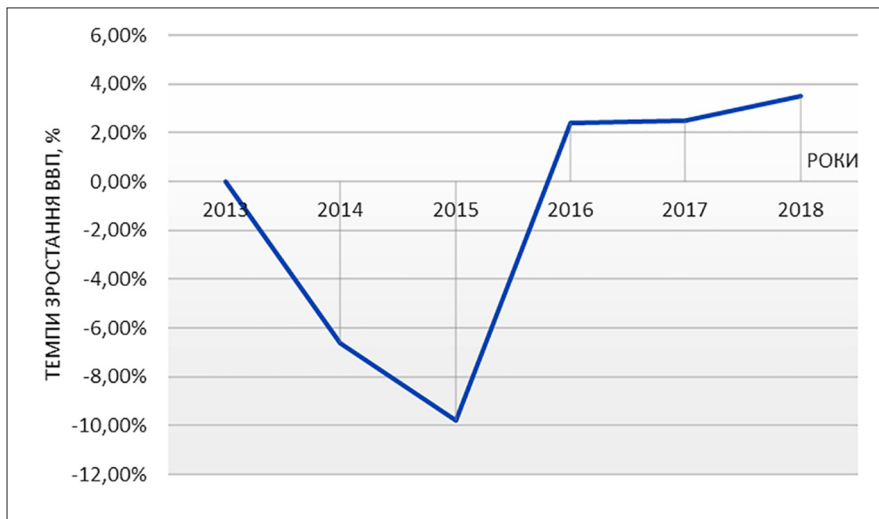

Рис. 1. Динаміка ВВП України
Джерело: побудовано за даними [2]

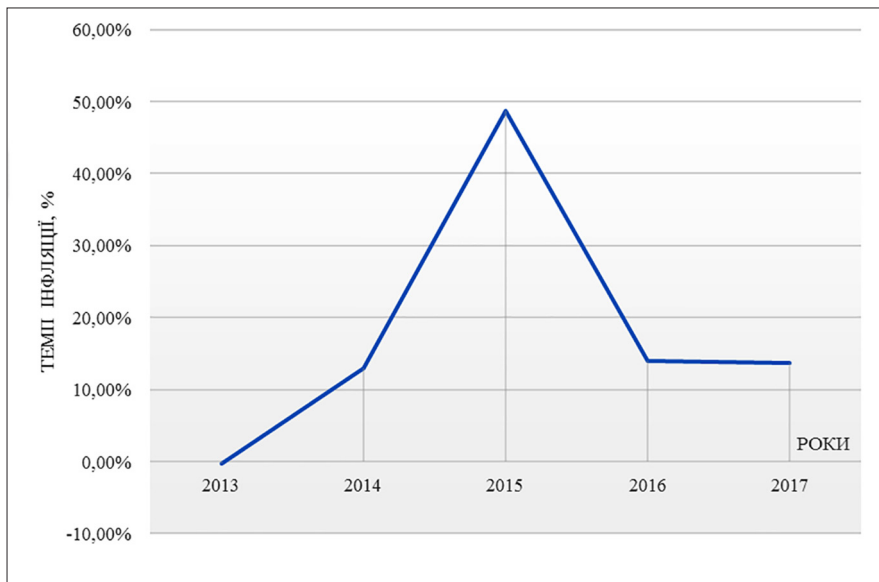

Рис. 2. Рівень річної інфляції в Україні, %
Джерело: побудовано за даними [2]

наслідком несприятливої цінової кон'юнктури на зовнішніх ринках та військового конфлікту на Сході України. Крім того, на економічну ситуацію в країні також вплинули: наявність бюджетного дефіциту, падіння виробництва і зниження його ефективності, що стало причиною фінансової, бюджетної, боргової, платіжно-розрахункової кризи в українській економіці.

Література

1. Міокова, Г. І. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства / Г. І. Міокова, К. В. Самсонова // Наукові записки: зб. наук. пр. — Кіровоград: КНТУ, 2011. — Вип. 11, ч. 1. — С. 12–15.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

Квасова Ольга Петрівна
кандидат економічних наук, доцент
Інститут післядипломної освіти
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ВЕНЧУРНИМ ІНВЕСТИВАННЯМ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Характерною ознакою економічного росту розвинутих країн світу є запровадження інноваційної моделі розвитку, необхідною складовою якого є венчурне підприємництво, а також вкрай важливий його елемент — венчурне інвестування, величина якого в таких країнах постійно зростає. Прикладом можуть слугувати США, де венчурні інвестиції кожного року нарощуються у середньому на 12,1% [1, с. 273]. В свою чергу, венчурне інвестування впливає на прискорення інноваційного розвитку і, за умов його ефективного застосування, спроможне вивести країну на більш високий рівень піднесення і забезпечити конкурентоспроможність новітніх розробок на міжнародних ринках, що є вкрай необхідним для України. Зауважимо, що венчурний капітал залучається для фінансування проектів, які мають високий ризик. В основному венчурне інвестування пов'язано з проведенням підприємницької діяльності на наступних важливих напрямках: започаткування та ведення нових видів діяльності, які ще недостатньо розвинені; розробка та запровадження науково-дослідних і проектно-конструкторських робіт у виробництво; освоєння нових прогресивних технологій тощо. Як наслідок, венчурне підприємництво сприяє реструктуризації та модернізації не тільки конкретних підприємств, їх об'єднань, а також цілих галузей. Крім цього, як зазначають науковці «венчурне інвестування — це найефективніший шлях втілити наявні бізнес-ідеї в життя з користю як для розробника, так і для самого інвестора, поряд з цим здійснюється соціальний ефект» [1, с. 274]. Саме тому виникає необхідність у дослідженні венчурного інвестування, яке має значний вплив на інноваційний розвиток економіки країни, та надання пропозицій щодо його подальшого удосконалення. Управління таким інвестуванням на сучасному

етапі розвитку економіки України варто здійснювати за підтримки держави.

При здійсненні венчурних інвестицій можуть застосовуватись різні стратегії, які мають свої характерні ознаки, про що свідчать напрацювання вчених та існуюча практика. Зокрема, О. А. Поліщук, В. А. Мельник констатують, що одні венчурні компанії «ризикують частіше, забезпечуючи собі контрольний пакет акцій у високотехнологічній структурі, яка тільки розпочала свій бізнес. Прогнозуючи її майбутні успіхи і швидке зростання капіталізації, венчурні інвестори найбільш інтенсивно фінансують такі підприємства саме на початковому етапі». Далі дослідники вказують, що інші венчурні інвестори, «обирають стратегію постійної присутності в бізнесі підприємств, які вони інвестують» [2]. Таким чином венчурні інвестори здійснюють контроль не тільки за діяльністю підприємств, а й безпосередньо беруть участь в управлінні ними, зменшуючи ризик банкрутства. Крім цього, венчурне інвестування надає не лише капітал, а й сприяє розвитку управлінських навичок, необхідних для започаткування діяльності підприємства та його подальшої роботи, що важливо для розвитку стартапів, які працюють в зоні значних ризиків. Як зазначають дослідники «згідно статистичних даних близько 70% всіх стартапів «не виживають» на ринку вже в перший рік існування, а з решти — 40% не доживає до дворіччя компанії» [3, с. 647].

Проведені дослідження дали можливість виявити фактори, які стримують розвиток венчурного інвестування в Україні. Зокрема, Ю. О. Єрешко, Т. П. Лободзинська досліджуючи особливості такого інвестування в Україні роблять висновки, що «чинне вітчизняне законодавство, а також історичні особливості господарювання фактично перетворюють венчурні фонди в Україні з інструменту інноваційного розвитку на засоби отримання надприбутків великими фінансово-промисловими групами, що є причиною гальмування інноваційно-інвестиційного процесу» [4, с. 76]. Крім цього, необхідно виокремити реальні стримуючі фактори розвитку венчурного інвестування в Україні, а саме:

- недостатньо уваги приділяється венчурному інвестуванню з використанням цінних паперів, а також замалі темпи здійснення капіталізації існуючого фондового ринку;
- недостатня мотивація щодо здійснення венчурного інвестування, а також створення венчурних фондів і компаній, стартапів, технологічних (наукових) парків, технопарків, інноваційних бізнес-інкубаторів, промислово-фінансових груп, промислових кластерів, малих та середніх венчурних підприємств. При цьому

дослідники зазначають, що «В Європі та США поширеними є різні типи венчурних інвесторів, в той час, як для України головними є інститути спільного інвестування» [1, с. 271];

- замало ґрунтовних досліджень щодо ведення венчурного бізнесу, в т.ч. венчурного інвестування;
- недостатня кількість висококваліфікованих фахівців щодо ведення венчурного бізнесу.

Враховуючи стримуючі фактори розвитку венчурного інвестування можна запропонувати найбільш важливі напрями на сьогоднішній день щодо впливу держави при здійсненні управління таким інвестуванням [5, с. 105–112; 6]: посилення контролю й регулювання діяльності фінансових установ і венчурних підприємств з боку держави; підвищення рівнів концентрації й консолідації капіталу фінансових установ; запровадження нормативів достатності капіталу, ліквідності венчурних інвестицій та інших показників і вимог, що обмежують ризики за операціями на ринку венчурних інвестицій; розширення спектра фінансових послуг; підвищення якості розкриття інформації та зміцнення довіри до фінансових установ та венчурних підприємств; запровадження міжнародних принципів та стандартів корпоративного управління на венчурних підприємствах і процедур консолідованого нагляду; удосконалення національної системи рейтингування венчурних інвестицій.

Практичну реалізацію основних положень запропонованих напрямів концепції варто було б провадити із використанням стимулювання венчурного інвестування. Доцільно було б стимулювати: здійснення інвестицій у статутні капітали венчурних підприємств; співпрацю громадян з метою добровільного об'єднання своїх грошових та інших ресурсів для фінансування венчурних підприємств, тобто крауд-фандинг; розробку блокчейн проєктів; реалізацію інвестицій; створення нового товару (робіт, послуг) чи їх удосконалення; створення іміджу нової фірми, торговельної мережі.

На останок слід зауважити, що розвиток інноваційної моделі діяльності неможливий без здійснення венчурного інвестування. Управління інноваційним розвитком на засадах венчурного інвестування повинно базуватись на посиленні державного впливу при застосуванні саморегулювання, де необхідно враховувати положення державного управління. При здійсненні державного управління венчурним інвестуванням варто врахувати його стримуючі фактори, можливі стратегії та моделі, забезпечити стимулювання венчурного інвестування, здійснювати удосконалення корпоративних засад управління, а також передбачити можливі джерела фінансуванні такого

інвестування. Крім цього необхідно розробляти та запроваджувати заходи щодо мінімізації ризиків, де передбачити інституціонально-регуляторні та економічні заходи. В якості інформаційної підтримки та зворотного зв'язку в системі державного управління доцільно застосовувати контролінг.

Якщо врахувати, що «джерелами фінансування розвитку стартапів виступають венчурні інвестиційні фонди, крауд-фандинг та бізнес-інкубатори» [3, с. 648], то подальші дослідження доцільно здійснювати у напрямку виявлення нових джерел венчурного інвестування як закордонних так і внутрішніх, де особливо важливого значення набуває питання інвестування фізичними особами, та забезпечення страхування таких інвестицій.

Література

1. Швець Ю. О. Розвиток венчурного інвестування в Україні та світі / Ю. О. Швець, Ю. Р. Нужна // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2018. — № 62. — С. 266–275.
2. Поліщук О. А., Мельник В. А. Венчурне інвестування та фактори, які стримують його розвиток [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2010/Economics/76395/dochtm
3. Гладка Л. І., Колесник Є. О. Українські стартапи: сучасний стан розвитку інноваційного підприємництва [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4/150.pdf>
4. Єрешко Ю. О. Особливості венчурного інвестування в Україні як причина гальмування інноваційно-інвестиційного розвитку / Ю. О. Єрешко, Т. П. Лободзинська // Формування ринкових відносин в Україні. — 2014. — № 11(162). — С. 74–77.
5. Нова модель економічного зростання України: [монографія] // Київ: «ПП Сердюк В. Л.». — 2015. — 592 с.
6. Квасова О. П. Управління інноваційним розвитком підприємства на засадах венчурного інвестування / О. П. Квасова, П. П. Самофалов // Часопис «Університетські Наукові записки», Хмельницький, 2017. — № 61. — С. 211–222.

Летюка Вікторія Миколаївна
*аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Навчально-наукового інституту бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету
м. Суми, Україна*

ЯКІСНЕ ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ, ЙОГО ОЦІНКА ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

В умовах загострення соціально-економічних, фінансових проблем в Україні та світі актуалізується проблема забезпечення якісного економічного зростання. Адже саме за динамікою економічного зростання можна зробити висновки про розвиток національної економіки, її місце на світовій арені, про життєвий рівень населення, про те, як вирішуються проблеми обмеженості ресурсів. Стимулювання економічного зростання, підтримка його темпів на стабільному та оптимальному рівні є однією з найважливіших довгострокових цілей економічної політики уряду будь-якої країни протягом останніх десятиліть.

Нові підходи до оцінки передумов та чинників, що забезпечать економічне зростання країни мають передбачати також те, що отримані результати її ефективності зростатимуть швидше, ніж витрати на нього. Крім того, концепція нової якості економічного зростання держави має базуватись на: інтенсифікації процесів розвитку економіки країни за рахунок використання внутрішніх факторів та резервів розвитку регіонів, які одночасно виступають його конкурентними перевагами; орієнтації на стимулюючий вплив державного та регіонального рівнів управління, спрямованості на посилення соціальної орієнтованості економічних перетворень і забезпеченні розвитку людського потенціалу.

Враховуючи внутрішню складність і системність даної наукової категорії, загальноприйнятого підходу до дослідження якісного економічного зростання країн не існує.

Під економічним зростанням прийнято розуміти збільшення масштабів сукупного виробництва й споживання в країні, що характеризується насамперед такими макроекономічними показниками, як валовий національний продукт (ВНП) та валовий регіональний продукт (ВРП).

Держава, як суб'єкт ринкових відносин, повинна проводити політику по стимулюванню економічного зростання з метою забез-

печення розвитку національної економіки. Ця політика держави має бути скоординована з бюджетно-податковою, кредитною, соціальною та іншими видами економічної політики. Цей взаємозв'язок необхідний, оскільки зможе забезпечити достатню стійкість країни як складної соціосистеми в умовах ринку для досягнення економічного зростання.

В Україні до цього часу не сформована система факторів, які б гарантували динамічні темпи зростання в поєднанні з структурною трансформацією національної економіки.

Основою такої трансформації повинно стати формування заміни в рівнях економічного зростання, а відповідно, і конкурентоспроможність нової якості економічного зростання, абстрактною характеристикою якого є його кордони: якісний, кількісний, просторовий, часовий. В практиці господарювання цілі економічного розвитку, в більшості випадків, мають наздоганяючий характер і не враховують перспективних окремих регіонів у порівнянні один з одним в майбутньому.

Подолання цих недоліків можливе на основі ефективного прогнозування економічного зростання в Україні, виокремлення системи чинників, яка гарантуватиме динамічні темпи зростання та врахування пріоритетів структурної трансформації економіки. Крім того при розробці концепції нової якості економічного зростання мають враховуватись існуючі диспропорції не просто економічного розвитку регіонів країни, а диспропорції економічного зростання.

Забезпечення стабільних темпів економічного зростання економіки України вимагає поступової та вираженої зміни характеру державної політики — від застосування антикризових заходів до реалізації комплексу стимулюючих важелів. Такий підхід дозволить досягти необхідного поєднання зусиль держави і механізмів самоорганізації ринку. Ринок має забезпечувати гнучкість та адаптивність економічної системи до зміни внутрішніх і зовнішніх умов, а державна політика — формувати цільові вектори економічного розвитку та забезпечувати цілісність економічної системи в процесі її трансформації [5].

Таким чином, можна прийти до висновку, що для забезпечення якісного економічного зростання в довгостроковій перспективі Україні необхідно реалізувати стратегію не наздоганяючої модернізації, а випереджаючого розвитку на інноваційно-інвестиційній основі. Для цього необхідним є:

- формування умов і механізмів, які забезпечать якісні зміни в структурі економіки регіонів з пріоритетом на створення та розбудову п'ятого і шостого технологічних укладів (альтернативна енергетика, біофармацевтика, нано- і біотехнології);

- створення потужної системи фінансування інвестиційної діяльності;
- стимулювання інноваційної активності та соціальних ініціатив бізнесу;
- сприяння ефективному, конкурентоспроможному та стійкому соціально-економічному розвитку як регіонів, так і країни в цілому;
- скорочення монопольних секторів економіки, контроль та зниження рівня корупції і, як наслідок, відкритість економіки та перехід до нової моделі економічного зростання;
- забезпечення розвитку людського капіталу за рахунок реалізації ефективних національних проєктів в галузі охорони здоров'я, освіти, забезпечення житлом населення тощо.

Література

1. Доклад о развитии человека 2010. Реальное богатство народов: пути к развитию человека / Пер. с англ.; ПРООН. — М.: Издательство «Весь Мир», 2010. — 244 с.
2. Индекс розвитку людського потенціалу 2013 (рейтинг України). [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://infolight.org.ua/>
3. Пирог О. В. Стратегічні перспективи економічного розвитку національної економіки України / О. В. Пирог // Бізнес інформ. — 2011. — № 11. — С. 32–34.
4. Сацик В. І. Якісне економічне зростання в Україні: сучасний стан і шляхи забезпечення [Електронний ресурс] / В. І. Сацик // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=485>
5. Статівка Н. В. Чинники впливу на якість економічного зростання України / Н. В. Статівка // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електр. зб. наук. пр. Херсонського національного технічного університету. — 2013. — № 1 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbuu.gov.ua>
6. Сімків Л. Є. Нові підходи до оцінювання диспропорцій економічного зростання регіонів / Л. Є. Сімків, І. Я. Тибінка // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Модернізація економічного розвитку регіону: [зб. наук. пр.] / НАН України. Ін-т регіональних досліджен: редкол. В. С. Кравців (відп. ред.). — Львів, 2012. — Вип. 4(96). — С. 342–348.
7. Чухно А. Інституціоналізм: теорія, методологія, значення / А. Чухно // Економіка України. — 2008. — № 7. — С. 4–12. Економіка та інноваційний розвиток національного господарства 25.
8. Якість економічного зростання: пер. з англ. / В. Томас, М. Дайламі, А. Дарешвар та ін.; Наук. ред. пер. О. Кілієвич. — К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. — 350 с.

Лисюк Альона Василівна
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Київський кооперативний інститут бізнесу і права
м. Київ, Україна*

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ПОДАТКОВИХ РОЗРАХУНКІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Побудова ефективної податкової системи є запорукою сталого розвитку країни. Сучасний стан податкових розрахунків в Україні характеризується перманентним реформуванням, що негативно впливає на діяльність суб'єктів господарювання та розвиток економіки в цілому. Зокрема, докорінна зміна порядку адміністрування податку на додану вартість в 2017 році заблокувала діяльність підприємств окремих галузей через нововведену недопрацьовану систему блокування податкових накладних, та перешкоджала адекватній роботі значної кількості підприємств. Інформація, що генерує система бухгалтерського обліку, дозволяє ефективно управляти податковими розрахунками на підприємстві, приймати дієві, економічно обґрунтовані рішення щодо їх оптимізації.

Існуюча податкова система України характеризується наступними рисами:

- фіскальна спрямованість та недостатня увага до регулюючої функції податків;
- складність та нестабільність нормативно правових актів з питань оподаткування;
- недостатня узгодженість окремих законодавчих норм;
- витрати на адміністрування окремих податків є непропорційно великими порівняно з доходами бюджету, що формуються за рахунок їх справляння;
- механізм митно-тарифного регулювання не дає можливості оперативно реагувати на зміни кон'юнктури світового ринку та структури економіки в Україні [1].

Основну частину доходів державного бюджету України за статтями доходів в 2018 р. склали податкові надходження, що становить

81,22% від усіх доходів — 753815,6 млн. грн. [2]. Тенденція податкових надходжень за 2015–2018 рр. відображено на рис. 1. Значна питома вага податкових надходжень в частині доходів державного бюджету країни показує її залежність від розвитку підприємництва та добробуту громадян.

Основний податковий тягар суб’єкта господарювання складає податок на додану вартість та податок на прибуток, які за останні декілька років піддалися значному реформуванню. Відповідно, за 2018 рік частка у доходах державного бюджету становила [2]: податок на додану вартість — 40,36% (374508,2 млн. грн.) та податок на прибуток — 10,44% (96882,3 млн. грн.).

Реформування, яке триває й наразі, податку на додану вартість почалося з 2015 р. та характеризується запровадженням системи електронного адміністрування, впровадженням системи блокування податкових накладних, змінами їх форм та звітності з метою зменшення корумпованості та виведення з тіні податкових схем щодо формування фіктивного податкового кредиту.

В свою чергу, податок на прибуток за останні 10 років двічі змінював свій механізм розрахунку та кожного року набував дрібних змін. Проте, на 2019 рік була запланована значна реформа, яка б повністю змінила підхід до оподаткування прибутку підприємств, це введення нового податку на виведений капітал (Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал № 8557 від 05.07.2018). Впровадження податку на виведений капітал реалізується з метою зменшення податкового

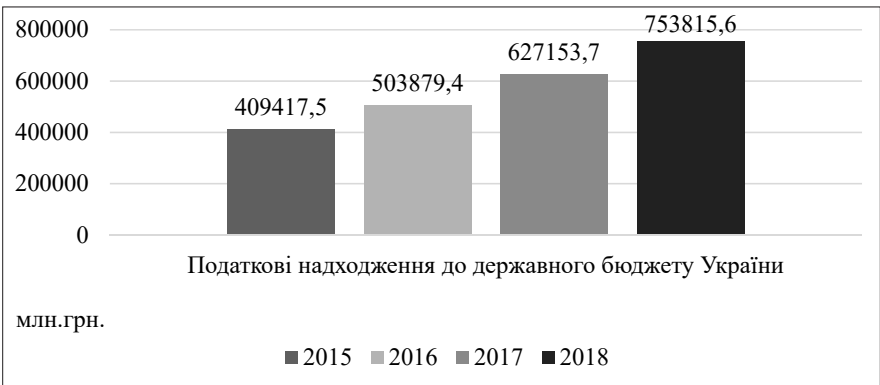

Рис. 1. Тенденція податкових надходжень до державного бюджету України за 2015–2018 рр.

Джерело: побудовано за даними [2]

тягара на суб'єктів господарювання та як інструмент боротьби з тінізацією бізнесу. Проте в 2019 році дана реформа не була прийнята та відкладена на подальше обговорення.

Реформування розрахунків з ПДВ та податку на прибуток вплинули насамперед на їх відображення в бухгалтерському обліку, унеможливили ефективне довгострокове податкове планування та актуалізували проблему податкової оптимізації. Впровадження електронного адміністрування ПДВ зумовили необхідність виокремлення окремої штатної одиниці — бухгалтер на ділянці обліку податкових накладних та їх розблокування.

Висновки. Таким чином, багатоетапне реформування та постійні зміни в податкових розрахунках суб'єкта господарювання потребують сталого моніторингу та економічної переорієнтації підприємства відповідно до вимог законодавства. Система бухгалтерського обліку в таких умовах набуває пріоритетного значення, оскільки дозволяє швидко реагувати на зміни податкового законодавства та забезпечує управлінський персонал своєчасною та повною інформацією для прийняття економічно обґрунтованих рішень.

Література

1. Полторак А. С. Оптимізація податкової політики в умовах фіскальної децентралізації в Україні / А. С. Полторак, О. С. Усенко // *Modern economics*. — 2017. — № 2. — С. 50–54 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2017_2_10
2. Доходи держбюджету України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2018>

Лісниченко Анна Костянтинівна
*студентка кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

СИСТЕМА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

Розвиток економіки безпосередньо залежить від стану банківської системи, фінансування та обслуговування підприємств банками. В умовах наростаючої фінансової кризи однією з основних проблем, яка стоїть перед вітчизняною банківською системою, є підтримка її стабільності та надійності.

Різка зміна ринкової кон'юнктури ставить під загрозу не лише прибутковість діяльності банків, але й взагалі їх функціонування. Основними причинами припинення діяльності банків є їх неспроможність нейтралізувати ризики в банківській системі, а також відповідати за своїми зобов'язаннями, що обумовлено недостатністю ресурсної бази у фінансово-кредитних установах.

Фінансова стійкість — це якісна інтегральна характеристика спроможності установи ефективно виконувати свої функції та забезпечувати цілеспрямований розвиток шляхом трансформації ресурсів та мінімізації ризиків, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища [1].

Фінансова стійкість повинна бути не лише короточасним досягненнями банків, а й стратегією їхнього розвитку. Належний рівень фінансової стійкості банків є відображенням їх високоефективного функціонування, достатнього нарощування фінансових ресурсів та раціонального управління ними. На фінансову стійкість банківської системи впливає безліч факторів, які залежно від якісних характеристик їх впливу мають як позитивне, так і негативне значення.

На зменшення рівня фінансової стійкості банків можуть впливати такі фактори: високі ризики кредитування, що зумовлені неефективною структурою економіки; залежність банківської системи від фінансового стану підприємств-позичальників; зростання ризиків, пов'язаних із фондовим ринком і динамікою цін на окремих сегментах фінансового ринку; проблеми з поверненням зовнішніх заборгованостей,

які активно залучалися в попередні роки; рівень капітальної бази банківської системи та досить низька якість ресурсів; проблеми рефінансування банків; політичне втручання в діяльність банківської системи.

Фактори, що впливають на формування стійкості банку наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Зовнішні фактори			Внутрішні фактори
Економічні фактори	Соціально-політичні фактори	Фінансові фактори	
1) інвестиційний клімат; 2) стан платіжного балансу країни; 3) податкова політика; 4) стан економіки.	1) соціальна політика; 2) стійкість уряду; 3) політична стабільність.	1) процентна політика НБУ; 2) кредитна політика, валютна політика НБУ; 3) стан грошового ринку; 4) величина валютних резервів НБУ.	1) якість активів банку; 2) рівень менеджменту; 3) рівень рентабельності; 4) ліквідність балансу банку; 5) платоспроможність; 6) адекватність капіталу банку.

Наведені фактори є загальними для всіх банків й істотно впливають на досягнення ними стану фінансової стійкості. Особливу увагу при цьому слід приділити виявленню зовнішніх факторів, які впливають на банківську систему незалежно від діяльності банку та внутрішніх факторів, які залежать від функціонування самого банку, і визначають ступінь їх впливу на діяльність та стан банку.

Таким чином, можна сказати, що визначення та систематизація впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансову стійкість банків дозволить виявити кількісну залежність від факторів, що формують фінансову стійкість; виявити проблемні місця функціонування конкретного банку; вчасно приймати рішення стосовно напрямів поліпшення фінансової стійкості банків. Дослідження і врахування вищезазначених факторів дозволить забезпечити ефективне та стійке функціонування банківської системи України, збільшити прибутковість банків та досягти мінімізації ризиків.

Література

1. Крухмаль О. В. Оцінка фінансової стійкості банків / О. В. Крухмаль. — Суми, 2007. — 20 с.
2. Вітлінський В. Фінансова стійкість як системна характеристика комерційного банку / В. Вітлінський, О. Пернарівський // Банківська справа. — 2000. — № 6. — С. 48–51.

Несенюк Євген Сергійович

*аспірант кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Європейський вибір України на шляху інтеграції у високотехнологічне конкурентне середовище зумовив необхідність формування та запровадження інноваційної моделі розвитку, яка повинна була забезпечити високі та стабільні темпи економічного зростання, вирішити певні соціальні й екологічні проблеми, забезпечити конкурентоспроможність національної економіки, підвищити експортний потенціал країни, гарантувати їй економічну безпеку та чільне місце в Європейському Союзі. Однак на практиці, інноваційний розвиток не став однією з головних характеристик зростання національної економіки України.

Інноваційна діяльність являється ефективним способом досягнення нового рівня розвитку підприємства. Світовий досвід вказує на те, що для забезпечення інноваційного розвитку не достатньо лише мати ідеї створення інновацій. Необхідним є створення умов всередині організації, які сприятимуть максимально ефективному втіленню даних інновацій у діяльність підприємства.

Проведення аналізу ринку та власне підприємства щодо можливостей його інноваційного розвитку, формування альтернативних варіантів, їхня оцінка та вибір інноваційної стратегії розвитку є підготовчими етапами до саме здійснення інноваційних перетворень. Наступним кроком є забезпечення відповідних умов всередині підприємства. Керівництво організації, ставлячи за мету перехід на інноваційний шлях розвитку, повинне дотримуватися специфічних вимог управління, що виникають у зв'язку з таким переходом. Адаптація організаційної структури підприємства, яка забезпечить ефективну співпрацю всіх підрозділів та окремих виконавців, задіяних у розробці та впровадженні цільових заходів, перегляд та зміна умов роботи, систем мотивації та контролю персоналу повинні сприяти підвищенню ефективності інноваційної діяльності підприємства.

Організаційні перетворення, спрямовані на підготовку до впровадження інноваційного типу розвитку підприємства, повинні бути обґрунтованими та ефективними. Для визначення доцільності їх проведення слід використовувати досвід компаній зарубіжних країн, які успішно функціонують та розвиваються шляхом провадження політики активізації інноваційної діяльності.

Лідерами у сфері ефективного управління інноваційною діяльністю є підприємства США та Японії. Для американського стилю управління інноваціями характерною є децентралізація. Централізованим є вирішення стратегічних питань, пов'язаних із визначенням доцільності впровадження інновації та її фінансування. Для досягнення бажаного рівня ефекту, керівники підприємств США розробляють нові підходи до побудови організаційної структури управління інноваційною діяльністю, які полягають у поглибленні горизонтальних зв'язків між виробничими та дослідницькими підрозділами, у створенні спеціальних груп дослідників та наданні їм більших повноважень щодо прийняття рішень по розробці інноваційного проекту. Відокремленість підрозділів, що здійснюють науково-дослідні роботи, дозволяє активізувати творчий потенціал виконавців, що сприяє підвищенню мотивації персоналу.

Проаналізувавши дані іншого міжнародного рейтингу, а саме Всесвітнього економічного форуму в Давосі, Україна належить до держав із середнім рівнем інноваційності (75 місце за фактором інноваційності та досвідченості бізнесу, за підсумками 2016 року). Незважаючи на такі високі показники, як наявність кваліфікованих кадрів, патентної активності, наукової інфраструктури, залучення компаній до інноваційних процесів, конкурентоспроможність на внутрішньому ринку мало сприяють перетворенню інновацій на масові та доступні кожному. Хоча суспільство і має значний інноваційний, творчий, інтелектуальний потенціал, це немає значного впливу на економіку та розвиток у даній сфері. І економічний розвиток продовжує здійснюватися за інерційним сценарієм відповідно до екстенсивної моделі.

Перед Україною постає кілька складних задач, що пов'язані з фінансуванням інноваційної діяльності, а саме:

- збільшення загального обсягу інвестицій в інновації з державного і приватних джерел;
- удосконалення управління інноваційною системою з відповідними наслідками для фінансування інноваційної діяльності;
- заповнення «прогалів» у фінансуванні інноваційної діяльності, зокрема, розробка ефективних інструментів підтримки інноваційної діяльності для підприємницького сектора, в тому числі для МСП, та залучення первинного і венчурного капіталу;

- досягнення загального балансу фінансування науково-дослідної та інноваційної сфер від державного фінансування організаційної структури до конкурентного, прозорого і заснованого на проектах з чіткими інноваційними цілями.

Таким чином для розвитку інноваційної діяльності в Україні необхідно здійснити комплекс організаційно-економічних заходів, що охоплюватимуть:

- здійснення ефективної державної інноваційної політики, погоджуючи темпи і пропорції розвитку науки, технологій і виробництва;
- вдосконалення механізму захисту прав інтелектуальної власності та процедур патентного захисту інновацій;
- забезпечення сприятливого клімату для створення власних наукомістких виробництв повного циклу шляхом використання різних форм державної підтримки;
- розвиток інноваційної інфраструктури шляхом покращення системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, сертифікації і впровадження розробок, підготовки і перепідготовки кадрів;
- забезпечення комерціалізації наукових результатів шляхом формування основ для ефективного партнерства державного та підприємницького секторів в інноваційній сфері;
- розширення міждержавного співробітництва в галузі наукових розробок та інноваційної діяльності, координації зусиль в питаннях розвитку пріоритетних для кількох держав напрямків.

Реалізація напрямків розвитку інноваційної діяльності в Україні дасть змогу значно підвищити рівень інноваційної активності промислових підприємств, стабілізувати прискорений процес оновлення виробництва, ефективно використовувати внутрішні та залучені зовнішні інвестиції на інноваційну діяльність.

Висновок. Отже, для того щоб наша країна зробила прорив в області інновацій, потрібна належна підтримка державних органів влади, створення сприятливого інвестиційного клімату, нові наукові здобутки та високотехнологічні рішення.

Потрібно створити надійний фундамент для модернізації та інтеграції нашої держави до європейського та світового простору знань, а це можливо здійснити лише при злагодженій системі організаційно-економічних заходів.

Література

1. Єрмолаєва В. Особливості та проблеми інноваційного розвитку в Україні В. Єрмолаєва. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2010_6/files/EC610_46.pdf
2. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=205521&cat_id=201598
3. Панченко І. Ключові проблеми інноваційного розвитку України та методи їх вирішення / І. Панченко // Тези Інтернет конференції. — 2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.stelmaschuk.info/internet-conference/announced-internet-conference/internet-conference-number-2/49_konferencia-23-02-2012/116-2012-03-16-00-52-29.html
4. Проект ЄС «Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні» Інноваційна політика: європейський досвід і рекомендації для України (том 3). — Київ. — 2011.
5. Денисенко М. П., Голубева Т. С., Колос І. В. Інформаційне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/2713/1/08.pdf>
6. Райчева О. К., В'язовська К. М. Створення інформаційної системи інноваційної інфраструктури у межах регіону [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_12/O_K_Raicheva_K_M_VyazovskaCreation_of_the_informative_system_of_innovative_infrastructure_within_the_framework_of_region.pdf.

Ольшанська Олександра Володимирівна
*доктор економічних наук, професор,
декан факультету економіки та бізнесу
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

Григорчук Дарина Вікторівна
*аспірант кафедри бізнес-економіки та туризму
Київського національного університету технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

КОНКУРЕНТНИЙ ТУРИСТИЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Туризм є однією з найбільш перспективних галузей національної економіки країни в контексті євроінтеграції, в умовах, коли кордони для внутрішніх і зовнішніх туристів практично є відкритими. Унікальність туризму полягає в комплексному характері впливу та поєднанні різних видів економічної діяльності та сфер впливу, у яких зміни іноді навіть неможливо порівняти та дослідити зміни як економічні, так соціокультурні.

Регіональні особливості розвитку туристичної індустрії для України є основною тенденцією, які формують туристичний бренд регіону та країни в цілому. Регіоналізація надає можливості розвитку за рахунок унікальності та неповторності місцевих особливостей (рекреаційних, історичних, природних, ділових тощо), що в подальшому позитивно відображається й на динаміці розвитку країни в цілому [5]. За останні 5 років можна прослідкувати тенденцію створення туристичних брендів регіонів, в яких відображена унікальність їх місцевості, на яку звертають увагу туристи як вітчизняні, так і іноземні. Такими прикладами можуть слугувати Львів та Буковель. Якщо у Львів туристи ідуть на культурне просвітництво, каву та шопінг, то у Буковель — за краєвидами та екстремальним дозвіллям. Слід відзначити, що раніше ці два міста розглядалися як регіон Прикарпаття. І такі приклади

сформованих туристичних брендів в Україні сьогодні можна навести практично у кожному регіоні або, навіть місті.

З 2012 року Україна вперше потрапила до низки міжнародних авторитетних туристичних рейтингів таких, як Globe Sports, Trip Advisor, The National Geographic traveler, The Lonely Planet. Але лише у 2014 році в рамках популяризації України відбулась презентація нового туристичного бренду України. Тобто можна сказати, що сьогодні туристична індустрія тільки на початку в нашій країні.

За даними Державного комітету статистики України найбільш популярними для відвідування регіонами серед європейських туристів в останні роки стали Київ, Київська, Львівська та Одеська області. Звичайно це обумовлено й тим, що це є найбільші та одні з найцікавіших туристичних візитівок нашої країни, інтерес до яких іноземців з кожним роком збільшується, про що свідчить їх подальший позитивний розвиток. А це в свою чергу призводить до збільшення інвестицій у суміжні галузі та розвитку якісної туристичної інфраструктури [3].

Найпопулярнішими видами поїздок до України є приватні, транзитні та туристичні. В умовах подальшої євроінтеграції України її вигідне географічне положення, природні рекреаційні ресурси, багата й різноманітна культурна спадщина, палацовопаркові ансамблі та інші архітектурні об'єкти, що входять до списку Всесвітньої природної та культурної спадщини ЮНЕСКО, є основою для подальшого стрімкого розвитку туристичної індустрії, яка сьогодні має великі перспективи.

У цілому дослідження довели, що програми розвитку туризму різних країн мають багато спільного у принципах, завданнях і базових орієнтирах, але сам процес вирішення завдань багато в чому залежить від досягнутого рівня розвитку туризму в певній країні. Саме тому в умовах сучасного фінансового стану нашої країни глобальне оновлення туристичного сервісу, на наш погляд, має відбуватися поступово, і першим етапом його розвитку має стати актуалізація та популяризація внутрішнього туризму [1].

З огляду на це фундаментальне переформатування вітчизняної туристичної галузі повинно починатися з алгоритму формування Програми розвитку внутрішнього туризму в Україні, який умовно включає вісім поступових етапів:

- моніторинг сучасного стану розвитку внутрішнього туризму в Україні;
- виявлення основних груп факторів середовища, які впливають на туристичну діяльність;
- визначення основних стейкхолдерів, їх градація та алгоритм взаємодії;

- побудова ефективної моделі внутрішнього туризму в Україні та визначення потенційних резервів його подальшого розвитку;
- структурнологічна схема побудови моделі внутрішнього туризму;
- ключові цілі, драйвери і ресурси формування «дорожньої карти»;
- створення «дорожньої карти» розвитку внутрішнього туризму;
- формування інноваційної структури управління розвитком туристичного бізнесу в Україні, яка включатиме всіх учасників туристичного бізнесу, державні структури, науку й освіту.

Отже, для України, як і для багатьох країн світу, туризм є вагомим та дієвим чинником вдосконалення суспільних відносин, становлення неформальних соціальних інститутів, прискорення соціально-економічного розвитку регіонів, створення нових робочих місць та стимулювання розвитку економіки в цілому.

Література

1. Економіка України в глобальному і внутрішньому вимірі: монографія / В. Г. Федоренко, І. М. Грищенко, О. Ф. Новікова та ін.; за ред. В. Г. Федоренка, І. М. Грищенка, Т. Є. Воронкової. — К.: ТОВ «ДКС центр», 2017. — 344 с. 2. В'їзд іноземних громадян в Україну за країнами, з яких вони прибули, у 2017 році [Електронний ресурс]. — 2017. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Концептуальні напрями розвитку внутрішнього туризму в Україні [Електронний ресурс] / Ю. Ю. Юрченко // Економіка України. — 2016. — № 6. — С. 29–39. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2016_6_
3. Криховецький І. З. Туристична індустрія України: стан, проблеми та перспективи / І. З. Криховецький. Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права ім. Короля Данила Галицького. — 2011. — № 3. — С. 158–166.
4. Кожухівська Р. Б. Туризм в Україні: стан, фактори та перспектива розвитку / Р. Б. Кожухівська // Інноваційна економіка. — 2012. — № 29.3. — С. 43–49.
5. Ольшанська О. В. Регіон як просторова соціально-економічна система / О. В. Ольшанська // Актуальні проблеми економіки. — 2011. — № 117 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/3731/1>
6. Трегубов О. С. Особливості туристичної індустрії України та її роль в економіці / О. С. Трегубов // Економіка та організація управління. — 2016. — № 1(21). — С. 190–200.

Ольшанська Олександра Володимирівна
*доктор економічних наук, професор,
декан факультету економіки та бізнесу
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

Заріцька Надія Миколаївна
*асистент кафедри менеджменту
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНО-ПРОСТОРОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Реалізація принципів сталого розвитку є надто важливим і невідкладним завданням сьогодення. Його ефективне розв'язання певною мірою ускладнюються дестабілізаційними процесами в світовій економіці, непослідовністю й недостатньою обґрунтованістю здійснюваних нині ринкових перетворень в Україні. Цілком зрозуміло, що за таких умов сталий розвиток України, як і окремих регіонів, нерозривно пов'язаний з необхідністю удосконалення регіонально-просторового розвитку господарства, його соціальною спрямованістю, підвищенням конкурентоспроможності та екологічної безпеки.

Сучасні процеси регіонально-просторового розвитку об'єктивно свідчать про те, що вирішення складних завдань неможливе без комплексного підходу до розвитку регіонів і розробки оптимальних стратегій на перспективу.

Основними передумовами переходу економіки країни на шлях стійкого розвитку можуть бути наступні:

- створення умов для збалансованого соціально-економічного розвитку економіки регіонів;
- фінансово-економічне й нормативно-правове забезпечення, економічної і соціальної діяльності в регіонах;
- подолання диспропорцій регіонально-просторового розвитку господарства;

- використання конкурентних переваг територіального поділу та інтеграції праці;
- ефективне використання природно-ресурсного та науково-виробничого потенціалу регіонів;
- проведення структурних реформ, модернізації виробництва для забезпечення його конкурентоспроможності;
- проведення адміністративної територіальної реформи з метою створення системи державного регулювання, адекватної принципам ринкового господарства;
- формування ринкової інфраструктури, спроможної надавати високоякісні послуги та відповідати попиту на них з боку суб'єктів господарювання, зокрема, на регіональному рівні.

Отже, сталий розвиток України та її регіонів можливий за умови кардинальних структурних змін, а також проведення ефективної соціальної політики, спрямованої на підвищення рівня життя населення. Ці заходи стосуються стимулювання ефективного розвитку регіонів, раціонального використання їхнього ресурсного потенціалу, створення умов життєдіяльності населення, забезпечення екологічної безпеки та вдосконалення просторової організації господарства [4].

Формування та реалізація стратегії сталого регіонально-просторового розвитку господарства є надзвичайно складним але вкрай необхідним завданням на шляху досягнення позитивних трансформаційних змін українського суспільства.

Процес формування та реалізації стратегії передбачає визначення стратегічної мети, розроблення заходів щодо забезпечення її досягнення. Загальною стратегічною метою стійкого регіонально-просторового розвитку є підвищення ефективності функціонування соціально-економічних систем. Важливою тут є необхідність дотримуватись обов'язкової умови — досягнення комплексного і збалансованого розвитку господарського комплексу країни та її регіонів.

Основними механізмами забезпечення сталого розвитку регіонів можуть бути наступні:

- використання переваг територіального поділу та інтеграції праці з урахуванням наявних ресурсів, специфіки системи населення та управління просторовим розвитком держави на всіх ієрархічних рівнях;
- створення механізмів ефективного і раціонального використання виробничих потужностей, ресурсного та трудового потенціалів кожного регіону;
- вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку регіонів;

- створення центрів і зон інтенсивного економічного розвитку на основі загальнодержавної і регіональних програм розвитку. Як свідчить світова практика господарювання, центри і зони соціально-економічного росту найефективніше створювати у транскордонних регіонах у вигляді вільних (спеціальних) економічних зон (ВЕЗ);
- розвиток депресивних територій. Йдеться про запровадження тут спеціального інвестиційного режиму для інтенсифікації соціально-економічного розвитку;
- розробка організаційного, соціально-економічного механізму реалізації державної регіональної економічної політики, складовими якої є:
  - створення соціальних інвестиційних компаній;
  - надання додаткових ресурсів, створення фондів підтримки підприємницької діяльності;
  - реструктуризація підприємств, упровадження нових технологій;
  - розвиток ринкової і соціальної інфраструктур;
- реалізація довгострокових державних регіональних соціально-економічних програм. Ці програми є ефективним засобом управління соціально-економічним розвитком регіонів;
- прогнозування та розроблення стратегії і програм розвитку держави та її регіонів; вирішення соціальної політики регіонів: розвитку соціальної інфраструктури в ринковому середовищі, зростанню економічної активності населення та підвищенню рівня його соціального захисту.

Основною метою сталого регіонально-просторового розвитку має бути зміцнення єдиного соціального та економічного простору України на основі розвитку регіонально-просторових економічних систем.

- Для досягнення цієї мети необхідне вирішення наступних завдань:
- посилення внутрішньодержавної та міждержавної інтеграції;
  - зменшення диференціації рівнів соціально-економічного розвитку регіонів;
  - забезпечення рівних конкурентних умов в господарській діяльності;
  - створення умов для міжрегіональної конкуренції щодо залучення капіталів;
  - законодавче визначення та реалізація принципів економічних відносин в процесі розмежування компетенцій між рівнями державної влади.

Основними механізмами державної регіональної політики щодо забезпечення сталого регіонально-просторового розвитку господарства повинні стати:

- інвестиційна діяльність щодо покращення якості економічного простору;
- створення системи економічних регуляторів, орієнтованих на збільшення інтегрованості простору;
- розвиток правової та інституціональної бази інтеграції.

Вплив інвестиційних механізмів повинен стосуватися спрямування ресурсів державного бюджету, в першу чергу, на ті потреби, які відповідають найважливішим цілям і функціям держави і регіонів, але не представляють достатнього комерційного інтересу для приватних інвесторів, регіональних і муніципальних владних структур. Найбільш пріоритетною сферою інвестиційної політики має бути виробнича сфера, зокрема інфраструктура державного значення: магістральний транспорт, енергетична система, мережі телекомунікацій. Тільки держава може визначати стратегію розвитку базової інфраструктури та акумулювати необхідні для її реалізації власні та залучені фінансові ресурси [5].

Важливим механізмом сталого регіонально-просторового розвитку є досконала грошова, кредитна та платіжно-розрахункова системи. Поступова переорієнтація міжбюджетних фінансових трансфертів на стимулювання економіки регіонів — реципієнтів буде сприяти їх більш активному включенню в загальнодержавний ринок.

Фундаментальне значення в забезпеченні регіонально-просторового розвитку має розвиток правової та інституціональної бази створення досконалих правових основ економічних відносин між центральними, регіональними органами влади та органами місцевого самоврядування.

Необхідною умовою сталого регіонально-просторового розвитку є забезпечення в кожному регіоні рівних можливостей для конкуренції. Повинні створюватися необхідні правові та інституціональні умови для міжрегіональної конкуренції щодо залучення капіталу [6].

Державна регіональна політика повинна стимулювати використання регіонами своїх конкурентних переваг для зростання економічного потенціалу та покращення якості життя населення.

Сталий регіонально-просторовий розвиток вимагає орієнтації економіки на високі технології, прискорення використання досягнень науково-технічного прогресу у різних сферах економічної діяльності. Орієнтація на сировинну спрямованість в економічному розвитку і експорт сировини призведе до технологічного відставання та стагнації. Спираючись на науково-технічний потенціал, економіка України має всі передумови для зростання.

Література

1. Артёмов І. В. Транскордонне співробітництво в євро інтеграційній стратегії України. — Монографія. Серія «Євроінтеграція: український вимір». Випуск 13. 2009. — 508 с.
2. Біленький П. Ю. Мікула Н. А. Зовнішньоекономічна діяльність регіонів / регіональна політика: методологія, методи, практика // Колектив авторів. Монографія. НАН України. Інститут регіональних досліджень за ред. академіка НАНУ М. І. Долішного. — Львів, 2001. — 719 с. — С. 654–697.
3. Грищенко І. М. Впровадження лідерства в систему місцевого самоврядування України / І. М. Грищенко. // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». — 2010. — № 2. — С. 275–285.
4. Данилишин Б. М., Чернюк Л. Г., Фащевський М. І. та ін. Просторова організація продуктивних сил України: мезо- та макрорегіональний рівень. — Вінниця: Книга-Вега, 2007. — 495 с.
5. Ольшанська О. В. Регіон як просторова соціально-економічна система / О. В. Ольшанська // Актуальні проблеми економіки. — 2011. — № 3 (117). — С. 184–191.
6. Регіонально-просторові економічні системи України: Методологія і сучасна практика формування: Монографія / Л. Г. Чернюк, М. І. Фащевський, Т. В. Пепа та ін.; ЧДТУ, 2011. — 423 с.
7. Gardiner B. Competitiveness, Productivity and Economic Growth across the European Regions: ERSA Conferencepaper, Porto / B. Gardiner, R. Martin, P. Tyler. — London, 2004. — 37 p.
8. Keating M. The New Regionalism in Western Europe. Territorial Restructuring and Political Change. — Cheltenham: Edward Elgar Publishers, 1998. — 242 p.

Омарова Марина Володимирівна
*аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Навчально-наукового інституту бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету
м. Суми, Україна*

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНИХ УМОВ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ГРУЗІЇ

Підприємницьке середовище для малих підприємств є більш жорстким, оскільки такі підприємства мають менший обсяг фінансових ресурсів, обмежені в можливостях залучати більш дешеві кредитні ресурси через вихід на зовнішні ринки позикових коштів, не використовують переваги від ведення офшорного бізнесу через міжнародне оподаткування. Податкове регулювання безпосередньо стосується кожного підприємця та його фінансово-господарських операцій. В елементах кожного податку визначається хто, кому, коли, за яких умов та в якому порядку має сплачувати податок, а також використання податкових пільг та санкцій. Все це створює комплекс питань, які потрібно розв'язувати сучасному підприємцю.

Податкове регулювання в сучасних умовах є елементом державного макроекономічного регулятора господарської діяльності, що спрямовується на реалізацію стратегічних пріоритетів розвитку економіки держави. В умовах модернізації сфери публічних фінансів в Україні суттєва увага має бути відведена створенню сучасної інституційної структури податкового регулювання соціально-економічних процесів.

У цьому контексті корисним є позитивний досвід Грузії щодо реформування податкової системи, зокрема, успішного проведення фіскалізації в податковій сфері, де за допомогою використання добре розробленого механізму поєднання податкових стимулів та санкцій вдалось досягти значних фіскальних ефектів. Так, покупців зацікавили отримувати фіскальні чеки, оскільки щотижня проводились лотереї, де розігрувались цінні призи.

Отже, якщо підприємець був зацікавлений у збільшенні виручки, він починав використовувати реєстратор розрахункових операцій.

Поряд зі стимулами використовували і жорсткі санкції як до підприємців, які порушували, розрахункову дисципліну, так і до податківців, які зловживали посадовими обов'язками. Тобто реформа відбулась не тільки щодо зміни податків, порядку їх нарахування, але і у відносинах як між платниками і контролюючими органами, так і в самих податкових органах, де запроваджувались нові критерії ефективності, система мотивації і покарань за непрофесійну поведінку.

Результатом успішної податкової реформи, проведеної командою Міхаеля Саакашвілі після приходу до влади в 2004 році, стало підвищення позиції Грузії в рейтингу легкості ведення бізнесу *Doing Business*, з 112 місця, яке країна посідала в рейтингу 2005 року (враховує ситуацію в другій половині 2003 року і першій половині 2004 року, тобто фактично до зміни влади), на 100 пунктів до 12 в 2011 році. Відсоток компаній, які сплачують податки, (*compliance rate*) виріс з 35% до 78–85%.

Нещодавно, Міністерство фінансів Грузії в особі Міністра Мамуки Бахтадзе виступило з новою податковою ініціативою, яка передбачає встановлення пільгових умов для малих підприємств. Згідно з ініційованою податковою реформою до категорії малого підприємництва належатимуть особи, доходи від економічної діяльності яких не перевищують 500 тисяч ларі в рік (понад 200 тисяч доларів), що фактично збільшує межу доходу порівняно з діючою нормою 100 тисяч ларі (понад 40 тисяч доларів) у 5 разів. Разом з тим, планується зниження ставки податку з 5% до 1%, скасовуються авансові платежів та запроваджується сплата 1% податку з обороту за звітний місяць.

Отже, ми спостерігаємо процес реалізації прагнень грузинської влади покращити умови для власних підприємців щодо збільшення їх доходів, які оподатковуватимуться за мінімальною ставкою. В Україні існує аналогічно грузинській спрощена система оподаткування малого підприємництва з максимальним доходом, що підлягає оподаткування за ставкою 5% до 5 млн. гривень (біля 200 тисяч доларів) [6], проте, в окремих колах почастішали розмови про скасування спрощеної системи оподаткування малого бізнесу — єдиного податку, що, на нашу думку, є несвоечасно і небезпечно [7].

За 2018 рік, Грузія входить до десятки країн з привабливим інвестиційним кліматом, в якому за критерієм оподаткування посідає 22 місце, тоді як Україна в загальному рейтингу знаходиться на 76 місці, а за податками — на 43. І хоча, вряд чи доцільно повністю копіювати досвід Грузії з населенням 3,7 млн. осіб на українські терени, проте його варто вивчати з позиції прикладу проведення успішних податкових реформ на пострадянському просторі, де вкрай гостро стоїть

проблема інституційного забезпечення ефективного урядування. Можна відзначити зміну показників, які визначають легкість ведення бізнесу в Україні за останні шість років.

Отже, за розглянутий період в Україні покращуються умови ведення бізнесу, зокрема в реєстрації підприємств та власності, отриманні дозволу на будівництво та оподаткуванні. Найкращого поступу в податковій сфері вдалося досягти за рахунок безперервного процесу реформування податкової системи України.

Система постійно розвивається і удосконалюється на базі використання сучасних інформаційних технологій. Всі ці заходи дозволили покращити якість податкової системи, що знайшло своє відображення в підвищенні рейтингу України за критерієм «оподаткування».

Все ще занадто високою для України є загальна ставка податків і зборів — 37,8%, що фактично відповідає рівню вилучень у розвинутих країнах учасницях ОЕСР. Зниження ставок можливе лише за умови проведення детінізації економіки, розширення бази оподаткування шляхом залучення інвестицій у виробництво і сферу послуг. Фактично за розглянутий період відбулись кардинальні зміни в основних податках, які забезпечують податкові надходження до державного та місцевих бюджетів відповідно до Бюджетного кодексу України. Щодо спрощеної системи оподаткування пропонувались заходи щодо її реформування у 2015 році, проте вони не знайшли підтримки у суспільстві. Про важливість інституційних перетворень у фінансовій системі України зазначено у монографії «Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку» [10], зміни повинні бути не тільки у ключових державних сферах, як-от: бюджетно-податкова та грошово-кредитна політика, а й в формуванні нових суспільних відносин європейського типу через розвиток приватної ініціативи, створення держави суспільного добробуту.

Висновки. Отже, ситуація щодо функціонування малого підприємництва в Україні залишається на стадії розвитку.

Таким чином, основними шляхами покращення малого підприємництва в Україні є створення і вдосконалення податкової політики та забезпечення раціонального функціонування спрощеної системи оподаткування. Необхідно створити механізм ефективного взаємодії між державою та підприємницьким сектором для ефективного розвитку малого підприємництва в Україні.

Література

1. Анацька І. Ю. Сучасний стан та проблеми розвитку малого бізнесу в Україні / І. Ю. Анацька [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_44_60
2. Терещенко С. А. Мале підприємство в умовах ринкового господарювання / С. А. Терещенко // Економіка і організація управління, 2013. — № 1.
3. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Феценко С. С. Сучасні проблеми розвитку бізнесу в Україні / С. С. Феценко // Управління розвитком, 2014. — № 2.
5. Васильєва Д. В. Актуальні проблеми розвитку малого бізнесу в Україні / Д. В. Васильєва // Механізм регулювання економіки, 2011. — № 3.
6. Тимченко О. І. Проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва в регіонах України / О. І. Тимченко // Ефективна економіка № 6, 2015.

Полішевська Каріна Вікторівна
*студентка кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Коваленко Дмитро Іванович
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

Глосарій банківської термінології НБУ визначає фінансову стійкість як стан банку, який характеризується збалансованістю фінансових потоків, достатністю коштів для підтримки своєї платоспроможності та ліквідності, а також рентабельною діяльністю [1].

Деякі автори стверджують, що фінансова стійкість банку визначається рівнем його ліквідності та платоспроможності [2]. Інші фахівці стверджують, що стійкість банку залежить від збалансованості його активів і пасивів, якості кредитно-інвестиційного портфеля і кількості клієнтів [3].

Основою фінансової стабільності і ринкової стійкості банківських установ виступає правильна та ефективна організація банківського кредитування, розробка гнучкої системи управління кредитними операціями.

За визначенням Національного банку України, кредитний портфель — це сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної банком кредитної політики [4].

В умовах сьогодення банківські установи дещо уповільнили свою діяльність на ринку кредитування, що є наслідком економічних та політичних процесів, які похитнули економіку нашої держави [5].

За результатами на 1 січня 2017 року активи банківської системи збільшилися на 18,98% у порівнянні із показниками початку 2013

року (рис. 1.). Кредитний портфель банків України мав тенденцію до скорочення [6].

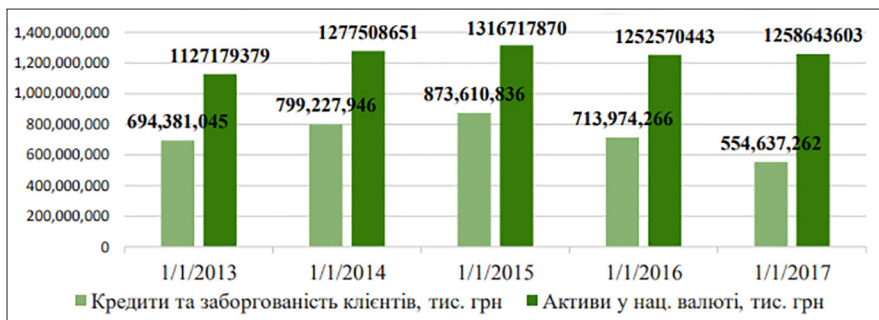

Рис. 1. Абсолютні показники кредитної діяльності банків за 2013–2017 рр., млн. грн.

Основними показниками, які характеризують рентабельність банківської діяльності, є рентабельність активів (ROA) та рентабельність капіталу (ROE). Рентабельності активів банку (ROA) показує найбільший вплив економічних факторів на банківське кредитування, який використовується для оцінки діяльності управління банку, адже він характеризує здатність менеджменту ефективно управляти активами банку. Оптимальне значення коефіцієнту повинно складати більше 1% [7].

Таблиця 1

Відносні показники кредитної діяльності банків на початок 2013–2017 років

Показники	Рентабельність активів банків України (ROA), %	Рентабельність капіталу банків України (ROE), %	Адекватність капіталу банків України (H2), %
01.01.2013	0,45	3,03	18,06
01.01.2014	0,12	0,81	18,26
01.01.2015	-4,07	-30,46	15,60
01.01.2016	-5,46	-51,91	12,31
01.01.2017	-12,60	-116,74	12,69
01.01.2018	-1,94	-15,96	16,10

Зниження показників рентабельності завжди свідчить про загальне погіршення фінансового стану банківської системи, що в свою чергу призводить до зростання кредитних ризиків та зменшення якості кредитного портфеля.

Якість кредитного портфелю досить важко точно оцінити, оскільки на неї впливає досить багато факторів, що не піддаються кількісній оцінці. Кожен окремий банк, який опирається на власну кредитну політику, використовує різні способи для оцінки та управління рівнем проблемної заборгованості. Розроблення ефективної системи управління кредитними операціями, а також правильна організація банківського кредитування забезпечує фінансову стабільність і надійність комерційних банків. Саме тому одним із найважливіших завдань управління кредитною діяльністю є формування та аналіз кредитного портфеля комерційних банків.

Отже, проаналізувавши сучасний стан кредитування, можна стверджувати, що його розвиток знижується. Значно зменшується кількість банківських установ. Обсяг кредитного портфеля банків відносно активів збільшується, натомість реальна його величина скорочується, це пов'язано зі зниженням якості кредитного портфеля. Банківське кредитування для розвитку потребує макроекономічної стабільності, тому для покращення ситуації в кредитуванні потрібна стабілізація економічних та політичних умов.

Література

1. Розвиток фінансового сектору України в умовах формування нової фінансової архітектури // С. В. Науменкова, С. В. Міщенко. — К.: УВС, ЦНД-НБУ, 2009. — 384 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123698
2. Кочетков В. М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти: Монографія. — К.: КНЕУ, 2002. — 238 с.
3. Рясних Є. Г. Система управління кредитним портфелем у комерційному банку / Є. Г. Рясних, А. А. Пономарьов, М. О. Микитин // Вісник Хмельницького національного університету. — 2011. — № 2. — С. 146–149.
4. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями // Постанова Правління Національного банку України від 25.01.2012 р. — № 23 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123409
5. Підвищення ролі банківської системи в економічному зростанні: види, функції та роль кредиту / наук. ред. А. П. Мороз. — К.: УФМТ, 2016.
6. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.aub.org.ua>.
7. Житар, М. О. Аналіз сучасного стану кредитної діяльності банків України / М. О. Житар // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. — 2017. — № 1 — С. 94–105.
8. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/?date=2019-01-01>

Русіна Юлія Олександрівна
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та ФЕБ
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

Дреля Максим Валерійович
*студент кафедри фінансів та ФЕБ
Київського національного університету технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

АЛЬТЕРНАТИВНА ЕНЕРГЕТИКА В УКРАЇНІ: ОСТАННІ ТЕНДЕНЦІЇ

«Сучасна енергетика, в основному, базується на невідновлюваних первинних джерелах енергії (ПДЕ). Виробництво і споживання таких джерел енергії крім того, що є одним з основних антропогенних факторів, які негативно впливають на навколишнє середовище, не може гарантувати сталого розвитку світової енергетики на тривалу перспективу. Тому у процесах диверсифікації світового ринку енергоресурсів важливу роль відіграє формування в його структурі такого специфічного структурного компонента, як відновлювальна енергетика» [1].

Відповідно до закону України «Про альтернативні джерела енергії», альтернативна енергетика — це сфера енергетики, що забезпечує вироблення електричної, теплової та механічної енергії з альтернативних джерел енергії.

До альтернативних джерел енергії відносяться наступні відновлювані джерела енергії: енергія сонячна, вітрова, геотермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів та вторинні енергетичні ресурси, до яких належать доменний та коксівний гази, газ метан дегазації вугільних родовищ, перетворення скидного енергопотенціалу технологічних процесів [2].

Альтернативна енергетика, а точніше, виробництво енергії з відновлюваних джерел (ВДЕ) майже за десять років впровадження в Україні

все ще знаходиться на стадії розвитку. Цей ринок залишається інвестиційно привабливим для вітчизняних та іноземних інвесторів [3].

Проблематиці досліджень сфери відновлювальної енергетики присвячено праці багатьох науковців, таких як: О. С. Попель, А. О. Касич, А. В. Мхитрян, А. Прокіп, Д. В. Бусарєв та ін. Складність дослідження цієї сфери вимагає продовження наукового пошуку.

«Енергетична політика України має назву Енергетична стратегія України на період до 2030 р. У стратегії йдеться, що використання ВДЕ є важливим для покращення енергетичної безпеки та скорочення негативного впливу енергетики на стан навколишнього середовища. Відновлювана енергетика в Україні є важливою на національному рівні, але також має міжнародний вимір: допомога у покращенні енергетичної безпеки в Європі та боротьба зі зміною клімату. Енергетична стратегія України потребує періодичного коригування, адже це довгостроковий прогнозний документ. Основні зміни стосуються стратегії розвитку електроенергетики, зокрема, розвитку вітчизняної вугільної промисловості. Індикативні цифри до 2030 р. та підвищення енергоефективності, що запропоновані у документі, були включені у НПДВЕ при розрахунках Базового варіанту розвитку на період до 2030 р. Цифри на 2030 р. підраховані на основі тенденцій у період 2014–2020 рр., згідно з НПДВЕ. На сектори опалення та охолодження припало близько 60%–65% валового енергоспоживання України у період 2009–2030 рр. та близько 20–25% — на сектор електроенергетики. Частка транспортного сектора у цей період становитиме 13%–14%. Валове кінцеве енергоспоживання України збільшуватиметься на 1,3% щорічно у період 2009–2030 рр. [5]».

За останній рік рівень потужностей «зеленої» енергетики зріс майже в чотири рази. Багатьом інвесторам, зокрема й іноземним, альтернативна енергетика видається ледь не єдиним оплотом стабільності в сучасній економічній ситуації [3].

Збільшення використання енергії з відновлюваних джерел та альтернативних видів палива вважається важливою частиною стратегії України щодо збереження традиційних паливно-енергетичних ресурсів та скорочення пов'язаного, з ними негативного впливу на навколишнє середовище. Політикою передбачено зменшення постачання та попиту шляхом підвищення ефективності. Також передбачено диверсифікацію джерел енергії з метою підвищення енергетичної незалежності держави. У вересні 2010 р. був підписаний Протокол про приєднання України до Енергетичного Співтовариства. З 2011 р. Україна стає повноправним членом Енергетичного Співтовариства. Країна має право брати участь у інтеграції енергетичного сектору України в енергетич-

ний простір країн ЄС. Україна взяла на себе зобов'язання до 2020 р. досягти 11% споживання енергії з відновлюваних джерел. Членство в Енергетичному Співтоваристві надає Україні можливість збільшити конкуренцію на вітчизняному ринку, прийняти європейські технічні стандарти та прозорі правила, покращити інвестиційний клімат, інтегрувати енергетичний сектор України з енергетикою країн ЄС, що підвищить енергетичну безпеку країни. Членство у Співтоваристві збільшує доступність міжнародних позик та технічної допомоги [5].

Глобальний світовий тренд останніх років — це остаточне розуміння необхідності переходу на відновлювані джерела енергії. Значний вплив у цьому відіграли системність нафтових криз, складні міжнародні політичні відносини, зокрема з країнами-постачальниками енергоресурсів, і вихід на цей ринок нових вагомих інвесторів з інноваційних галузей, як Apple, Microsoft, Google чи SolarCity.

Необхідно зазначити, що події 2014 р. відчутно вдарили по ринку в Україні, що пережив анексію Криму (найбільш територіально привабливу зону для будівництва СЕС), економічну кризу, девальвацію гривні й запізнилу реакцію на приведення «зеленого» тарифу до нових курсових реалій. Багато інвесторів пішли з ринку, а більшість проєктів було заморожено або закрито. Тільки співпраця з міжнародними фінансовими установами, такими, як ЄБРР, не дала галузі зруйнуватися остаточно [3].

Але, вже з 2015 року відбулися позитивні законодавчі зміни, що дали можливість знаходження компромісу для всіх гравців ринку. Це вплинуло на новий приплив іноземних інвестицій, і, відповідно, на новий етап розвитку. Законодавча підтримка, прив'язка тарифів до курсу євро, державні гарантії перед інвесторами до 2030 р. — усе це спонукає розбудовувати нові масштабні проєкти. За даними Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України, частка відновлюваних джерел енергії збільшилася за останні три роки з 3,9 до 5,8%, в електроенергетиці — із 7,4 до 7,8% [4]. Це відносно суттєві цифри зростання в макромасштабі за такий невеликий строк.

Нова концепція впровадження конкурентних механізмів ціноутворення на електроенергію з відновлюваних джерел енергії сприяє розвитку цієї сфери та передбачає [6]:

- щорічні загальноукраїнські та спеціальні квоти; передбачені квоти для окремих ВДЕ в межах загальних;
- дійсні «зелені» тарифи в якості максимальної ціни торгів на аукціоні;
- обов'язковість аукціонів для СЕС з потужністю від 10 МВт, і для ВЕС потужністю 20 МВт;

- право на діючу державну підтримку для інвесторів, що підписали pre-PPA до 1 липня 2019 року при побудові електростанції протягом дії pre-PPA (три роки);
- зниження «зеленого» тарифу на сонячну енергію на 30%, а на вітер, як передбачено діючим законодавством, — на 10%, починаючи з 1 січня 2020 року;
- тариф, а пізніше — контракт на різницю між тарифом і ціною на ринку як форма підтримки;
- спрощена процедура для малих установок до 500 кВт;
- збільшення надбавки за обладнання українського виробництва до 15% при >50% після введення в експлуатацію.

Підводячи підсумки, зазначимо, що майбутнє української енергетики — за відновлюваними джерелами енергії. Перспективність цієї сфери для України є однозначною, і залежить від стратегічної грамотності, прозорості й передбачуваності правил, які встановлює держава.

Література

1. Герасимчук В. Г., Романюк О. В. Тенденції розвитку відновлювальної енергетики у світі та в Україні [Текст] / В. Г. Герасимчук, О. В. Романюк // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. — 2015. — № 14. — С. 4–8.
2. Закон України «Про альтернативні джерела енергії»: станом на 13 квітня 2017 р./ Верховна Рада України. — Офіц. вид. — Київ: Парлам. вид-во 2017. — 312 с. — (Бібліотека офіційних видань).
3. Чмерук Т. Тренди альтернативної енергетики України: від занепаду до прогресу // ZN, UA. — 2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://dt.ua/energy_market/trendi-alternativnoyi-energetiki-ukrayini-vid-zanepadu-do-progresu-268117_.html.
4. Сайт Державного агентства енергоефективності [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://saee.gov.ua/contacts>.
5. REMAP — 2030 Перспективи розвитку відновлюваної енергетики в Україні до 2030 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://saee.gov.ua/sites/default/files/UKR%20IRENA%20REMAP%20_%202015.pdf
6. Нова концепція впровадження конкурентних механізмів ціноутворення на електроенергію з ВДЕ, 2018 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uwea.com.ua/ua/news/entry/novaya-koncepciya-vnedreniya-konkurentnyh-mehanizmov-cenoobrazovaniya-na-el/>

Стасіневич Світлана Анатоліївна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності

Київський кооперативний інститут бізнесу і права

м. Київ, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖОВОГО ТОВАРНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Важливу роль в забезпеченні прозорості та ефективності функціонування біржового ринку відіграє механізм його регулювання.

Недооцінка з боку державних органів країни важливості розбудови біржового товарного ринку призвела до занепаду, дискредитації та повної деградації цього ринку в Україні.

Наразі в Україні нагально стоять завдання підвищення якості державного регулювання біржового товарного ринку, покращення міжнародного та національного співробітництва у даній сфері.

На протязі всього періоду становлення біржового товарного ринку на теренах України в державі не було створено й не існує в даний час центрального спеціального державного органу, як би кваліфіковано опікувався розвитком організованого товарного ринку в країні. В певній мірі координацію торгівельної діяльності в даному сегменті товарного ринку в Україні здійснювало Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, окремі управлінські дії щодо нього — профільні міністерства, зокрема Міністерство аграрної політики та продовольства України, як державний орган управління одної з провідних галузей економіки країни, що продукує основний біржовий товар в країні. Безперечно, в нинішніх складних умовах багатоаспектного реформування економічних відносин в Україні для розвитку, а практично побудови біржового товарного ринку з нульових позицій, вкрай необхідним є формування цілісної державної стратегії його відродження.

Мають бути виправлені всі викривлення в українському біржовому русі, врахований багатотисячний світовий досвід в цілому та приклади конкретної розбудови біржового ринку в окремих країнах в сучасних умовах. Для цього необхідний спеціальний державний орган, який би ініціював, запроваджував, реалізував, координував, контролював виконання рішень щодо створення та функціонування біржових

установ, інфраструктурних інституцій з обслуговування бірж товарного сектора ринку, тобто регулювання діяльності професійних учасників біржової торгівлі на умовах оптимального співвідношення елементів ринкової економіки та державної участі.

Біржовий ринок товарів перебуває в умовах недосконалого законодавчо-правового поля. Закон України «Про товарну біржу» був прийнятий ще в 1991 році — його положення не відповідають сучасним вимогам [3]. Даний закон встановлює майнові та управлінські вимоги до товарної біржі, які носять декларативний характер, оскільки не визначають механізмів взаємодії між суб'єктами організованих ринків. Тому вітчизняний товарний біржовий ринок практично не виконує жодної з функцій, які він забезпечує в країнах з розвинутою ринковою економікою: вільного прозорого ціноутворення, моніторингу та прогнозування кон'юнктури ринку, оптимізація товаропотоків, гарантування виконання договірних зобов'язань, страхування ризиків і т.п.

Документ не передбачає можливості організації клірингу за товарними біржовими договорами. Відсутність на біржах систем гарантування виконання зобов'язань за біржовими договорами послаблює зацікавленість учасників ринку в біржовій торгівлі, і як наслідок, призводить до незначних обсягів біржової торгівлі, що не сприяє розвитку сучасних біржових технологій та примушує товарні біржі здебільшого здійснювати організацію позабіржової аукціонної діяльності. Біржовий ринок охоплює менше 1% загального товарообігу агропродовольчої продукції, хоча і займає лівову частку в товарній структурі біржової торгівлі країни. Таким чином сільськогосподарська продукція, продовольчі товари, а також і метали, енергетичні ресурси, на які багата країна, переважно реалізуються на позабіржовому ринку і, як правило, за тіньовими схемами, минаючи прозорий біржовий ринок.

Наразі біржі світу торгують переважно ф'ючерсними й опціонними контрактами, що забезпечує у ринковій економіці для виробників і споживачів страхування цінних ризиків, диверсифікацію фінансування, відкриваючи доступ до кредитних ресурсів та можливості стійкого розвитку. Це стало можливим за умови всеохоплюючого законодавства, розвинутої інфраструктури біржового ринку, зокрема гарантуючих ліквідність на ринку клірингово-розрахункових систем. Відсутність цих механізмів у нашій країні не дозволяє швидко перейти до впровадження торгівлі ф'ючерсними контрактами. Існує нагальна потреба здійснити ретельну розробку та прийняття законодавчо-правових актів стосовно розвитку ринку деривативів та прискореного впровадження механізмів торгівлі цими інструментами.

1 вересня 2017 р. до Верховної Ради України був поданий законопроект «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» (реєстраційний № 7055). Прийняття проекту, на думку суб'єктів права законодавчої ініціативи, мало б посприяти ефективному розвитку ринку деривативів; розбудові біржової інфраструктури на основі уніфікованих підходів, що, в свою чергу, дозволить в майбутньому знизити ризики невиконання угод, отримати прозорі ціни на активи, які будуть допущені до торгів на організованих ринках, та репрезентативні біржові цінові індикатори, а отже сприятиме покращенню управління ціновими ризиками тощо. Законопроект спрямований на забезпечення виконання вимог Угоди про асоціацію в частині імплементації ряду Директив та Регламентів ЄС [2].

Разом з тим вказаний проект закону викликав немало питань. Наприклад, суспільні відносини щодо регульованого товарного ринку у проекті висвітлені недостатньо: зокрема, зі змісту проекту не можна чітко зрозуміти, які є вимоги до того, що саме торгується на цьому ринку, хто є його учасниками, яка конкретно професійна діяльність здійснюється на ньому, не визначені особливості діяльності його операторів, укладення та виконання правочинів. До того ж не зрозуміло, що має статися в умовах імплементації закону та започаткування нових структур, що мають бути створеними згідно даного закону і у його відповідності, із численними установами, що позиціонують себе такими, що мають відношення до біржового ринку. В результаті даний законопроект попри свою прогресивність, але в силу наявності ряду недоліків, а головне «питань» з боку приймаючих українські закони був відхилений.

Однак потрібно активніше рухатися в бік правил європейського фінансового, енергетичного та аграрного ринків, створювати власну надійну інфраструктуру для організованої торгівлі, щоб стати повноцінною частиною світового ринку. Розвиток в Україні організованої торгівлі агропродовольчою продукцією, газом та електроенергією як на споті, так і ф'ючерсними контрактами, дасть потужний стимул для зростання економіки країни [1].

Відсутність належного державного регулювання ринковими процесами на внутрішньому аграрному ринку призводить до його монополізації приватними торгівельними організаціями та занепаду біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією та біржовими товарами аграрного походження. На зовнішньому ринку ціновий диктат здійснюють трейдери, в результаті чого відбувається вимивання фінансових коштів з агросектору країни. Для цього й потрібне суттєве удосконалення законодавчого забезпечення товарного ринку країни.

Для того, щоб Україна не залишалася незрозумілою юрисдикцією для учасників у потрібні чіткі правила «гри» на ринку. Такі правила не потрібно вигадувати. Вони давно написані та «протестовані» на європейських ринках. У цих правилах повинні бути зафіксовані вимоги до організованої торгівлі, правила розрахунків, забезпечення гарантій розрахунків та поставок товарів, порядок розкриття інформації про торги, формування цінних індикаторів, на підставі яких учасники можуть укладати угоди і яким вони можуть довіряти. Це дозволить уникнути маніпулювання ціновою інформацією [1].

Література

1. НКЦПФР та Європейська федерація торговців енергією розвиватимуть організовані ринки в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua/2018/03/28/nktsprfr-ta-vropeysyka-federatsya-torgovtstv-energyu-rozvivatimuty-organizovan-rinki-v-ukran>.
2. Проект Закону «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 01 вересня 2017 р. (реєстраційний № 7055) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62443.
3. Про товарну біржу: Закон України № 1956-ХІІ від 10 грудня 1991 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.rada.gov.ua.

Філімонюк Євген Володимирович

*аспірант кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

РИЗИКИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах фінансово-економічної кризи, що обумовлена низкою зовнішніх та внутрішніх причин, підприємства зазнавали значних втрат, пов'язаних із стрімким падінням попиту на виготовлені економічні блага (продукцію, послуги, роботи), відтоком капіталу, подорожчанням кредитного ресурсу, нестабільністю макроекономічного середовища, зростанням кримінальних зазіхань на економічні процеси. Виникають нові фінансово-економічні ризики, які в процесі управління підприємством мають бути своєчасно ідентифіковані та нейтралізовані (мінімізовані).

Серед цих ризиків варто виділити наступні: загострення конкуренції за доступ до економічних ресурсів (сировинних, фінансових, інтелектуальних), штучне обмеження можливостей щодо виходу на фінансові ринки, відновлення проблеми рейдерства (переходу права власності з використанням корупційних схем), стрімкі зміни ринкового середовища, поширення комп'ютерної злочинності, ускладнення фінансових інструментів та процедур. Для функціонування підприємства значним викликом є сучасні наслідки економічної глобалізації. Відтак, дослідження механізму управління економічною безпекою підприємства (в тому числі в частині ідентифікації та мінімізації фінансово-економічних ризиків) в умовах посткризового розвитку є актуальним і представляє значний інтерес для науки і практики.

Проблеми ідентифікації та мінімізації (нейтралізації) фінансово-економічних ризиків в системі управління підприємством висвітлено у наукових працях О. Білоруса, І. Бланка, Т. Васильціва, В. Волошина, В. Геєця, Л. Донець, Я. Жаліла, Т. Іванюти, О. Івченка, С. Кавуна, М. Камлик, О. Кириченка, Д. Ковальова, Н. Куркіна, С. Лазарева, В. Мунтіяна, Т. Полозової, В. Пономаренко, Н. Реверчук, Т. Слободяник, І. Сорокіної, М. Швеця, С. Шкарлета, О. Шнипка, І. Шульги та інших науковців. Однак запропоновані науково-методичні положення

ґрунтуються в основному на механізмах управління економічною безпекою, що використовують переважно кількісні методи.

Фінансові ризики насамперед пов'язані зі змінами на фінансовому ринку та змінами в економіці. Це можуть бути зміни процентних ставок, валютних курсів, зміни в діяльності галузі або конкретного позичальника. До фінансових ризиків відносять кредитний, процентний, валютний, галузевий, ліквідності та структури капіталу, операційний, а також ризик країни.

За своєю сутністю, ризик — це усвідомлена можливість небезпеки виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, майна, грошей через випадкові зміни умов економічної діяльності, несприятливі обставини [3, с. 89–93]. Причини виникнення фінансових ризиків різноманітні й можуть виникати спонтанно в процесі діяльності підприємства та поділяють на зовнішні та внутрішні. До основних зовнішніх причин формування фінансових ризиків можна віднести такі: слабка і нестабільна економіка країни; економічна криза; інфляція; підвищення рівня конкурентної боротьби; зниження цін на світовому ринку; політичні чинники [2, с. 124–128]. До внутрішніх причин формування фінансових ризиків можна віднести: підвищення витрат на підприємстві, незадовільну фінансову політику підприємства.

Отже для формування ефективної системи управління фінансовими ризиками їх необхідно попередньо ідентифікувати. Ідентифікація фінансових ризиків полягає у виявленні всіх видів можливих ризиків, пов'язаних із кожною конкретною операцією [1, с. 245].

На сьогодні, фінансово-економічна безпека підприємств може бути забезпечена лише в тому разі, якщо буде визначена та побудована адекватна схема ідентифікації та нейтралізації загроз і небезпек, яка повинна включати: визначення критеріїв та параметрів, що відповідають стійкому стану підприємства та забезпечують достатній рівень фінансової безпеки; визначення об'єктів та предметів контролю за наявністю загроз фінансовій безпеці підприємства; розробку механізмів та способів ідентифікації загроз фінансовій безпеці підприємства; встановлення основних суб'єктів загроз фінансовій безпеці підприємства та критеріїв їх впливу; розробка системи заходів по прогнозуванню, виявленню та попередженню факторів, що обумовлюють виникнення загроз фінансовій безпеці підприємства.

Висновки. Переважна більшість українських підприємств, у тому числі і великих, в управлінській практиці не використовують інструменти підвищення рівня фінансово-економічної безпеки внаслідок нівелювання фінансово-економічних ризиків (викликів), які формуються у зовнішньому середовищі. В умовах посткризового розвитку

економіки найбільш значимими чинниками фінансового ризику розвитку підприємства на стратегічному рівні є: невірний вибір цілей підприємства; хибна оцінка стратегічного потенціалу підприємства; помилковий прогноз розвитку зовнішнього для підприємства господарського середовища; катастрофічне погіршення фінансового стану.

Отже, щоб вижити у конкурентному середовищі, підприємствам необхідно приймати нетрадиційні та сміливі рішення. Однак, це також підвищує рівень економічного і фінансового ризику. За таких умов підприємства мають своєчасно ідентифікувати і правильно оцінювати рівень ризику, ефективно управляти ним з метою обмеження його негативного впливу та мінімізації обсягів фінансових втрат.

Література

1. Захарін С. В. Інвестиційний ресурс технологічного розвитку економіки // Технологічний імператив стратегії соціально-економічного розвитку України [монографія] / за ред. Л. І. Федулової. — К.: НАН України, 2015. — С. 245–302.
2. Гросул В. А. Оцінка фінансової безпеки підприємств роздрібною торгівлі: монографія / В. А. Гросул, О. В. Антонова. — Х.: Видавництво Іванченка І. С, 2015. — 249 с.
3. Горячева К. С. Формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства // Менеджер. — 2014. — № 2 (28). — С. 96–103.

Шацька Зорина Ярославівна
доцент кафедри бізнес-економіки та туризму
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Наприкінці ХХ століття традиційна економічна модель ринкової економіки поступово трансформувалася у цифрову економіку, поняття якої вперше було вжито в науковий обіг Доном Тапскоттом ще у 1995 році. Цьому сприяв подальший розвиток суспільного виробництва та стрімке винайдення нових інформаційно-комунікаційних технологій.

Перехід до цифрової економіки докорінно змінив умови ведення бізнесу. Так, якщо перші великі промислові підприємства кінця ХІХ початку ХХ століття були орієнтовані на випуск великих обсягів продукції, то з поступовим насиченням споживчих ринків та започаткуванням процесів конкуренції, фокус діяльності підприємств поступово змістився з виробництва на реалізацію продукції та маркетинг. У 1960–1970-х роках ХХ століття для підприємств настала «епоха ефективності». Наростаюча конкуренція вимагала пошуку шляхів підвищення ефективності діяльності підприємств. Період 1970–1980-х років для бізнесу став «епохою якості». Посилення конкуренції та затоварення споживчих ринків продукцією спонукало підприємства постійно підвищувати якість продукції. Період 1980–1990-ті роки ознаменувався за висловом Ф. Янсена «епохою гнучкості», яка зумовила необхідність адаптації та трансформації підприємства в умовах нестабільного та важко передбачуваного зовнішнього середовища.

Цифрова економіка ХХІ століття стала найважливішим двигуном інновацій, конкурентоспроможності і економічного розвитку [1, с. 13]. Еволюційна зміна типу економічної системи вплинула на структуру світових ринків, ступінь та особливості їх трансформації, становленню нових галузей промисловості по всьому світі. Внаслідок чого відбувається процес поступового перетворення традиційних підприємств ринкової економіки на підприємницькі структури. Під

підприємницькою структурою розуміють добровільну інтеграцію самостійно функціонуючих суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм у єдину цілісну складну відкриту систему, що функціонує у глобалізованому середовищі з метою розробки та комерціалізації інноваційної продукції, що підвищує ефективність діяльності та прискорює розвиток суб'єктів господарювання, що утворюють підприємницьку структуру [4].

Визначальними умовами формування підприємницьких структур, згідно з дослідженням Корсун Т. А., є розширення меж підприємницької діяльності та ускладнення економічних зв'язків, внаслідок чого підприємництво переходить у форму підприємницьких структур [3].

В умовах цифрової економіки, з одного боку, невеликі розміри підприємств позбавляють їх можливості створювати інновації, розвиватися і «конкурувати із західними гігантами у найприбутковіших галузях економіки» [5, с. 31] та зумовлюють необхідність трансформації у підприємницькі структури. Найбільш розповсюдженим типом підприємницьких структур є структури у формі транснаціональних корпорацій, такі як світові гіганти Nestle, Wall-Mart, MacDonald's та інші. З іншого боку, розмір підприємства в умова цифрової економіки не важливий. Компанія може бути дуже маленькою і при цьому успішно розвиватися [2]. Поява мережевих підприємницьких структур, таких як Amazon, Netflix, Google, Apple та інших знищила цілу низку традиційних галузей та відкрила нові ринки.

Під мережевою підприємницькою структурою мається на увазі добровільна сукупність самостійних суб'єктів господарювання, пов'язаних певними інтеграційними взаємодіями з метою результативного комбінування ресурсів і ключових компетенцій, що функціонує у інформаційному (віртуальному) середовищі, економічна діяльність якої базується постійному створенні та реалізації інновацій та наданні комплексного продукту (пакета послуг) споживачам. Перевагами таких структур перед традиційними ієрархічними є побудова бізнесу з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, ефективна комбінація ресурсів учасників мережі і на цій основі досягнення ефекту масштабу, цілодобова доступність продукції (послуг) для споживачів, постійний пошук і впровадження інновацій, гнучкість в умовах мінливого середовища, швидкість, економія транзакційних витрат на пошук постачальників необхідних ресурсів, переговори, укладення контрактів та ін. Більшість науковців погоджується з тим, що мережеві підприємницькі структури на відміну від традиційних структур є менш бюрократичними, мають більш потужний потенціал для розвитку та кращу ефективність управління.

Незважаючи на велику кількість переваг, створення мережевих підприємницьких структур потребує побудови нової не традиційної моделі бізнесу, постійного доступу до сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, висококваліфікованого та креативного персоналу.

На сьогоднішній день в Україні функціонує дуже мало підприємницьких структур, як традиційних, так і мережевих, і ще менша кількість з них є інноваційно-активними. Жодна така структура поки що не входить до світового Рейтингу 500 найвпливовіших транснаціональних компаній світу («Fortune Global»), який щорічно оприлюднює журнал «Forbes», починаючи з 1995 р. Загальна кількість підприємницьких структур в загальній кількості зареєстрованих підприємств в Україні за період 2010–2017 рр. згідно даних Статистичного щорічника України становить лише 0,8–1,0%. Але ускладнення умов господарювання вітчизняних підприємств спричинених впливом глобалізаційних процесів, кризовими процесами світової економіки та іншими дестабілізуючими чинникам, сприятимуть подальшому пошуку шляхів підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств, адаптації їх до нових умов та трансформації у сучасні підприємницькі структури цифрової економіки.

Література

1. Апалькова В. В. Концепція розвитку цифрової економіки в Євросоюзі та перспективи України. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. — 2015. — Вип. 4. — С. 9–18.
2. Гудзь О. Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами / О. Є. Гудзь // Економіка. Менеджмент. Бізнес». — № 2 (24). — 2018.
3. Корсун Т. А. Развитие предпринимательских структур в условиях изменяющейся конкурентной среды / Т. А. Корсун // Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук. — Специальность 08.00.01 — Экономическая теория. — Улан-Удэ 2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: Экономическая библиотека — <http://economy-lib.com/razvitie-predprinimatelskih-struktur-v-usloviyah-izmenyayusheysya-konkurentnoy-sredy>
4. Шацька З. Я. Сутність дефініції поняття «підприємницька структура» та підходи до її трактування // З. Я. Шацька. — Вісник КНУТД: серія економічні науки. — № 1. — 2018. — 14 с.
5. Юданов А. Ю. Конкуренция: теория и практика: . 3-е изд. испр. и доп. / А. Ю. Юданов. — М.: Гном и Д, 2001.

Секція 2. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНІХ І НАУКОВИХ ПРОЦЕСАХ

Shubina Ivanna

*Assistant Professor, Liberal Arts Department
American University of the Middle East
Egalia, Kuwait*

Kulakli Atik

*Associate Professor,
College of Business Administration, MIS Department
American University of the Middle East
Egalia, Kuwait*

Zolkover Andrii

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Kyiv National University of Technologies and Design
Kyiv, Ukraine*

DEVELOPING CREATIVITY WITH E-LEARNING TECHNOLOGIES IN MODERN EDUCATION

Introduction. Nowadays, educators realize the importance of supporting students in discovering their potential and strengths needed in their further professional development and achievements. Providing basic knowledge and experience needs to be sustained with development of abilities related to knowledge application, problem-solving, idea generation, psychological adaptation to social and other changes in their society. Creativity is considered as one of the influential phenomenon to be explored, especially in relation with personal life, development and achievements. Researchers from various scientific perspectives examine creativity analyzing its social, individual, informational contexts. Contemporary educational systems faces importance of including creativity into teaching-learning process as one of the meaningful components [17–19].

Literature Review

Theories explaining relation between creativity and education

Analysis of various studies on creativity shows that the importance of a learning process, but also demonstrates lack of complex approach, when researchers consider creativity as related to children's education only or as a discovery process or result. Consequently, the need of applying the complex approach to explore creativity and its development with taking into consideration the educational, socio cultural, and individual factors is essential.

Some of researchers analyzed creativity in relation to human ability to produce ideas, to find original and unusual solutions, and to use non-traditional patterns of thinking. Furthermore, creativity can be considered as a basic human trait or as an ability to cope with difficulties, puzzles, and challenges in one's life, and as such, it is related to psychological and social adaptation [22]. Generally, creativity has to be described in terms of novelty, flexibility, and divergent thinking, but also productivity and applicability of gained knowledge and experience [15–16]. Creativity is defined as the development of influential, unconventional, and useful ideas [11].

E-learning Technologies in Modern Education

Technology in education process provides many advantages related to academic achievements as well as some disadvantages. Technology may support to enhance curiosity, creativity or other attitudes and skills development as well. It can improve student's attention, memory and imagination, but also may become a distractor in learning process [2].

Lee and Ryu [6] explored the relation between technology acceptance and learner success. They discovered that cognitive engagement has a moderating role in relation between technology self-efficacy, perceived richness of technology, perceived learner control and perceived usefulness [8]. Other studies stated, that cognitive engagement is one of the most important outcomes of intrinsic motivation which can be measured based on interest, curiosity, attention, and creativity [17; 21]. In addition, perceived richness of e-learning technologies influences the cognitive engagement, being attractive for learner and being able to increase their intrinsic motivation [1]. It was discovered that technology self-efficacy has a powerful impact on learner's acceptance of technology use in education [10], and is predictive of perceived usefulness of technology [5].

Research conducted by Selim [12], provided a classification of e-learning success factors, among which was learner's perception of interactivity was an essential one. In other study it was stated that interactivity is highly valued by learners [14] and probably can influence perceived usefulness of technology in educational process. Continuously, enhanced interactivity is considered as a key point for effectiveness of technology-mediated learning

[9], as well as for reinforcement of intrinsic motivation in learning [7]. Interactivity has to become an important feature of modern technology used in educational process [18]. However, high interactivity does not influence understanding [3] or prediction of achieving learning outcomes [13].

Methodology

Problem Statement and Purpose of the Study

This paper is aimed to explore the relationship between creativity and e-learning technology in a contemporary educational context. The main objective of education is to equip students with appropriate professional knowledge and experience, along with development of their essential cognitive and social skills [17]. The available studies in recent literature have been analyzed in order to answer the research questions to address research aims. Besides, the objective of this study is also to provide descriptive insight and common understanding of mentioned above relationships with illustrative examples from examined domain.

Research Questions

To achieve the main goal of this study, the main effort was taken in order to seek the answers for the following research questions:

RQ1: How can we enhance creativity in contemporary education system?

RQ2: How e-learning technology can enhance the development of creativity among students?

Research Method

The research conducted by relevant literature review. The body of literature review includes studies that address related research problems. The main objective is to explore the relationship between creative abilities of young generation in educational domain and e-learning technology environment. Although the various research methods could be used to determine the relations among variables, authors concentrate to use the form of Critical Review approach.

Discussions and conclusions. The main purpose of this paper was to investigate the relationship between creativity and e-learning technology in a contemporary educational context. A meaningful part of this research is to explore the actual potential of the application of modern technology in education system in order to stimulate and develop creativity among students. It is vital to consider all the benefits, challenges and risks related to use of technology in the development of creativity in education.

The impact of technology in education is under exploration of educators, scientists and practitioners. However, the relation between technology and creativity enhancement remains not profoundly explored.

Technology role in contemporary world and education is extremely significant, but use of it needs to be adjusted to the learning objectives and student's abilities.

Technology specifically in educational era could be accepted as fundamental construct of modern education. Creativity therefore has become one of the most important issue and skill in educational context. Although it is human behavior and skill, but it is related to technology integration as well. Recent technological developments in all areas related to education have tremendous impact on outcomes of successful deliveries for course contents and practices [20]. Technology as broad subject have many dimensions from infrastructure level to end user applications. Recent digital technologies such as social media-networking tools, cloud computing, big data analytics, data mining, 3D printing, artificial intelligence, machine learning, expert systems, web analytics, etc. have changed the structure of traditional education to modern educational stages.

Curriculum and educational practices are subject to change day by day with the results of educational developments. Students are more aware of their environment and more in communication with their peers. With the right motivation, students tend to be more enthusiastic and engaged with their studies, therefore successful in problem solving and applying the knowledge. Creative teaching alone is challenging approach and is not easy to implement in all areas of education. It is due to its complexity and mostly not structured form of daily practices. Technology and educational approaches with proven methods should be used together to complement each other. Henriksen et. all [4] argued that the best uses of educational technology related to creative mindset with openness for the new intellectual understandings. Moreover, teachers with new classroom technology have specialized involving an integrated framework of technological, pedagogical and content of knowledge.

In conclusion, creativity in education became a vital in order to be successful in a contemporary world. Various explorers applied a mixture of research methods to gather data explaining the role of technology in creativity enhancement in educational sphere. Despite of great contribution in comprehension of the subject, there is significant disagreement between theorists in terms of creating informational background as well as between researchers in terms of empirical investigating the subject and providing a non-questionable interpretation of received data. Overall, it is necessary to remember that creativity is a complex phenomenon that developed from a combination of different variables and perspectives. Therefore, it is necessary to conduct more research on possibilities of psychological and technological tools involved into creativity reinforcement among students.

References

1. Baggio, B. G. (2010). Creating supportive multimedia learning environments. In H. Song & T. Kidd (Eds.), *Handbook of research on human performance and instructional technology*. Hershey, PA: IGI Global, 88–103.
2. Carr, N. (2010). *The shallows: What the Internet is doing to our brains*. New York, USA: W. W. Norton & Company.
3. Domagk, S., Schwartz, R. N., & Plass, J. L. (2010). Interactivity in multimedia learning: An integrated model. *Computers in Human Behavior*, 26, 1024–1033.
4. Henriksen, D., Mishra, P., & Fisser, P. (2016). Infusing Creativity and Technology in 21st Century Education: A Systemic View for Change. *Educational Technology & Society*, 19 (3), 27–37.
5. Hsu, M. K., Wang, S. W., & Chiu, K. K. (2009). Computer attitude, statistics anxiety and self-efficacy on statistical software adoption behavior: An empirical study of online MBA learners. *Computers in Human Behavior*, 25, 412–420.
6. Lee D. Y. & Ryu H., (2013). Learner Acceptance of a Multimedia-Based Learning System Intl. *Journal of Human-Computer Interaction*, 29: 419–437
7. Liaw, S.-S. (2008). Investigating students' perceived satisfaction, behavioral intention, and effectiveness of e-learning: A case study of the blackboard system. *Computers & Education*, 51, 864–873.
8. Ngai, E., Poon, J., & Chan, Y. (2007). Empirical examination of the adoption of WebCT using TAM. *Computers & Education*, 48, 250–267.
9. Proske, A., Narciss, S., & Körndle, H. (2007). Interactivity and learners' achievement in web-based learning. *Journal of Interactive Learning Research*, 18, 511–531.
10. Roca, J.C., & Gagne, M. (2008). Understanding e-learning continuance intention in the workplace: A Self-determination theory perspective. *Computers in Human Behavior*, 24, 1585–1604.
11. Runco, M. A. (2004). Creativity. *Annual Review of Psychology*, I, 657–687.
12. Selim, H. M. (2007). Critical success factors for e-learning acceptance: Confirmatory factor models. *Computers & Education*, 49, 396–413.
13. Sims, R. (2003). Promises of interactivity: Aligning learner perceptions and expectations with strategies for flexible and online learning. *Distance Education*, 24, 87–103.
14. Shen, C.C., & Chuang, H.M. (2009). Exploring User's Attitudes and intentions toward the Interactive Whiteboard Technology Environment. *International Review on Computers and Software*, 5 (2), 200–208.
15. Shubina I., (2017). Creativity in psychotherapy: the possibilities of its utilization. *The European Proceeding of Social & Behavioural Sciences*. XXII, 99–111. eISSN:2357–1330.

16. Shubina, I., (2011a). Life Long Learning — possibility or necessity? Announcements of Union of Scientists. Bułgaria, Sliven, 19, 190–194
17. Shubina I., (2011b). Learning with a project method at Polish universities and students competences. In Humanization of the educational process: collective work of scientific papers, red. W. I. Szoczenko. — Special edition 7, part II — Slowiansk: SDPU, 190–198.
18. Shubina, I. and Kulakli, A. (2018). Critical Thinking in Relation with Educational Technologies. Proceedings of ERPA International Congress on Education 2018, Istanbul, Turkey, 685–692.
19. Shubina, I., Kulakli, A. and Plakhotnik, O. (2018). Critical thinking and creativity: complimentary or dissonant relationship. London International Conference on Education by Infonomics Society. Cambridge, the UK, 192–195.
20. Shubina, I. and Kulakli, A. (2019). Pervasive learning and technology usage for creativity development in education. Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET), 14 (1), 95–109.
21. Walker, C.O., Greene, B. A., & Mansell, R.A. (2006). Identification with academics, intrinsic/ extrinsic motivation, and self-efficacy as predictors of cognitive engagement. Learning and Individual Differences, 16 (1), 1–12.
22. Costa, S., Paez, D., Sanchez, F., Garaigordobi, M., Gondim, S. (2015). Personal factors of creativity: A second order meta-analysis. Journal of World and Organizational Psychology. 31, 165–173.

Белялов Талят Енверович
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

РОЛЬ ЗНАНЬ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ФОРМУВАННІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасні світогосподарські відносини визначаються динамічними процесами глобалізації, що зумовлюють поглиблення кооперації і взаємозалежності всіх країн та їх суб'єктів. Глобалізаційні процеси охоплюють систему взаємовідносин не лише в економічній, а і в соціальній, політичній, культурній і духовній сферах суспільного життя. Проявом цих процесів стає формування глобального освітнього середовища, що характеризується розвитком різноманітних форм міжнародної співпраці та модернізацією основних напрямів діяльності сучасних університетів. Успішна інтеграція університетів у світовій освітній простір актуалізує необхідність, з одного боку, суттєвої активізації і розширення масштабів міжнародної діяльності за всіма векторами; а з другого — розширення їх економічних, підприємницьких функцій з метою зміцнення як самостійних потужних інститутів на глобальному ринку освітніх послуг.

У світі майбутнього людям найбільше знадобляться використання нових методів навчання при викладанні економічних дисциплін, що базуються на широкому використанні знань та навичок у практичній діяльності, такі як творче і критичне мислення, здатність учитися.

Нова система освіти, яка базується на принципах PBL уже сьогодні навчає людей майбутнього, зламавши стіни в школах і прибравши звичні «предмети» з розкладу уроків. Теперішня система освіти, що змушує дітей заучувати факти, а не розвивати творче начало, безнадійно застаріла і її необхідно докорінно змінювати. Фінляндія зі своєю системою освіти вже давно переймається підготовкою людей майбутнього, реформувавши підходи до навчання у школах і вишах, а результатом стали всесвітнє визнання і найвищі позиції в різних рейтингах. Але найрадикальніші зміни відбулися у фінських школах

2017 року, коли після канікул діти виявили, що поверхи з класами перетворилися на відкриті простори, а замість звичних парт у такому просторі невеликими групами розставлено зручні дивани, м'які крісла, різної форми столи й стільці, де учні можуть збиратися на «уроки»*.

Важливим аспектом у цьому випадку стає проблема акустики: простори open space відомі тим, що одна гучна людина може заважати цілій робочій групі, а тут на одному поверсі збереться сотня невгамовних учнів. Саме для того, щоб знизити рівень шуму у великих приміщеннях, тут замість парт розставляють великі дивани, м'які крісла. Коли якомусь «класу» знадобиться трохи більше тиші, учні можуть використовувати пересувні стінки й ширми, щоб створити острівцець спокою й тиші. У вільній атмосфері навчаються групи або класи, зібрані з дітей різного віку. Причому на «уроках» не викладають окремі предмети — математику, фізику чи географію, а вивчають «феномени», «явища», розбирають якісь практичні приклади з реального життя. Таким чином, у Фінляндії зламано бар'єри не тільки між приміщеннями, але й між класами та предметами.

Перехід на «багатодисциплінарне навчання» був анонсований не так давно. У шкільному розкладі таким «урокам із життя» приділяють особливий час — їм відведено досить тривалий період у навчальному році. Метод, який має міжнародну назву PBL (phenomenon-based teaching and learning — англ. «феномено-орієнтоване навчання і викладання»), або простіше: «викладання і вивчення явищ»), багато в чому став результатом еволюції методів науково-практичних інтенсивів і методики навчання Task Based Learning and Teaching («навчання і викладання, орієнтоване на вирішення конкретного завдання»). А вони, в свою чергу, у багатьох освітніх установах прийшли на зміну найбільш звичній нам всім системі PPP (Presentation — Practice — Production), коли спочатку йде «начитування» лекцій, потім учні виконують вправи на базі отриманого матеріалу, а далі переходять до застосування вивченого на практичніших прикладах.

Але навіть від цього революційного підходу інноватори фінської освітньої галузі зробили крок убік, який ще сильніше віддав їм їхню шкільну програму від традиційних методів, узвичаєних у більшості шкіл України. Учні в школах без стін і шкільних предметів самі вирішують (чи беруть активну участь в ухваленні), який «феномен» вони розбиратимуть на наступній сесії. У такому випадку школярі знаходять тему, до якої у них найбільше лежить душа, — і жоден предмет не буде нудним, якщо його тему придумали самі діти.

* <https://innovationhouse.org.ua/statti/obrazovanye-v-fynlyandy-shkoly-bez-sten-uchebe-bez-otsenok/>

У школярів розвивається критичне мислення, котре в сучасній молоді витісняється «кліповим» мисленням. Обравши популярну «велику» тематику, наприклад, міграцію чи наболілу в найрозвиненіших країнах тему зміни клімату, діти заглиблюються в економічні (математичні та фінансові), гуманітарні (соціальні та демографічні), фізичні, екологічні, хімічні та інші аспекти цього питання, причому не просто пізнають світ, а навчаються спостерігати будь-яке явище, будь-який феномен з безлічі боків. Так у школярів формується розуміння складності взаємозв'язків світу, розвивається критичне і комплексне мислення, котре в сучасній молоді витісняється «кліповим» мисленням, розвиненим і нав'язаним сучасним світом і способом життя в індустріальних та постіндустріальних країнах. Саме критичне мислення і здатність бачити проблему в усьому розмаїтті її форм і аспектів, як ми казали раніше, — одна з найважливіших навичок сьогодні. І значимість цієї навички з часом тільки зростатиме*.

Світ не поділяється на «алгебру» й «фізику». Здавалося б, такий загальний підхід до вивчення світу має знизити рівень знань учнів з окремих дисциплін. Так, наприклад, якщо школяр не вивчає чисту математику, а тільки застосовує на практиці її закони й правила, він мав би втратити глибину розуміння, відчуття абстрактності найабстрактнішої з наук. Але, на подив супротивників методу PBL, фінська молодь залишається однією з найосвіченіших у світі й випереджає своїх однолітків з інших розвинених країн не лише в математиці, але також і в інших дисциплінах — включно із природничими науками (за рейтингом PISA).

Як пояснюють прихильники методу PBL, всі процеси, всі події та дії в реальному житті не поділяються на науки й дисципліни — будь-яка життєва ситуація комплексна і зачіпає масу наук за раз. Так само і розум людини легше сприймає інформацію і знаходить вихід із проблем, підійшовши до питання комплексно, — ми думаємо не категоріями арифметики чи граматики, а сприймаємо світ цілісно. Банальне смаження яєчні — це і хімія, і біологія, і фізика. І це стосується будь-якої, навіть найпростішої дії в реальному світі. Тому система навчання PBL — природніший спосіб зануритися в явища життя і розібратися в їхніх складових, отримати глибші знання в кожній зі сфер вивчення і вміло застосовувати їх на практиці.

Важливо, що діти, які вийшли в життя з таким багажем знань і умінь, зможуть вижити в «добу постправди». Термін «постправада» (post-truth) було визнано найпопулярнішим словом 2016 р.

* <http://businessviews.com.ua/ru/economy/id/ukraina-na-42-m-meste-v-rejtinge-innovacionnyh-ekonomik-mira-kak-tak-vyshlo-1460/>

в англійській мові. Цей феномен використовують як інноваційну соціальну і політичну технологію, коли основою дискурсу стає не факт, а емоційна складова. Постправа стала базисом кількох кампаній політичних сил і, часом, впливає на майбутнє цілих держав. Останнє зараз добре видно не тільки по українському політикуму, але і в глобальному масштабі — згадаймо лишень вибори президентів Франції та США, феномен голосування щодо Brexit, коли маніпуляція емоціями в соцмережах і ЗМІ багату в чому вплинула на результати. Зі свого боку система РВЛ не притупляє емоції учнів, які залишаються живими людьми в комфортному середовищі, допомагає зазирнути за зміст сказаних слів, побачити факти, а за ними — і явища. Докопатися і усвідомити саму суть явищ — у цьому мета нової системи освіти.

Кожній зі шкіл Фінляндії було запропоновано загальну гнучку систему реорганізації та перебудови — отого «ламання стін». І вже на місцях кожна школа адаптувала систему під свої реалії. Кожному вчителю було запропоновано гнучкий план переходу від викладання окремої дисципліни до обговорення більш загальних питань і розвитку креативності, критичного мислення, широкого погляду на речі. І кожен педагог сам вирішував, що і як він викладатиме учням — і чи буде він проводити тести. І навіть кожному учневі було запропоновано обрати «феномен», який він вивчатиме зі своєю групою, обрати стілець або крісло і поставити його туди, де йому буде зручно.

Зараз, коли досвід Фінляндії намагаються переймати інші країни, разом з Україною, важливо, щоб під час освоєння методики, системи «відкритості», вони зуміли перейняти також її гнучкість. І тоді ми незабаром побачимо новий світ, у якому людина не споживає інформацію, не повертається, наче флюгер в бік нових глобальних течій, а візьме життя в свої руки й підходитиме до будь-якого питання творчо і критично, щоби будувати світ майбутнього. Такий само вільний і творчий — майже ідеальний, — як фінські школи.

Література

1. Каленюк І. С. Підприємницькі університети в глобальному освітньому просторі / І. С. Каленюк, А. Л. Дяченко // Міжнародна економічна політика. — 2016. — № 2 (25). — С. 6–22.
2. Каленюк И. С. Развитие высшего образования и экономика знаний / И. С. Каленюк, О. В. Куклин. — М.: Новое знание, 2014. — 383 с.

3. Романовський О. О. Базові поняття та визначення підприємницького ВНЗ / Романовський О. О. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1628>
4. Романовський О. О. Феномен підприємництва в університетах світу: монографія / О. О. Романовський. — Вінниця: Нова Книга, 2012. — 504 с.
5. Г. ван Гинкель. Університет XXI в.: задачі, проблеми, можливості і менеджмент / Г. ван Гинкель // Вестник высшей школы (Alma Mater). — 2008. — № 1. — С. 41–49.
6. Williams G. The Enterprising University: Reform, Excellence and Equity/ Edited by Gareth Williams. Buckingham [England]; Philadelphia, PA: Society for Research into Higher Education: Open University Press, 2003. — 193 p.
7. Röpke J. The Entrepreneurial University, Innovation, academic knowledge creation and regional development in a globalized economy / Röpke J. // Working Paper Department of Economics, Philipps — Universität Marburg, Germany, 8.1.2000. — p. 3 (19 p.) [Electronic Resource]. — Access mode: http://etc.online.uni-marburg.de/LinkedDocuments/mafex_rj_entreuni.pdf
8. Subotzky G. Alternatives to the Entrepreneurial University: New Modes of Knowledge Production in Community Service Programs / Subotzky G. // Higher Education, December 1999. — Vol. 38. — No. 4. — Pp. 401–440.
9. Всесвітній економічний форум. Офіційна інтернет сторінка / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.wef.org.
10. Звіт Європейської комісії «Наука, дослідження та інновації в ЄС» / Електронний ресурс. — Режим доступу: https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/strategy/policy-support/support-national-research-and-innovation-policy-making/srip-report_en
11. Всесвітній економічний форум «Чотири шляхи для впровадження університетами інновацій» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.weforum.org/agenda/2018/01/4-ways-universities-are-driving-innovation/>
12. Інформаційний ресурс «The best schools» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://thebestschools.org/features/richest-universities-endowments-generosity-research/>

Білозор Людмила Василівна
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Київський кооперативний інститут бізнесу і права
м. Київ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ В ОСВІТІ

Інформаційні процеси, які відбуваються в усіх напрямках діяльності людини в світі не обійшли стороною і вищу освіту. Формування нових відносин на ринку праці вимагають підготовки людини до самостійного вирішення питань подальшого працевлаштування, орієнтування в інформаційному просторі, набуття навичок самостійного опрацювання матеріалу. Вимоги, до випускника вищого навчального закладу постійно зростають, знаходячись в залежності від конкретних обставин, що обумовлює пошук і застосування нових методів викладання, одним з яких є використання інтерактивних методів навчання. Серед сучасних технологій і методів навчання особливе місце у професійній освіті відведено кейс-методу.

Кейс-заняття — це інноваційний підхід у навчанні, тому що саме таким чином вирішується головна проблема закладів: як поєднати теорію з практикою і знання з компетенціями. За останні роки кейси досить широко поширилися у практиці навчання. Впровадження навчальних кейсів у практику освіти в даний час є досить актуальним завданням.

Вперше кейс-метод був застосований у 1910 році при викладі управлінських дисциплін у Гарвардській бізнес-школі, яка добре відома інноваціями, а в Україні даний метод став поширюватись тільки у другій половині 90-х років ХХ ст., як пізнавальна акселерація у процесі вивчення природничих наук.

Відповідно до класичного визначення метод кейсів (англ. Case method, кейс-метод, кейс-стади, case-study, метод конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу) — це техніка навчання, що використовує реальні економічні, соціальні та бізнес ситуації. При цьому студенти повинні проаналізувати ситуацію, визначити сутність проблеми, запропонувати основні шляхи її вирішення та вибрати кращий варіант. Побудова кейсів базується на реальних фактичних матеріалах

чи реальних ситуаціях. Важливість кейс-методу обумовлена тим, що він відображає не лише практичну проблему, а й мобілізує комплекс знань, який необхідно використати при її вирішенні, а також суміщає навчальну, аналітичну і виховну діяльність, що безумовно свідчить про ефективність реалізації сучасних завдань системи освіти.

Завданням цього методу є максимальне залучення кожного студента до самостійної роботи з метою вирішення порушеної проблеми або завдання. Така технологія сприяє розвитку у студентів самостійного мислення, вміння вислуховувати і враховувати альтернативну точку зору, аргументовано висловити свою. За допомогою цього методу студенти мають можливість проявити і удосконалити аналітичні та оціночні навички, навчитися працювати в команді, знаходити найбільш раціональне рішення порушеної проблеми.

В освітній діяльності використовуються різні види кейсів.

Найпростішими для використання є кейси вибору, робота з якими може займати не більше 15–20 хвилин. Це, зазвичай, «закриті» кейси, які містять усю необхідну інформацію — опис ситуації, яка має два рішення. Необхідно проаналізувати всі її аспекти й обґрунтувати оптимальність зробленого вибору. Зміст кейсів спрямований на вибір виходу із конфліктної ситуації.

Кейси-тренінги передбачають практичні вправи або дії, спрямовані на вироблення необхідних умінь, навичок чи груп компетентностей. Їх доцільно використовувати при вдосконаленні стилю спілкування студентів. Завданнями таких кейсів є: проведення презентацій; застосування різноманітних прийомів для створення ситуації успіху, підтримання позитивного психологічного мікроклімату; конструктивних діалогів, вміння пояснити складний матеріал; здійснити комунікативну атаку чи висловити оцінне судження.

На відміну від кейсів вибору, конфліктні кейси передбачають самостійний пошук виходу із конфліктної ситуації. Основне призначення конфліктного кейсу полягає у виробленні навичок поведінки студентів у конфліктних ситуаціях, а також здатність приймати адекватні рішення.

Загалом, навчання за допомогою кейсів розвиває здатність аналізувати, уникати помилок, які часто виникають під час виконання конкретних завдань. До переваг методу case-study можна віднести:

- використання принципів проблемного навчання — отримання навиків вирішення реальних проблем, можливість роботи групи на єдиному проблемному полі, при цьому процес вивчення, по суті, імітує механізм ухвалення рішення в житті, він адекватніший життєвій ситуації, ніж заучування термінів

з подальшим їх переказом, оскільки вимагає не тільки знання і розуміння термінів, але і уміння оперувати ними побудувавши логічні схеми вирішення проблеми, аргументувати свою думку;

- отримання навиків роботи в команді;
- отримання навиків презентації, проведення прес-конференції;
- уміння формулювати питання, аргументувати відповідь.

Застосування кейс-методу та процес його побудови представляє собою побудову логічної системи, яка передбачає:

- Формулювання цілей. На цьому етапі визначається місце кейса в структурі навчального курсу, виявлення знань, умінь і навичок. Методичною метою може бути ілюстрація до теорії й суто практична ситуація, або їх поєднання. Мета повинна бути вагомим, щоб зацікавити студентів. Кейс повинен бути написаний зрозумілою студенту мовою, без зайвої термінології;
- Побудови програмної карти кейса. Карта складається з певних тез, які втілюються в тексті. Складається схема кейса позначається дія, дійові особи, дається їх характеристика; описується ситуація; вказуються елементи середовища (зовнішні фактори); обираються організації, які мають відношення до тез; проводиться збір інформації в обраній системі; будується модель ситуації. Ситуація максимально відображає діяльність системи представленої в кейсі;
- Написання тексту кейса; діагностика правильності й ефективності кейса; впровадження кейса в практику навчання.

Таким чином, приходимо до висновку, що студент розглядає випадок, наведений в кейсі, вивчає його, прогнозує і формулює своє рішення, що виноситься на обговорення. Отже, кейс-метод має сприяти вдосконаленню здатності виділяти проблеми та приймати ефективні рішення. За допомогою кейс-методу викладач навчає студентів аналізувати та розробляти програми дій, що дозволить у майбутньому виажено діяти в реальній ситуації.

Кейс-технології розвивають уміння:

- аналізувати і встановлювати проблему;
- чітко формулювати, висловлювати та аргументувати свою позицію;
- спілкуватися, дискутувати, сприймати й оцінювати вербальну і невербальну інформацію;
- приймати рішення з урахуванням конкретних умов і наявності фактичної інформації.

Кейс-технології допомагають:

- зрозуміти, що найчастіше не буває одного єдиного вірного рішення;
- виробити впевненість в собі і в своїх силах, відстоювати свою позицію і оцінювати позицію опонента;
- сформувати стійкі навички раціональної поведінки і проектування діяльності в життєвих ситуаціях;
- підвищити мотивацію навчання у студентів.

Отже, використання кейс-методу сприяє розвитку творчого мислення студента, самостійного застосування знань, розв'язку нестандартної ситуації, прийняття оптимального рішення. Кейс-метод дозволяє зацікавити студентів процесом навчання, формує інтерес до конкретної навчальної дисципліни, сприяє активному засвоєнню знань та навичок.

Література

1. Наумова М. Использование метода case-study в преподавании экономических дисциплин в высших учебных заведениях [Электронный ресурс] / М. Наумова, Л. Гладкова. — Режим доступа: <http://www.nbu.gov.ua/portal/SocGum/Gnvp/201282Z9.pdf>.
2. Пащенко Т. М. Кейс-метод як сучасна технологія навчання спеціальних дисциплін [Електронний ресурс] / Т. М. Пащенко // Молодь і ринок: Щомісячний науково-педагогічний журнал Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 8. — Режим доступа: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/10441>.
3. Ситуационный анализ, или Анатомия Кейс-метода / под ред. д-ра социологических наук, профессора Сурмина Ю. П. — Киев: Центр инноваций и развития, 2002. — 286 с.
4. Скринник З. Е. Проведення індивідуального заняття за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій (casestudy) / З. Е. Скрипник // Психологія і педагогіка. Навчально-методичний посібник. — Львів: ЛІБС УБС НБУ, 2012. — 145 с.
5. Шимшутіна Е. Кейс-технології в учебном процесі / Е. Шимшутіна // Школьні технології. — 2008. — № 5. — С. 58–64.

Вергун Михайло Олексійович

*кандидат економічних наук, асистент кафедри обліку і аудиту
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНФРАСТРУКТУРОЮ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗВО

У галузі освіти й науки України питання, що стосуються активізації й розвитку інвестиційної діяльності ЗВО та побудови ефективної інфраструктури її підтримки як складової інвестиційного потенціалу, почали розглядатися науковцями й працівниками освіти наприкінці 90-х років минулого сторіччя. У цей час була остаточно визначена необхідність ринкового розвитку економіки України та побудови інформаційного суспільства.

В основоположних законодавчих документах інвестиційна інфраструктура розглядається як сукупність підприємств, установ, закладів, осіб, що забезпечують підтримку інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання [1].

В аспекті діяльності ЗВО елементами цієї інфраструктури можуть бути:

- інвестиційні центри (технопарки, бізнес-інкубатори, патентні бюро, центри трансферу технологій);
- інвестиційні брокери (Міністерство освіти і науки України, Національна академія наук України, суб'єкти господарювання, банки, венчурні фонди, кредитні спілки);
- об'єкти інвестування (персонал, матеріальні та нематеріальні активи, права, ліцензії, патенти, ноу-хау й ін.) [2].

Наведена інфраструктура інвестиційної діяльності потребує динамічного коригування через її складові елементи. Цьому сприяють: постійне розширення комплексу елементів інфраструктури інвестиційної діяльності ЗВО; виникнення нових форм підтримки інфраструктури інвестиційної діяльності, поява нових концепцій, технологій і систем управління, що властиві інформаційному суспільству [3].

У науковому середовищі є поширеним таке визначення терміну «інфраструктура інвестиційної діяльності»: це — специфічний комп-

лекс, сукупність взаємопов'язаних і взаємодоповнювальних систем і відповідних їм організаційних елементів, що мають багаторівневу побудову й охоплюють увесь цикл здійснення інвестиційної діяльності [4].

Як бачимо, у цьому визначенні акцентується увага на цілісності та системності категорії «інфраструктура інвестиційної діяльності». Це основні властивості, яким повинен відповідати комплекс елементів підтримки інвестиційної діяльності. Серед особливостей інфраструктури інвестиційної діяльності варто зосередити увагу на означених характеристиках:

- елементи інфраструктури інвестиційної діяльності — це здебільшого обслуговуючі, а не виробничі послуги;
- ці послуги пов'язані з ресурсним забезпеченням інвестиційної діяльності;
- ресурси класифікуються на види, а саме: виробничі, фінансові, інформаційні, трудові, інтелектуальні та ін.;
- наявність елементів, що мають додаткове значення стосовно інфраструктурної підтримки інвестиційної діяльності;
- наявність елементів інфраструктури, послуги яких не пов'язані з певною стадією здійснення інвестиційної діяльності, але спрямовані на її забезпечення в цілому.

Перелічені характеристики надають можливість визначити інфраструктуру інвестиційної діяльності ЗВО як множину елементів різної спрямованості та різноманітних організаційно-правових форм, між якими існують зв'язки, що функціонально взаємодоповнюються. Вони забезпечують ефективний і прозорий рух усіх ресурсів, котрі спрямовані на реалізацію інвестиційної діяльності за всіма напрямками функціонування ЗВО.

Різноманіття елементів інфраструктури інвестиційної діяльності ЗВО, їх неоднорідна функціональна спрямованість, великі обсяги інформаційної взаємодії потребують побудови системи управління, яка б забезпечувала ефективне їх функціонування, координацію відносин, оцінку ролі та значущості в інвестиційній діяльності, облік, аналіз і регулювання витрат для досягнення очікуваного результату. Крім того, така система повинна забезпечити процес пошуку інвестиційних ресурсів, регулювати становлення взаємин між інвестором і ЗВО, а також здійснювати облік використання ресурсів під час реалізації інвестиційної діяльності.

Автором запропонована система управління інфраструктурою інвестиційної діяльності ЗВО, основу якої складають бізнес-процеси реалізації функцій управління. Центральною ланкою цієї системи є

інвестиційно-аналітичний центр як підрозділ ЗВО, що підпорядковується проректору з наукової роботи й у своєму складі має фахівців з питань економіки, управління, консалтингу, маркетингу, математики, фінансів, комп'ютерних технологій і систем. Таким чином, інвестиційно-аналітичний центр є елементом інфраструктури інвестиційної діяльності ЗВО.

В умовах обмеженого кількісного складу виконавців інвестиційно-аналітичного центру, що пов'язано з недостатністю фінансування діяльності ЗВО, великими обсягами структурованої та неструктурованої інформації, яку треба зберігати, поновлювати, аналізувати і виробляти на її основі управлінські рішення, функціонування такої системи неможливе без застосування економіко-математичних методів, моделей і засобів обчислювальної техніки.

Основне призначення інвестиційно-аналітичного центру — формування та підтримка функціонування провідних бізнес-процесів:

- «Освітньо-науковий потенціал» — накопичення інформації про проекти ЗВО, що потребують інвестиційного забезпечення;
- «Пошук потенційних інвесторів» — дослідження ринку інвестицій під проекти ЗВО, що існують і потребують інвестиційного забезпечення;
- «Просування проектів» — формування заходів із просування проектів, які потребують інвестиційного забезпечення;
- «Обґрунтування витрат» — мотивування витрат на просування проектів, що потребують інвестиційного забезпечення;
- «Бюджетування» — формування бюджету просування проектів за рахунок внутрішніх інвестиційних ресурсів ЗВО;
- «Договірна діяльність» — пошук і встановлення договірних відносин з інвестором конкретного проекту;
- «Управління бюджетом» — інформаційне забезпечення управління бюджетом інвестиційного проекту.

Результати функціонування бізнес-процесу «Освітньо-науковий потенціал ЗВО» використовуються іншими бізнес-процесами системи управління, що розглядається. При цьому він має чітко визначені вхідні та вихідні дані, трудомісткість виконання, що дає можливість визначити витрати на його реалізацію і поставити у відповідність бюджет на довільний термін (період бюджетування).

Основними споживачами результатів діяльності бізнес-процесу «Освітньо-науковий потенціал ЗВО» є бізнес-процеси «Пошук потенційних інвесторів» і «Просування проектів».

Серед інститутів, що утворюють інвестиційну інфраструктуру, потрібно виокремлювати зовнішні та внутрішні. До зовнішніх варто

віднести ті, що забезпечують постачання інвестиційного ресурсу. Внутрішні забезпечують супровід, обслуговування і використання інвестиційного ресурсу.

Особливості бізнес-процесів «Освітньо-науковий потенціал», «Пошук потенційних інвесторів», а також можливі взаємодії засвідчують їх безпосередній взаємозв'язок на рівні обміну інформацією з бізнес-процесами «Бюджетування», «Договірна діяльність», «Управління бюджетом». Перелічені бізнес-процеси прямо або опосередковано формують інвестиційну процесно-орієнтовану інфраструктуру ЗВО, що підвищує привабливість закладу вищої освіти.

Література

1. Закон України «Про державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україну» від 17 груд. 1993 р. № 3744-ХІІ [Текст] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1994. — № 6. — Ст. 28.
2. Пилипів В. В. Інвестиційне управління природним капіталом [Текст] / В. В. Пилипів // Економіка природокористування і охорони довкілля. — К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. — С. 69–73
3. Шевченко О. Пряме державне інвестування як чинник зростання регіональної економіки [Електронний ресурс] / О. Шевченко // Аналітичні записки щодо проблем і подій суспільного розвитку: офіц. сайт Нац. ін-ту стратегічних досліджень. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/september08/3.htm>
4. Покатаєва К. П. Теоретичні основи визначення категорій «інвестиційний потенціал» та «інвестиційна привабливість» [Текст] / К. П. Покатаєва // Коммунальное хозяйство городов: науч.-техн. сб. Серія: Технічні науки. — 2007. — Вип. 75. — С. 262–268.

Вергун Антоніна Миколаївна

кандидат економічних наук,

*доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну*

м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЇХ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Забезпечення стійкого зростання є одним із основних завдань державної економічної політики для будь-якої країни світу. В умовах переходу суспільства на нову фазу розвитку — так зване «інформаційне» суспільство або ж суспільство знань, де найвищими цінностями виступають інформація та знання, а можливість їх швидко генерувати та ефективно використовувати є основою конкурентної переваги для країни та передумовою соціально-економічного зростання, відбувається зміна і економічної системи на так звану економіку знань.

Зазначене вимагає суттєвої видозміни існуючої освітньої системи. Враховуючи, що інформація і знання визнаються основними факторами зростання, виникає потреба в такій системі, яка б забезпечувала їх постійне оновлення та використання. Проте її функціонування неможливе без відповідного фінансового забезпечення, як ключового показника економічної безпеки закладів освіти.

Основними джерелами фінансування вищої освіти є наступні: бюджетне (видатки державного та місцевих бюджетів) та позабюджетне (видатки домогосподарств, видатки суб'єктів господарювання, у т. ч. цільове фінансування, грантове фінансування, благодійні внески, як ендавмент-фонди чи фонди розвитку громад, гуманітарна допомога, краудфандинг тощо). Абсолютне виключення з фінансового механізму державного або приватного фінансування не є ефективним, оскільки в світі простежується тенденція до зближення цих секторів та функціонування на умовах державно-приватного партнерства. В рамках такого партнерства особливої актуальності набуває запропонована в роботі партисипативна концепція фінансового забезпечення розвитку системи освіти впродовж життя.

Більш детальноше зупинимося на сучасних інструментах партисипативного фінансування, що застосовуються у світі. Перш за все, розглянемо такий вид діяльності як фандрайзинг.

Поняття «фандрайзинг» в перекладі з англійської означає збільшення коштів, фондів, ресурсів тощо. Для України це поняття носить новий характер, під яким розуміється діяльність по залученню фінансових, матеріальних та людських ресурсів для роботи неприбуткових організацій та реалізації їх проектів, які ставлять перед собою соціально значущі цілі [1].

В межах партисипативної концепції фінансування системи освіти впродовж життя використання інструментів фандрайзингу є абсолютно законним. Фандрайзинг дуже тісно пов'язаний з благодійністю, меценатством, спонсорством.

Відповідно до Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» благодійна діяльність — це благодійна діяльність у сферах освіти, культури та мистецтва, охорони культурної спадщини, науки і наукових досліджень, яка здійснюється у порядку, визначеному цим Законом та іншими законами України» [2].

Фандрайзинг є дещо ширшою категорією ніж проаналізована вище категорія, адже передбачає діяльність щодо пошуку та залучення різноманітних ресурсів, у тому числі у вигляді благодійної допомоги чи меценатської діяльності.

Основними формами фандрайзингу є фінансування з бюджетів різних рівнів, благодійна допомога від приватного сектору, подарунки, фінансова допомога, стипендії та гранти від різних фондів, доходи від власної діяльності (наприклад, соціальне підприємництво) тощо.

На сьогоднішній день існує велика кількість фондів за різними джерелами фінансування, видами діяльності, географічними ознаками тощо, що можуть профінансувати освітні проекти. Досить популярною формою фінансування освітніх послуг в зарубіжних країнах є ендавмент-фонди. Основою таких фондів можуть бути як одноразові благодійні пожертви від фізичних та юридичних осіб, так і щорічні «кампанії по залученню коштів» з різних джерел на певні цілі.

Крім того, «найбільші приватні й державні університети мають значну підтримку спонсорів завдяки «пасивному» підходу, адже більшість коштів надходить завдяки іміджу, репутації та бізнес-сункам навчального закладу» [3].

Законом «Про вищу освіту» явище ендавмент-фондів розглядається як «сума коштів або вартість іншого майна, призначена для інвестування або капіталізації на строк не менше 36 місяців, пасивні доходи від якої використовуються закладом вищої освіти з метою здійснення

його статутної діяльності у порядку, визначеному благодійником або уповноваженою ним особою» [4]. Наразі даний механізм використовується лише деякими вищими навчальними закладами країни, хоча застосування його сприятиме не лише розвитку освітньої сфери, а й людському розвитку загалом.

Іншою формою партисипативного фінансування можуть виступати фонди розвитку громад. За визначенням Світового банку, «це місцеві організації, які мобілізують місцеві благодійні внески з метою підтримки проектів із розвитку громади шляхом надання грантів» [5].

Характерними ознаками фондів розвитку громад є приналежність до певної географічної території; формування фонду капіталу (ендаументу), що дозволяє накопичувати фінансові ресурси з різних джерел з метою реалізації окремих проектів (у тому числі освітніх) задля задоволення потреб окремої громади та вирішення місцевих проблем. Іншою вагомою рисою таких організацій є перерозподіл накопичених фінансових ресурсів між представниками громади, громадськими організаціями, представниками приватного сектору тощо. Таке залучення різноманітних стейкхолдерів як на етапі формування бази фінансового забезпечення, так і на етапі його використання та перерозподілу є свідченням партисипативного характеру даного інструмента.

Однією із основних форм фінансової допомоги, що надають донори різних форм і видів є грантове фінансування окремих проектів.

Грант (англ. «grant» — дар, дотація, стипендія) — це безоплатна цільова субсидія, що надається на конкурсній основі організації, ініціативній групі або індивідуальній особі для реалізації заявленого проекту в тій чи іншій сфері діяльності [6]. Гранти можуть надаватися на різні цілі: на реалізацію певного проекту, поїздки на певний захід (школа, конференція тренінг), навчання чи стажування, проведення дослідження чи польових робіт, публіцистичну діяльність тощо.

У зв'язку з розвитком науково-технічного прогресу та поширенням мережі Інтернет в економічну сферу видозмінюються і виділяються нові інноваційні форми фанрайзингу, як наприклад краудфандинг.

Краудфандинг — це процес колективної співпраці людей (донорів), які добровільно об'єднують свої кошти або інші ресурси разом, щоб підтримати зусилля або надати допомогу у вирішенні якоїсь суспільної проблеми інших людей або організацій (реципієнтів), що здійснюється, як правило, через Інтернет [7].

Залежно від винагороди учасників краудфандинг може використовуватися або на добровільних благодійних основах (наприклад, в соціальній, медичній сфері як збір коштів на допомогу тощо); або з фінансовою чи нефінансовою віддачею.

Нефінансова винагорода може проявлятися «у вигляді записаного альбому, запрошення на концерт, згадки в титрах, першого зразка виробленого продукту, автографа й усього того, на що вистачить уяви автора проекту. Окремим випадком схеми нефінансової винагороди є модель попереднього замовлення. У цій концепції винагородою може бути сам продукт» [7].

В нашій державі краудфандинг знаходиться на початкових етапах свого розвитку, але має великий потенціал. Піонерами в цій сфері були «Українська біржа благодійності», запущена Фондом Віктора Пінчука, «XIdeas» від «Nescafe» та сайт «Велика Ідея» [8]. Найбільш популярним проектом у сфері краудфандингу в Україні є «Спільнокошт» (створений 2012 року) на сайті «Велика Ідея», що спрямований на розвиток громадянського суспільства шляхом підтримки різних соціальних проектів, у тому числі освітніх. Це є найбільший вид народного кредитування за допомогою онлайн-механізму в країні. За даними сайту [9], за 2015–2017 роки було реалізовано понад 200 успішних проектів в різних регіонах України на суму понад 12 млн. грн. Крім цього, на даному проекті відбувається розміщення інформації про різноманітні заходи неформальної освіти у вигляді грантів, конкурсів, стипендій, шкіл тощо.

Як висновок зазначимо, що запропонований диверсифікований підхід до формування структури фінансового забезпечення різних освітніх послуг на основі їх рівня відповідності критеріям задоволення суспільних і приватних благ в повній мірі відповідає базовим принципам концепції освіти впродовж усього життя, прийнятої ЮНЕСКО, а також положенням партисипативної концепції фінансування та дає можливість використовувати сучасні інструменти фінансування, що значно посилять рівень фінансово-економічної безпеки закладів вищої освіти.

Література

1. Крупський Т. Пошук ресурсів для діяльності організації (Fund Rasing). Київ: Коаліція «Свобода вибору», 2005. — 10 с.
2. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI. Дата оновлення: 06.11.2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>.
3. Рябков К., Покідіна В. Ендавмент у вищій освіті: світова практика і українське сьогодні. Проект «Популярна економіка: ціна держави». — 2015. — № 34. — 18 с.

4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Гулевська-Черниш А. Сучасні підходи до визначення фонду громади. Вісник фондів громад України. 2010. — Випуск 1 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ngo.zp.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=614&Itemid=58.
6. Основы фандрайзинга: учеб. пособ. — Екатеринбург: Федеральное агентство по образованию, 2008. — 230 с.
7. Чернявська О. В., Соколова А. М. Фандрайзинг: навч. посіб. Київ: Алерга, 2015. — 272 с.
8. Петрушенко Ю. М., Дудкін О. В. Краудфандинг як інноваційний інструмент фінансування проектів соціально-економічного розвитку. Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2014. — № 1. — С. 172–182 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2014_1_19.
9. Офіційний сайт «Велика ідея» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://biggggidea.com>

Демчук Іванна Михайлівна

аспірант

Черкаського державного технологічного університету;

провідний інженер

ПАТ «АЗОТ»

м. Черкаси, Україна

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОМИСЛОВІЙ ІНЖЕНЕРІЇ ТА ДОСЛІДНИЦЬКІЙ РОБОТІ

Концепція відкритих інновацій вимагає великих емпіричних досліджень, тестування та розвитку. Ця стаття аналізує стратегію розвитку та впровадження інформаційних технологій (ІТ), як приклад основних організаційних і технологічних змін, пов'язаних з відкритими інноваціями. Інформаційно-комунікаційні технології дозволяють здійснювати обмін розподіленими джерелами інформації у відкритому інноваційному процесі.

Тематичні дослідження, описані в роботі [1], показують, що, розвиток та впровадження нових технологій для інтелектуального аналізу даних, моделювання, прототипування та візуального представлення, допомагають підтримувати відкриті інновації в компанії Procter and Gamble. Автори стверджують, що хоча деякі з організаційних змін, що супроводжують відкриті інновації, починають описуватися в літературі, необхідний додатковий аналіз шляхів, якими технологічні зміни сприяли відкритим інноваційним стратегіям, особливо пов'язаним з розробкою нових продуктів.

Інженерія — це галузь людської діяльності, яка спрямована на використання і зміну трьох основних ресурсів людства. Функція інженерної професії полягає в маніпуляції матеріалами, енергією та інформацією, тим самим створюючи продукт. Для цього інженери повинні мати пізнання природи, яке виходить за рамки простої теорії — знання, що традиційно накопичується в навчальних лабораторіях та інститутах [2].

В процесі пізнання нових процесів та явищ в сучасному суспільстві вміння накопичувати, систематизувати та виділяти основне —

частково покладено на цифрові технології. Велику роль в промисловій інженерії, особливо у виробничих процесах приділяється систематизації та обробці даних. Невід'ємною частиною кожного інженера є інструментарій, який вони використовують для обчислень, збору даних, моделювання та обміну інформацією. Цифрові технології дають можливість мінімізувати помилки не тільки статистичного спостереження, алей мінімізувати ризики виникнення аварійних ситуацій, які в промисловості викликані людським фактором. За даними статистики: 40÷50% порушень технологічного режиму хімічних підприємств; 80÷90% порушень режиму роботи теплових електростанцій; 70÷80% дорожньо-транспортних подій; 50÷65% аварій літаків; більше 50% нещасних випадків у виробничій та побутовій сферах спричинені саме людським фактором [3–4]. Високі рівні виникнення аварійних ситуацій, травматизму персоналу часто зумовлені невідповідністю психофункціонального стану, розвитком стану нервово-емоційної напруженості, стомленням, стресом та низкою інших факторів.

Для мінімізації впливу людського фактору на технологічний чи будь-який інший процес, зокрема навчальний, розроблено безліч інноваційних програм: перетворення та розрахунку сигналів приладів вимірювальної техніки, безліч програмного забезпечення для перевірки знань, контролю технологічного процесу та ін.

Тим не менш, використання комп'ютерних технологій в дослідницькій діяльності, особливо в умовах лабораторії, почалося в середині минулого століття. Перший електронний цифровий комп'ютер, ENIAC, почав працювати в 1946 році в університеті Пенсільванії. Комп'ютерні технології швидко зростали протягом п'ятдесятих і шістдесятих років із збільшенням функціональності і зменшенням розмірів [2].

В науко-дослідницькій діяльності більшість вчених відходять від пасивного експерименту в дослідженні нових систем та процесів, використовуючи активний експеримент. Цьому сприяв прорив у 1972 в цифрових технологіях, здійснений компанією Hewlett-Packard. Вони дали можливість інтенсифікувати обробку емпіричних досліджень. Справжній прорив у обчислювальній потужності відбувся у 1981 році, коли ІВМ представила свій ПК. До середини 1980-х років розвивалися інженерні школи, лабораторії, які зробили програмне забезпечення, для більш ефективного використання комп'ютера у процесі збору та аналізу експериментальних даних.

Особлива роль цифровим технологіям відводиться в дослідницькій роботі. Так, наприклад, проведення регресійного аналізу отриманих даних спрощується за рахунок програмного забезпечення типу: Office Excel, Mathcad чи Advanced Grapher. Однією із задач вченого тепер

є вміння володіти базовими навиками роботи в даних програмах. За рахунок впровадження та використання ІТ технологій, час, відведений на вирішення системи лінійних рівнянь з двома чи більше невідомими або проведення апроксимації отриманих даних, скорочується в сотні разів. За рахунок використання чіткого алгоритму вирішення поставлених задач, цифрові технології скорочують відносну похибку результатів дослідження.

Наприклад: за наявності заданої кількості визначених експериментально вихідних параметрів стохастичного процесу, який формується у той чи інший спосіб, методом чисельного інтегрування Монте-Карло, методом Якобі чи методом Гауса-Зейделя можна прогнозувати розвиток процесу та встановлювати оптимальні параметри його протікання. Всі ці методи використовуються для забезпечення великої результативності (виходів) ведення процесу з відносно високими коефіцієнтами множинної кореляції, детермінації та відносно низькою помилкою апроксимації [5].

Особливо в останньому десятилітті відбувся якісний стрибок у дослідженні хімічних процесів, що відбуваються в живій природі. Цей прогрес характеризується, перш за все, переходом з макро-рівня на мікро-рівень в розумінні механізмів цих процесів. Велика частина цих методів заснована на імпульсній ініціалізації реакцій з подальшою реєстрацією тимчасової еволюції вихідних сполук продуктів реакції (кінцевих і проміжних). За допомогою таких програм, як Gaussian та Nucleus Chem можна прогнозувати хід та механізм хімічних, біологічних та біохімічних перетворень та визначати інтермедіати, які в подальшому можуть бути виділені з процесів та охарактеризовані. Деякі інтермедіати представляють практичний інтерес для біології, медицини та хімічної технології органічних та неорганічних речовин.

Звісно, ІТ забезпечення полегшує та інтенсифікує всі навчальні та виробничі (технічні) процеси. Особливу роль обробці статистичних даних за допомогою ІТ виділено в економіці, що є невід'ємною частиною будь-якого виробництва. Але, основною проблемою впровадження даних технологій, крім вартості програмного забезпечення, є саме підготовка висококваліфікованих фахівців. Саме кадри є операторами програмного забезпечення. Для впровадження нових ІТ технологій у виробництво чи науковий процес, персоналу потрібно не тільки володіти базовими знаннями, що використовуються для певної професії, але й освоїти програмне забезпечення та знати основні принципи його роботи.

В умовах процвітання технологій та техніки, основну увагу в підготовці висококваліфікованих фахівців потрібно приділяти розвитку

творчого та аналітичного мислення. Але повністю виключати базисні поняття, які використані в тій чи іншій галузі також не бажано. Так, наприклад при вивчення технології виробництва карбаміду, основну увагу варто звертати не на знання конкретної технологічної схеми виробництва, що приводиться в якості прикладу до вивчення. Основну увагу слід звернути на принципи та фізико-хімічні закономірності процесів. Тобто, формулювати саме концепцію виробництва, адже кожна фірма проектувальник вносить своє «ноу-хау». Основною задачею інженера є визначення доцільності впровадження тих чи інших нововведень. Невміння аналізувати рівелює знання, отримані в процесі навчання.

В якості підсумку слід акцентувати увагу на те, що цифрові технології лише полегшують та спрощують методичну роботу, а основним і найціннішим ресурсом як в науці так і в промисловій інженерії завжди залишатиметься людина.

Література

1. Dodgson M., The role of technology in the shift towards open innovation: the case of Procter & Gamble [Text] / M. Dodgson, D. Gann, A. Salter // Industry and International Aspects on R&D Management. — 2006. — Vol. 36. — P. 223–366.
2. Feisel. L. D. The Role of the Laboratory in Undergraduate Engineering Education [Text] / L. D. Feisel., A. J. Rosa // Journal of Engineering Education. — 2005. — Vol. January. — P. 121–130.
3. Березнюк О. В. Безпека життєдіяльності [Електронний ресурс] / О. В. Березнюк, М. С. Лемешев. // Навчальний посібник [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://web.posibnyku.vntu.edu.ua/fmbt/berezyuk_bezpeka_zhittiyediyalnosti/index.htm.
4. Кобилянський О. В. Охорона праці в робітничій професії [Текст] / О. В. Кобилянський, В. В. Присяжнюк, В. В. Богачук // Вінниця: ВНТУ, 2009. — 144 с.
5. Демчук І. М. Аналіз параметричної стохастичної системи синтезу гідразин-сирця з вторинної сировини в хвильовому реакторі / І. М. Демчук, Г. С. Столяренко // Вісник Черкаського державного технологічного університету. Серія: Технічні науки. — 2018. — № 3. — С. 27–33.

Дяченко Любов Анатоліївна
*кандидат технічних наук,
голова циклової комісії з транспортних технологій
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний коледж»
м. Ніжин, Україна*

Броварець Олександр Олександрович
*кандидат технічних наук, доцент,
завідувач кафедри інформаційно-технічних
та природничих дисциплін
Київський кооперативний інститут бізнесу і права
м. Київ, Україна*

ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДРУЧНИК НОВОГО ПОКОЛІННЯ У КОНТЕКСТІ ОБНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

В еру модернізації економіки країни суттєвих змін потребує освітній процес, який завжди має йти в ногу з часом. Використання інноваційних технологій в освітньому процесі вважають двигуном соціального розвитку й економічного зростання.

Останнім часом все більшого поширення набуває термін електронного навчання, що поєднує навчання на основі персонального комп'ютера, web-технологій, он-лайн навчання, з використанням інформаційних і телекомунікаційних технологій [1]. До засобів електронного навчання відносимо електронні підручники, освітні послуги та технології.

Електронне навчання дозволяє вибирати зручне місце та час для навчання, спосіб якісного засвоєння знань, можливості постійного контакту з викладачем, індивідуальний графік навчання, шляхи економії часу, коштів. Потенціал нових технологій залишається поки недостатньо реалізованим, оскільки незначна частина викладачів використовує комп'ютер та інші засоби інформації і зв'язку в повному обсязі.

В організації навчального процесу впровадження комп'ютера дає можливість створити багатий довідковий та ілюстративний матеріал,

представлений у вигляді текстової інформації, графіки, анімації, звуку і відео-фрагментів.

Визначальну роль у вирішенні дидактичних проблем електронного навчання має навчально-методичне забезпечення або, як його називають, електронні освітні ресурси [2]. Це є електронні копії звичайних друкованих посібників, електронні інтерактивні підручники, мультимедіа презентації навчального матеріалу, системи комп'ютерного тестування, аудіо-та відеолекції на електронних носіях, комп'ютерні тренажери та віртуальні лабораторії, навчальні пакети прикладних програм, навчальні мультимедіа комплекси.

Застосування навчальних мультимедіакомплексів, забезпечують підтримку самостійної навчальної роботи студентів на всіх етапах пізнавальної діяльності — від початкового ознайомлення з навчальним матеріалом до вирішення нетипових професійно орієнтованих завдань.

На сьогодні технології мультимедіа можна розглядати як засоби навчання, і як новий метод навчання.

Комплексне методичне забезпечення, одночасно поєднує в собі різні джерела знання (слово, звук, наочний об'єкт, практичну роботу), володіє всіма видами діяльності (словом, звуком, демонстрацією, інструктажем і т.п.) і здатний організувати всі види діяльності (слухання, осмислення, відповідь, спостереження, практична робота).

Для того, щоб забезпечити максимальний ефект навчання, необхідно, щоб навчальна інформація була представлена в різних формах і різному вигляді.

Основою мультимедійного програмно-методичного комплексу є його інтерактивна частина, яка може бути реалізована тільки на комп'ютері. До неї входять: електронний підручник, електронний довідник, комп'ютерні моделі, конструктори, тренажери, електронний лабораторний практикум, комп'ютерна система для тестування.

Для вивчення теоретичного матеріалу використовуються: відеолекція, мультимедійний підручник, навчальний відеофільм.

Згідно європейським стандартам кредитно-модульної системи освіти збільшилися обсяги самостійної роботи студентів. Роль самостійної роботи зросла і її доводиться спеціально планувати, створювати для неї спеціальні форми, методи та засоби навчання. Це вимагає реорганізації навчального процесу та поширення використання інноваційних засобів навчання, одним з яких є електронний підручник.

Метою створення електронних підручників є допомога студенту (в розв'язуванні практичних завдань за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій, підвищенні мотивації навчання, розвиток критичного мислення) та викладачеві.

Відповідно до наказу МОН від 02.05.2018 № 440 «Про затвердження Положення про електронний підручник» [3] визначено, що електронний підручник — це електронне навчальне видання із систематизованим викладенням навчального матеріалу, що відповідає освітній програмі, містить цифрові об'єкти різних форматів та забезпечує інтерактивну взаємодію.

Сформулюємо основні принципи у створенні електронного підручника, які дозволяють підвищити їх якість та ефективність використання.

1. Розподіленість навчального матеріалу.

2. Мультимедійне представлення навчальної інформації, що дозволяє здійснювати одночасну передачу тексту, графіки, анімації, відео.

3. Забезпечення віртуальної реальності зображуваних об'єктів, за рахунок подання у вигляді 2-х або 3-х мірних моделей та в динаміці процесів і об'єктів.

4. Інтерактивність навчального матеріалу, що дозволяє встановити зворотний зв'язок студента з викладачем.

5. Адаптивність до індивідуальних особливостей тих, хто навчається.

Електронний підручник має певні переваги перед традиційними видами підручників.

1. Автоматизація зберігання даних, практично необмежений обсяг інформації.

2. Гнучкість і адаптивність, можливість працювати у зручний час у зручному місці й зручному темпі.

3. Структурованість, зручність та наочність матеріалу в підручнику реалізуються шляхом використання гіперпосилань.

4. Здійснення об'єктивної оцінки знань [4].

Усе це дозволяє зробити навчальний процес у вищих навчальних закладах, захоплюючим і яскравим, що в кінцевому підсумку є продуктивнішим.

Головним критерієм надання статусу електронного підручника має бути, не носій навчального матеріалу, а дотримання в його змісті і конструкції ряду методичних вимог, забезпечення нових можливостей та розв'язання нових методичних та педагогічних завдань.

Створення електронного підручника — це творчий процес, при цьому необхідно дотримуватися відповідних методичних вимог:

- мати чітку логічну структуру та містити базовий обсяг матеріалу;
- кожен модуль повинен містити ілюстрації, аудіо-, відеоматеріали;

- текст повинен супроводжуватись перехресними посиланнями, які дозволяють скоротити час пошуку потрібної інформації;
- основний матеріал блоку повинен об'єднуватися в одне ціле за допомогою гіперпосилань;
- повинна бути лінійка прокрутки, яка дозволяє повторити лекції з будь-якого місця.

Науково-методичний центр «Агроосвіта» впродовж останніх років розробляє електронні підручники з дисциплін [5]. Для виконання робіт зі створення електронних підручників нового покоління створено авторські колективи зі складу викладачів профільних навчальних закладів України.

В складі робочої групи створення електронного підручника з Експлуатації машин і обладнання працюють викладачі ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний коледж». З електронним підручником «Експлуатація машин і обладнання» можна ознайомитись та внести свої пропозиції за посиланням GitHub https://github.com/evgivanov/expl_html_book.

Електронний підручник побудований згідно типової програми, по модульному типу. Складається з презентаційної частини — теоретичні відомості з контрольними запитаннями, лабораторні та практичні роботи з варіантами завдань, довідковими матеріалами в додатках та звітом, тестами, що дозволяють оцінити одержані знання і відкрити доступ до наступного модуля (рис. 1).

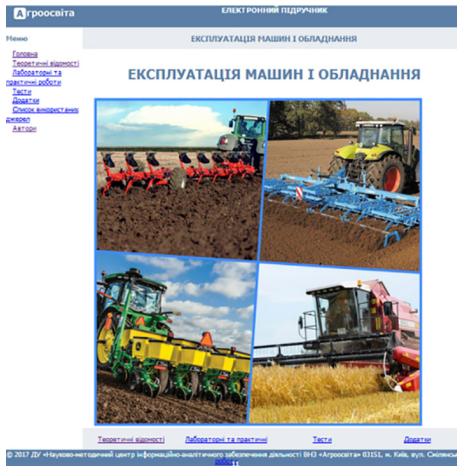

Рис. 1. Структура електронного підручника «Експлуатація машин і обладнання»

Перехід із одного модуля до іншого можливий двома шляхами: під час проходження проміжного тестування, після закінчення вивчення попереднього модуля або через меню. Для цього наявна навігаційна система, яка відображається на так званих навігаційних панелях. Для зручної навігації в тексті вставлені гіперпосилання.

Висновки. Електронний підручник не є аналогом друкованого видання, а виступає своєрідним освітнім середовищем. Основними перевагами електронного підручника є наочність, окрім текстової інформації, він має велику кількість мультимедійного матеріалу, дозволяє працювати з віддаленими ресурсами і швидко переходити до різноманітних частин видання. Електронні підручники легко змінювати й доповнювати новими матеріалами. Впровадження в навчальний процес електронних підручників, дозволяє на належному методичному рівні забезпечити навчальний процес і суттєво вплинути на результативність проведення занять, підвищити зацікавленість до навчання та сприйняття студентами матеріалу, що вивчається.

Література

1. Кіяновська Н. М. Поняття електронного навчання в контексті сучасної педагогічної науки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/29_DWS_2012/Pedagogica/1_120037.doc.htm
2. Мультимедійний програмно-методичний комплекс у навчальному процесі / В. І. Шевченко, С. А. Жуковська, Ю. О. Борхаленко, Г. С. Вороніна, С. Ю. Савчук та ін. — Київ «Агроосвіта» 2014. — 50с.
3. Наказ МОН від 02.05.2018 № 440 «Про затвердження Положення про електронний підручник» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-18>
4. E-learning — Перспективна модель навчання в інформаційному суспільстві [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ito.vspu.net/intel/files/Web-proekti/dodatki/elektron_%20nav.htm
5. Державна установа «Науково-методичний центр інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності вищих навчальних закладів «Агроосвіта» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://agroosvita.com/>

Коваленко Дмитро Іванович
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ УСТАНОВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Ефективна діяльність закладів вищої освіти та їх позитивний вплив на соціально-економічний стан країни, духовну культуру нації можлива за умов стабільного та максимально необхідного забезпечення їх матеріально-фінансовими ресурсами для реалізації всього комплексу навчально-методичних, науково-дослідних та виховних завдань.

Джерела та обсяги фінансування закладів вищої освіти залежать від їх організаційно-правової форми, соціально-економічного стану та грошово-кредитної політики держави, податкового законодавства, конкурентоспроможності та інших факторів, які регулюють бюджетну політику у сфері освіти.

Закон України «Про вищу освіту» окреслює джерела фінансування вітчизняних закладів вищої освіти (рис. 1). Фінансування діяльності державних та комунальних закладів вищої освіти здійснюється відповідно за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Фінансування здійснюється на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів. Законодавчо уможливлено фінансування цих ВНЗ за рахунок інших джерел, які не заборонені законодавством. Приватні заклади вищої освіти фінансуються за рахунок коштів засновників та інших джерел, не заборонених законодавством.

Вагомим джерелом фінансування діяльності державних закладів вищої освіти є кошти державного бюджету, спрямовані на формування загального фонду бюджету закладу освіти та спрямовуються на підготовку фахівців у межах державного замовлення та проведення науково-дослідних робіт. Фінансування також здійснюється на рахунок коштів спеціального фонду, який формується за рахунок коштів, отриманих закладом вищої освіти як плати за підготовку,

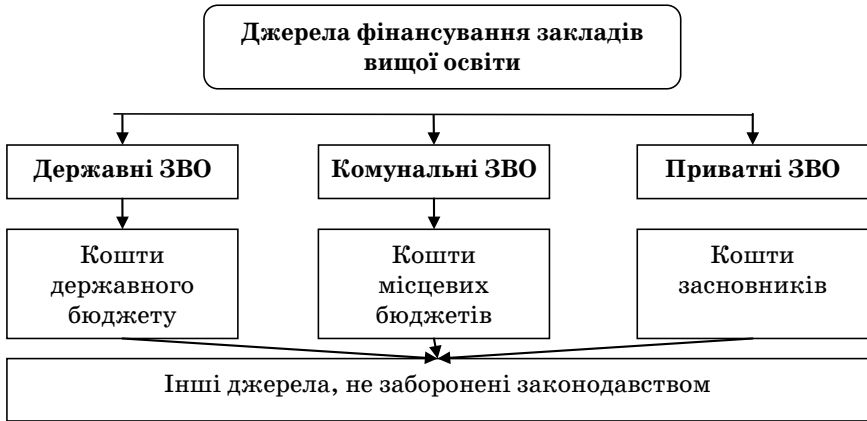

Рис. 1. Джерела фінансування закладів вищої освіти в Україні

Джерело: побудовано за даними [1]

перепідготовку, підвищення кваліфікації фахівців, надання додаткових освітніх послуг та здійснення іншої фінансово-господарської діяльності згідно чинного законодавства.

До кошторису закладу вищої освіти обов'язково включаються витрати, пов'язані з розвитком матеріально-технічної і лабораторної бази, із забезпеченням ліцензованими програмними продуктами для провадження освітньої і наукової діяльності, а також з проходженням виробничих і переддипломних практик здобувачами вищої освіти [1].

Представлені дані свідчать, що більшість сподівань, пов'язаних з прийняттям в 2014 році нового Закону України «Про вищу освіту», не справдились. Недосконалий менеджмент та брак фінансування поглибили кризу у сфері вищої освіти. Проблема фінансування полягає не тільки у дефіциті коштів, а й в необґрунтованості його механізмів.

Концепція освітньої реформи, розроблена за міністра Квіти С., містила положення, згідно з якими фінансування вищої освіти має бути спрямоване і розподілене за чотирма фондами: базове фінансування (за результатами діяльності закладу освіти), соціальний фонд (академічні та соціальні стипендії), фонд розвитку (кошти для капітального та інституційного розвитку) і фонд державної цільової підтримки (фінансування здобуття освіти пільговими категоріями населення). Але проблема наповнюваності цих фондів не зникла.

В подальшому в межах освітньої реформи планувалось надання закладам вищої освіти бюджетного фінансування за певною формулою, показники якої обговорюються сьогодні і охоплюють кількість

студентів, співвідношення цін освітніх послуг за спеціальностями та якісні показники діяльності закладів освіти.

Фінансові аспекти сучасної освітньої реформи передбачають «адресне розміщення державного замовлення», суть якого полягало у тому, що вступник, який здобув право навчатися за кошти державного бюджету самостійно обирає заклад вищої освіти і відповідно до нього спрямовується бюджетне місце. Нині наслідки цієї реформи дозволили лише здійснити рейтинг закладів вищої освіти та пріоритетність профілізацій. І навіть заклади вищої освіти, які користуються найвищим попитом, сьогодні відчувають гострий дефіцит фінансування. В цілому фінансування залежатиме від контингенту студентів і не впливатиме на якість освіти.

Доцільно зазначити що, середня вартість підготовки одного студента-бюджетника бакалаврату у 2015 році складала 28,4 тисяч гривень на рік, а у 2016–30,6 тисяч гривень [2]. Це зростання не адекватне підвищенню заробітної плати науково-педагогічного персоналу, комунальних та енергетичних тарифів за ці роки. Тому керівники закладів вищої освіти вимушені вишукувати резерви зменшення цих витрат шляхом ущільнення навчального навантаження та зменшення чисельності НПП, скорочення тривалості навчального процесу і все частішого впровадження в практику «енергетичних канікул» тощо. Зрозуміло, що такі заходи безпосередньо спричиняють погіршення якості вищої освіти.

Використання застарілих нормативних документів (Постанова КМУ № 1134 від 17 серпня 2002 р., наказ МОН № 450 від 07.08.2002), які регулюють чисельність НПП та їх навантаження, вже давно призвело до махінацій та фальсифікацій обліку в закладах вищої освіти, а за кількісними показниками діяльності НПП втрачається якість освіти.

Розвиток форм недержавного фінансування має певні обмеження із різних причин. Основною перешкодою надання фінансової допомоги підприємствами та фінансовими структурами є непрозорість бюджетного процесу як на рівні окремих навчальних закладів, так і на місцевому рівні. Громадським організаціям чи благодійним фондам важко вступати у контрактні відносини з навчальними закладами, оскільки вони не можуть наймати працівників для виконання професійних завдань. Використання механізмів кредитування освіти також є обмеженим [3].

Вступники, які не отримали можливість навчатися за кошти державного (місцевого) бюджету обирають заклади вищої освіти не найвищого рейтингу, а які пропонують доступну (іноді мінімальну) вартість навчання. За таких умов велика вірогідність того, що вони також здобуватимуть освіту недостатньої якості.

Недостатніми темпами розвивається освітнє кредитування, основними характеристиками якого мають бути довго терміновість та низька процентна ставка, відсутність застави та цільовий характер [4].

Висновки. Таким чином, вдосконалення системи фінансування закладів вищої освіти полягає у оптимізації державного та приватного фінансуванням з використанням різноманітних джерел та інструментів. Для цього необхідно здійснювати розширення джерел фінансування закладів вищої освіти шляхом запровадження додаткових послуг, сприяти розвитку меценатства та активізації спонсорської допомоги, а також освітнього кредитування.

Література

1. Про вищу освіту: Закон України від 1.07.2014 № 1556-VII / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page7>
2. Панич О. Реформа фінансування вищої освіти: на що слід звернути увагу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/1068-reforma-finansuvannya-vishchoji-osviti-na-shcho-slid-zvernuti-uvagu>
3. Касич А. О. Особливості фінансування вищої освіти в Україні та інших країнах світу / А. О. Касич, В. А. Циган [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2587>
4. Білінець М. Ю. Освітні кредити як джерело фінансування вищої освіти: світова практика та українські реалії / М. Ю. Білінець // Інвестиції: практика та досвід. — 2016. — № 15. — С. 34–38.

Комісаренко Наталія Олександрівна
доцент, завідувач кафедри української та іноземних мов
Уманський національний університет садівництва
м. Умань, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ІКТ-СЕРЕДОВИЩА У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Аналіз проблем управління якістю освіти ВНЗ спонукає до визначення особливостей ІКТ-середовища в ВНЗ, його характеристик. Вбачається доцільність приведення системи управління якістю освіти в ВНЗ у відповідність до специфіки ВНЗ. Управління має стати гнучким, мобільним, при цьому не втрачає орієнтацію на мету та враховує особливості організаційної структури ВНЗ [3].

У зв'язку з розвитком сучасних інформаційних технологій засоби навчання, що ґрунтуються на знаннях, зазначає М. Шишкіна, починають відігравати все більш помітну роль у формуванні освітнього середовища.

Разом з цим, постають проблеми управління у середовищі, що утворюється із застосуванням конкретного комп'ютерно-орієнтованого засобу навчання або системою засобів. Вказані проблеми стосуються двох рівнів організації середовища: функціонування середовища, що забезпечує здійснення навчальної діяльності в ньому; формування середовища, що забезпечує процеси планування, проектування, постачання ресурсів та засобів, прогнозування тенденцій та напрямів його розвитку [5, с. 2].

В процесі побудови педагогічних систем реалізація принципів відкритої освіти, використання сучасних методів і засобів ІКТ, як зазначає В. Биков, «дозволяє суттєво розширити потенційний простір навчального середовища (НС), забезпечити формування і використання так званого єдиного освітнього простору, коли доступне НС не обмежується наявною в даному навчальному закладі різноманітністю складових НС. Це, в першу чергу, стосується доступної якісної і кількісної різноманітності інформаційних освітніх ресурсів, які стають можливими для використання в навчально-виховному процесі завдяки розподіленим автоматизованим банкам даних і знань, що

підтримуються в глобальній комп'ютерній мережі Інтернет. В такому НС створюються умови для реалізації різних цілей, стратегій і траєкторій навчання і виховання людини, забезпечення адаптації складових НС до індивідуальних можливостей і потреб особистості» [1, с. 5–6].

Навчальний заклад, який, за В. Биковим, можна трактувати як цілісну скінченну множину об'єктів і зв'язків між ними, які виділені з оточуючого його середовища за ознакою належності виділених об'єктів і зв'язків до реалізації цілей навчання і виховання студентів (педагогічних цілей) в даному навчальному закладі, тобто деяку систему, яка є динамічною і керованою.

Освітнє середовище у навчальному закладі має складові серед яких виокремлюють:

- *цільову складову*, яка визначає цілі функціонування і розвитку навчального закладу;
- *управлінську складову*, яку утворюють організаційні структури управління навчальним закладом;
- *педагогічні системи*, які включають методи і засоби, завдяки яким ті, хто навчається (планують навчатися), здобувають (планують здобути) освіту;
- *ресурсну складову*, яка включає сукупність фінансових, кадрових, організаційних, енергетичних ресурсів, необхідних для забезпечення життєдіяльності і розвитку навчального закладу;
- *нормативну складову*, яка включає законодавчо-правове і нормативно-інструктивне забезпечення;
- *організаційну складову*, яка забезпечує повну або часткову автоматизацію процесів, які забезпечують прямі впливи, зворотний зв'язок, отримання і опрацювання зовнішніх (по відношенню до закладу освіти) впливів.

Характерними особливостями впровадження зазначених систем у процес управління якістю освіти на рівні ВНЗ є необхідність вирішення різнопланових задач, які є недостатньо детермінованими. Більше того, навчально-виховний процес в цілому є настільки інерційним об'єктом керування, що пряме застосування управління за кінцевим результатом стає неефективним [2].

У будь-якому ВНЗ виникає проблема такої організації управління, яка забезпечує його ефективну діяльність. Упровадження ІКТ управління якістю освіти в ВНЗ є процесом безперервним — постійно з'являються нові технічні можливості, стають потужнішими ПК, удосконалюється їх програмне забезпечення — що впливає на розширення напрямів та пошук нових шляхів упровадження систем управління та ін.

Наявність в ВНЗ матеріально-технічних умов, зокрема ІКТ, — як переконані фахівці, — дозволяє оптимізувати процес управління, інтенсифікувати його і максимально спрямувати підвищення якості освіти. Проте, навіть за розмаїття великої кількості систем, комплексів та програм спостерігається відсутність врахування особливостей та специфіки ВНЗ: предметне спрямування; рівень технічного забезпечення, фінансування тощо.

Отже, фахівці розглядають велику кількість систем автоматизації управління, які застосовуються в ВНЗ, які переважно, використовуються з метою оперативного отримання даних про студентів та склад викладачів, автоматизованої підтримки ведення річного плану ВНЗ, формування звітів, складання та ведення розкладу, автоматизації функціонування бібліотек, забезпечення діяльності психологічної служби.

Слід погодитись із практиками в тому, що навіть за наявності великої кількості навчальних комплексів, програм та систем, які пропонуються до використання, в управлінні ВНЗ спостерігаються певні проблеми. Зокрема, ми погоджуємось із практиками, які стверджують, що «проблемна ситуація полягає в тому, що сьогодні ВНЗ пропонуються електронні бази даних, які не відповідають вимогам управління навчальним закладом в цілому. Ця ситуація вимагає наукового обґрунтування і необхідності розробки підходів до використання комп'ютерних баз даних з метою підвищення ефективності управління навчально-виховним процесом у вищому закладі освіти з урахуванням його специфіки» [4].

Як зазначають науковці, нині в нашій державі відсутній універсальний пакет програм, призначений для автоматизації управління освітою на рівні ВНЗ, який надходить для користування в усі ВНЗ. Тому в управлінні освітою виникає необхідність відбору, із існуючого програмного забезпечення, засобів ІКТ, які, перебуваючи у взаємозв'язку, утворюватимуть середовище, яке сприятиме підвищенню якості освіти ВНЗ.

В цілому, під покращенням якості освіти за використання ІКТ розуміється застосування, на всіх рівнях управління ВНЗ, ІКТ-заходів (методів, засобів, форм), спрямованих на підвищення ефективності й результативності різних видів діяльності: навчальної, методичної та виховної. Створення ІКТ-середовища в ВНЗ має сприяти оперативному та ефективному прийняттю управлінських рішень. Покращення якості освіти за використання ІКТ пов'язується, в першу чергу, із забезпеченням рентабельності організації управління, відповідності результатів навчальної діяльності затвердженим стандартам.

Література

1. Биков В. Ю. Теоретико-методологічні засади моделювання навчального середовища сучасних педагогічних систем. Інформаційні технології і засоби навчання, 1(1) ISSN2076-8-8184 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/506/>
2. Губаш О. П. Управління підвищенням професійного рівня учителів іноземної мови з використанням інформаційно-комунікаційних технологій/О.П. Губаш, В.В. Лапінський//Наукові записки НДУ М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. — 2005. — № 6. — С. 130–134.
3. Єльнікова Г. В. Підготовка керівників шкіл до адаптивного управління / Підготовка керівника середнього закладу освіти: навчальний посібник // за ред. Л. І. Даниленко. — К.: Міленіум, 2004. — С. 133–141.
4. Управленческая работа / [Електронний ресурс]. — Информационный портал ЗУВК № 19. — Режим доступу: <http://www.scholl9.zp.ua/upravlencheskaya-rabota.html>
5. Шишкіна М. П. Проблеми та перспективні шляхи впровадження засобів управління знаннями у сфері освіти /М.П. Шишкіна// Інформаційні технології і засоби навчання [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/349/1/Problemy-Varna.pdf>

Омельчук Василь Андрійович
*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри права
Київський кооперативний інститут бізнесу і права
м. Київ, Україна*

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Увага держави і суспільства до підвищення якості вищої освіти в Україні очевидна. У цій сфері вирішенню проблем з підготовки юристів приділяється надзвичайно багато зусиль як Міністерством освіти і науки так широкою науково-педагогічною громадськістю. У цій публікації приверну увагу до можливих окремих шляхів вирішення цих проблем передусім на рівні відносин студент-викладач.

Насамперед важливо зазначити, що юридична освіта є важливою і обов'язковою складовою підготовки фахівців для успішного функціонування в сучасних умовах будь-якої суспільно-економічної діяльності людини. З огляду, передусім, практичної спрямованості навчання студент має оволодіти достатнім рівнем загально-правових знань, який давав би йому можливість і вміння осмислювати сприймати і аналізувати норми права.

Досягнення цього результату має стати метою для кожного викладача. Разом з тим одночасно в процесі навчання вирішується завдання з формування молодого людини з свідомою і активною громадянською позицією високими моральними якостями здатної використовувати належний рівень знань для проведення в державі і суспільстві прогресивних реформ.

З професійної точки зору юрист, який випускається зі стін навчального закладу, має мати достатній рівень знань, вмінь та відповідних навичок, що дають йому здатність вирішення тих завдань фахівця, які можуть бути поставлені відповідно до місця його працевлаштування. При цьому важливими якостями юриста-професіонала як людини актуалізуються висока громадянська свідомість, належний рівень правової культури, нетерпимості до любого порушення закону та усвідомлення власної гідності та поваги до кожної особистості.

Тому так важливо вже на початку навчання майбутніх юристів на перших курсах звернути увагу на формування правової свідомості майбутніх юристів. Розвиток у них ініціативного мислення, творчого підходу до майбутньої праці та усвідомлення значимості у їх світоглядних поглядах такої якості як справедливість. Студенти мають бути налаштовані на постійний безперервний процес оволодіння юридичних знань. Важливо щоб в процесі отримання юридичної освіти студент мав змогу отримувати ті знання, що відповідають сучасним тенденціям розвитку суспільно-правових і економічним відносинам загалом і в агропромисловому комплексі, зокрема.

Необхідність удосконалення освітнього процесу з підготовки сучасних юристів має бути спрямоване на створення можливості і сприяння самостійному оволодінню студентами знаннями із застосуванням сучасних інформаційних технологій. Тому й так важливо щоб аудиторне навантаження не обмежувало можливості студента для самостійного оволодіння знаннями. При цьому необхідно розвивати вміння студента не стільки оволодівати, запам'ятовувати великі об'єми навчальної інформації з юридичних дисциплін скільки вміння за допомогою сучасних технологій систематизувати й аналізувати інформацію та виділяти головну для себе.

Для цього цілком прийнятним є впровадження в навчальний процес з підготовки юристів навчальної парадигми за якої відносини викладач-студент формуються не тільки за системою суб'єкт — об'єкт, а також з використанням сучасних педагогічних прийомів за схемою суб'єкт-суб'єктні зв'язки викладача і студента. Доцільною для використання є й змістовно-деонтологічна система організації підготовки, в основі якої осмислене, індивідуальне засвоєння майбутнім юристом необхідних знань з права, соціально-правових ціннісних категорій, і головне формування на цій основі переконання в необхідності відстоювання принципів поваги до людини.

В змістовному наповненні підготовки юристів перевага має надаватись практичній складовій за принципом «від теорії до практики». При цьому аналіз юридичної практики доцільно здійснювати без прикрас, не упереджено а об'єктивно. У студента у такий спосіб закладається довіра до викладача, формується відчуття справедливості, потреби у подоланні соціально-політичних негативів.

В умовах євро-інтеграційного спрямування України зміст навчального процесу має враховувати особливості правового регулювання не тільки вітчизняної практики, а й аналогічної специфіки в інших європейських державах.

Тому маємо більше уваги приділяти навчальним дисциплінам, що вивчають міжнародно-правові відносини у різних сферах суспільно-економічного життя європейської спільноти. У цьому зв'язку важливо навчити майбутніх юристів методам порівняльного правознавства для подальшої успішної роботи з джерелами міжнародного права.

Актуалізуються й вимоги до викладача. Він має мати хист не тільки до читання лекції, а й бути стимулятором і організатором, якщо це потрібно, навчального процесу студента, його самоосвіти і самовиховання. Щоб відповідати такому рівню необхідна копійка системна праця над собою самого викладача як педагога і як науковця. Результат такої самоосвіти досягається в результаті постійної праці над собою в галузі оволодіння, а також за наявності відповідного рівня й формування знань в галузі своєї спеціалізації. А також у вмінні осмисленого подання і інтерпретування цих знань творчо, цікаво з урахуванням специфіки конкретної аудиторії в процесі лекції, семінарського чи практичного заняття.

При цьому важливо вчити майбутнього юриста саме правознавству, тобто знанню права, а не законознавству, що може сприйматись як «знання законів», тобто спрямовання навчання на засвоєння норм чинних законодавчих актів. Результатом застосування ефективної методики юридичної освіти має стати формування сучасного юриста, професійна підготовка якого дозволяла б вести за допомогою сучасних цифрових технологій успішний пошук необхідної юридичної інформації, систематизувати і аналізувати її, тлумачити нормативний акт і застосовувати його стосовно конкретних ситуацій реального сьогодення.

Формуючи взаємовідносини суб'єктів навчально-педагогічного процесу в системі «викладач-студент» доречно дотримуватись поєднання розумної вимогливості, толерантності, поваги та справедливості, особливо в оцінці знань студента. Вимогливість до студента має бути адекватною вимогливості викладача до самого себе. Тоді повага до нього з боку студентства буде сприяти й успішному навчальному процесу. У цьому зв'язку буде доречним наголосити на тому, що автору імпонують погляди з зазначених питань таких вітчизняних і зарубіжних науковців як В. Г. Кремень [1], Д. Д. Зербіно [2], Крістоф Вульф [3], Пауло Фрейре [4].

Висновок. На цій основі підготовка фахівців-юристів в сучасних реаліях як власне і спеціалістів в інших галузях освіти передбачає все більшу значимість антропоцентричних методів в контексті формування і розвитку всебічно розвинутої сучасної особистості, здатної до постійної самоосвіти із вмінням належного застосування цифрових технологій, що в кінцевому результаті приведе до формування зі студента-юриста юриста – професіонала.

Література

1. Кремень В. Г. Філософія людино центризму в освітньому просторі. 2-ге вид. К.: «Знання України», 2011. — 520 с.
2. Зербіно Д. Д. Наукова школа: лідер і учні. — Львів Євросвіт, 200. — 208 с.
3. Кристоф Вульф Антропология воспитания. М.: «Праксис», 2012. — 295 с.
4. Фрейре Пауло Педагогіка свободи: етика, демократія і громадянська мужність. Пер. з англ. О. Дем'янчука. — К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. — 124 с.

Осадча Лариса Анатоліївна
доцент кафедри психолого-педагогічних дисциплін
Уманський національний університет садівництва
м. Умань, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІХ ПРОЦЕСАХ У ВУЗІ

Цифрова освіта — це освіта, яка головним чином функціонує за рахунок цифрових технологій, тобто електронних транзакцій, які реалізуються шляхом використання Інтернету. XXI століття — це час великих перетворень, становлення інформаційного суспільства, пришвидшеної інноватизації та мережових зв'язків.

У результаті цифровізації освіти в Україні система підготовки кадрів буде тісно пов'язана з ІТ-компаніями, які визначатимуть професійні стандарти в цій сфері. Роль і зацікавленість ІТ-компаній у підготовці кадрів та вирішенні кадрових завдань інформатизації повинна бути суттєво підвищена, що має знайти відображення в стратегічних планах діяльності МОН України та ІТ-компаній.

Електронне (дистанційне) навчання стає ключовим інструментом в адаптаційному навчанні, підвищенні кваліфікації та розвитку працівників підприємств. Найбільш інноваційні світові ритейлери вже використовують їх для поліпшення взаємодії з клієнтами і вдосконалення процесів аналітики. Як показало дослідження Digital HR, проведене експертами Міжнародного кадрового порталу hh.ua. [1] у компаніях (N=312) у різних регіонах України (серпень 2018р.), кожна дев'ята компанія з десяти автоматизувала свої HR-процеси. Вагому частку серед мобільних цифрових технологій становлять джоб-сайти (23%), соціальні мережі (29%) й онлайн-інструменти для оцінки кандидатів (5%). Меншою мірою задіяні хмарні технології (4%), системи моніторингу згадок компанії в соціальних медіа та ЗМІ (3%), а також Big Data (2%). У цьому контексті актуальними постають питання щодо підготовки менеджерів із персоналу, які здатні забезпечувати кандидатів із відповідними компетенціями та впроваджувати цифрові технології для підтримки бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що дана проблема неодноразово висвітлювалася провідними науковцями. Д. Леонард і Б. Нельсон зазначають, що HR-аналітика вирішує завдання стратегічного розвитку компанії, визначає головні прогностичні тенденції [5]. Д. Кірон, П. Прентіс, Р. Фергюсон, Р. Левін [3; 4], В. Бузнік, Л. Грабовська, А. Циганок аналізували тренди у розвитку бізнес-аналітики та цифрових технологій в компаніях.

Метою нашого дослідження є аналіз психологічних особливостей впровадження, використання та перспектив розвитку цифрових технологій при підготовці менеджерів з управління персоналом у вузі.

Головні завдання цифрової трансформації, що постають сьогодні перед фахівцями з управління персоналом, — ефективний рекрутинг, навчання, залучення мотивованих працівників, які здатні генерувати інновації, досягати цільової результативності праці.

Проблемними зонами в розвитку кваліфікованих кадрів в Україні аналітики визначили якість регуляторного середовища, низьку соціальну мобільність та толерантність, низький розвиток технічних та професійних компетенцій (середня та вища освіта), відносну відкритість ринку праці. Система аналітичної підтримки управління персоналом у рамках менеджменту підприємства вимагає формування у менеджерів низьки професійних компетенцій щодо вміння: здійснювати моніторинг результатів діяльності працівників, порівнювати із установленими цілями, планами з урахуванням стратегії підприємства, виявляти тенденції; у взаємозв'язку з іншими підрозділами забезпечувати надійну роботу систем фінансового контролю кадрової інформації та безпеки; забезпечувати інформаційно-комунікаційну взаємодію між керівниками та персоналом різних рівнів управління, у т. ч. у зовнішньому просторі, з партнерами та зацікавленими сторонами. Водночас підкреслимо, що розвиток цифрових компетенцій є однією з умов посилення конкурентоспроможності підприємств України на глобальному ринку [2].

Тому перед вищим навчальним закладом стоїть надскладне завдання: підготувати конкурентоспроможного фахівця, здатного відповідати вимогам сьогодення.

Основним ресурсом цифрової освіти у виші має стати інформація. Цифровізація освіти вже зараз змінює традиційну систему освіти у напрямку формування її нової якості, а саме:

- збільшується кількість віртуальних освітніх платформ;
- один електронний ресурс може бути використаний багато разів для надання різних за змістом освітніх послуг;
- впроваджуються нові технології в освіті та цифрові освітні платформи, які надають послуги.

Головними факторами, що визначають якісний розвиток інноваційно-цифрової освіти виступають: налагодження горизонтальних і вертикальних зв'язків між факультетами, вузами, підприємствами, інвесторами; створення національної освітньої платформи; внутрішньо університетська мобілізація кадрів; нові технології мотивації до участі і формування навичок цифрової та інноваційної діяльності; оновлення освітньої програми у напрямі її цифровізації; інтерес до інноваційної культури університету, його проєктів; розвиток цифрової культури та поширення духу інноваційної діяльності; взаємозбагачуючий обмін між університетами та факультетами; молодий кадровий склад сфери освіти, який готовий до змін в результаті цифровізації економіки країни [6, с. 682].

Сьогодні в українській освіті простежуються ключові зміни:

- вищі не лише забезпечують навчальний процес, а й стають майданчиком для створення інновацій, що неможливо без злиття з наукою і практикою;
- відбувається об'єднання ресурсів для реалізації спільних проєктів, створення науково-освітніх on-line платформ;
- з'явилася можливість вибудовування персоналізованих освітніх траєкторій;
- розвивається рівнева система тематичних модулів;
- на рівні з традиційною освітою суспільство почало користуватися нетрадиційною, що можна пояснити зростанням компетенцій до інновацій.

Набуває все більшого поширення дистанційна форма навчання, якій сприяє розвиток інформаційних технологій і комунікацій. Цифровізація навчання дозволяє збільшити віртуальну мобільність студентів, дає змогу студентам університетів України навчатись в університетах інших країн та проходити там стажування. Цифровізація освітніх послуг в Україні дозволяє конкурувати в межах єдиного європейського освітнього простору.

Проте потрібно пам'ятати, що наші студенти можуть навчитися використовувати цифрові технології самостійно, але це не означатиме, що вони зможуть вчитися без педагога. Можливість читати і писати ніколи не означала, що люди могли б отримати закінчену освіту, читаючи книги в бібліотеці. Безумовно, цифрові бібліотеки та цифрові ресурси значно розширюють будь-які можливості як студента, так і педагога. Студент вузу не може знати, як здійснити подорож до того, ким він хоче стати. Йому потрібно педагогічне керівництво. Педагог спрямовує навчання, але тільки хороший педагог залишає студенту можливість знайти свій власний шлях. Незважаючи на всі

футуристичні прогнози про кардинальну зміну суті освіти під впливом цифрових технологій, педагоги і студенти разом намагаються зробити важку подорож в майбутнє, і цифрові технології відіграють в цьому процесі багато різних ролей, допомагаючи нам реалізовувати амбіції і досягати поставлених цілей.

Тому задля досягнення мети інноваційного розвитку економіки України [7], необхідно сформувати високий рівень трудового потенціалу, забезпечити економіку працівниками з цифровими вміннями, навичками і компетенціями, новими спеціальностями й кваліфікацією, відповідно до потреб сучасного ринку. Це можливо при безперервній освіті, яка в умовах мережевої економіки може реалізовуватися на відкритій освітній платформі.

Література

1. Digital у HR: інструменти, автоматизація і використання цифрових технологій в управлінні персоналом [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://biznesoblast.com/biznes/59418/>
2. People analytics: Recalculating the route 2017 Global Human Capital Trends [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://dupress.deloitte.com/dup-us-en/focus/human-capital-trends/2017/people-analytics-in-hr.html>
3. Kiron D., Prentice P., Ferguson R. (2012) Innovating with analytics, MIT Sloan Management Review, 55. — P. 1–25.
4. Kiron D., Prentice P. K. & Ferguson R. B. (2014). Raising the bar with analytics. MIT Sloan Management Review, 55. — P. 29–33.
5. Leonard D., Nelson B. Successful Predictive Analytics Demand a Data-Driven Workplace [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://news.gallup.com/businessjournal/193574/successful-predictive-analytics-demand-data-driven-culture.aspx?g_source=DATA_ANALYTICS&g_medium=topic&g_campaign=tiles.
6. Криворучко О. С. Імперативи формування та доміанти розвитку цифрової економіки у сучасному парадигмальному контексті / О. С. Криворучко, Н. М. Краус // Парадигмальні зрушення в економічній теорії XIX ст.: зб. наук. пр. за матеріалами III Міжнар. наук.-практ. конф., 2–3 лист. 2017 р. — Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2017. — С. 681–685.
7. Краус Н. М. Інноваційне табло України [Електронний ресурс] / Н. М. Краус, К. М. Краус // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. — 2017. — № 6 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/6-2017-ukr>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 20.02.2018.

Охріменко Ігор Віталійович
*доктор економічних наук, професор,
проректор з навчальної та наукової роботи
Київський кооперативний інститут бізнесу і права
м. Київ, Україна*

КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КООПЕРАТИВНИХ ФОРМУВАНЬ В УКРАЇНІ

Як відомо, в основі будь-яких дій людини має лежати мотивація, незалежно від її форм. Здійснюючи суспільно корисну діяльність, член суспільства повинен чітко розуміти потреби в цій діяльності та потенційні результати. В цьому випадку на допомогу приходять освітній процес, завдяки якому людина отримує уявлення про причинно-наслідковий зв'язок між своїми діями та підвищенням добробуту окремого члена суспільства.

Приказка «хто володіє інформацією, той володіє світом», може звучати і менш патетично — хороша поінформованість є запорукою успіху. Як і зворотній її варіант — відсутність необхідних знань є причиною потенційних втрат.

Вказане повною мірою стосується і сфери кооперації, відсутність достатніх знань про яку не дозволяє отримувати вигоду від її використання. Абсолютна більшість тих, хто міг би використовувати кооперацію, мають настільки далеке уявлення про її природу та інструменти, що, в кращому випадку, не вірять в її ефективність, а то й відверто побоюються за своє майне та результати праці.

Досвід поширення кооперації, який Україна мала в 19 ст., і який цілком заслужено можна назвати успішним, вказує на величезну роль в цьому процесі роз'яснювальної роботи, яку тоді взяли на себе інтелігенція та духовенство. Зважаючи на реалії сьогодення, нині це могли б бути навчальні заклади та різноманітні освітні проекти.

Щодо освітніх проектів, то їх носіями варто розглядати бізнес-структури, які мають бути зацікавленими у збільшенні своїх прибутків, за рахунок використання переваг кооперації та громадські організації, які виступатимуть як у ролі лобістів певних господарських структур, так і з позицій виконання різного роду соціальних функцій.

Стосовно навчальних закладів, то їх діяльність може лежати у двох площинах. Це можуть бути загальноосвітні дисципліни, які матимуть на меті навчити майбутніх фахівців основам кооперації та пояснити можливості її використання в їх професійній діяльності. Іншим напрямом можуть бути конкретні спеціалізації — в основі яких лежатиме підготовка фахівців конкретно для тієї чи іншої сфери кооперації.

Незважаючи на значну кількість навчальних закладів, які б могли готувати фахівців для кооперації, говорити про успіхи у цій сфері не доводиться. Спеціальностей таких немає, а в спеціалізаціях, які можуть формуватися у межах спеціальностей, немає зацікавленості в самих навчальних закладах. Оскільки кооперація переважно асоціюється із сільськими територіями, то урбаністичні настрої абітурієнтів та студентів ускладнюють формування конкурентоздатних на ринку освітніх послуг навчальних програм.

Дана ситуація досить добре проявляється на прикладі Київського кооперативного інституту бізнесу і права, керівництво якого розуміє важливість даної проблематики, проводить значну кількість різноманітних заходів, розробило низку відповідних дисциплін, але при цьому абсолютна більшість студентів налаштовані на працевлаштування за наймом в м. Києві.

На наш погляд, зміна ситуації буде можливою за умови досить широкого суспільного резонансу щодо проблематики кооперації та залучення до освітньо-роз'яснювальної роботи значної кількості осіб та організацій, тим чи іншим чином пов'язаних з кооперацією. При цьому цілеспрямована робота навчальних закладів по закладенню у свідомість майбутніх фахівців ідей кооперації є тим стрижнем, який дозволить сформуванню критичну масу суб'єктів господарювання для широко впровадження кооперації в Україні.

Оскільки освітньо-роз'яснювальна робота, що здійснюється за межами традиційної підготовки в навчальних закладах, в українській історії, як правило, носила назву «просвіта», то окремо зупинимось на її потенційних формах. Позаяк термін «просвіта» означає розповсюдження знань, то, незважаючи на той факт, що просвіта переважно асоціюється із громадськими організаціями, ми вважаємо, що до цієї діяльності можуть бути залучені і класичні освітні установи.

Так, на даний час поширення знань безвідносно до спеціалізованих закладів освіти є явищем хоч і не дуже розповсюдженим, але неновим. За кордоном воно досить поширене, хоч переважно має характер професійної підготовки. Реформування вітчизняної освіти також призвело до появи таких термінів як «альтернативна освіта», «неформальна освіта», «нетрадиційна освіта». Вказані види освіти

не лише не суперечать вітчизняній концепції розвитку освіти, але і легалізовані цілою низкою нормативних актів, спрямованих на їх підтримку. Таким чином, нормативно-правове поле для розвитку просвітництва, в тому числі кооперативного є достатньо сформованим, хоч і здебільшого декларативним.

Щодо змісту і форми кооперативної просвіти, то безперечно, такі речі повинні формуватися, що називається «на місцях». Проте, вважаємо, що було б нерозумних відмовитися від використання того багажу знань, яким володіють фахові викладачі. Звичайно, переважно, це будуть знання теоретичного характеру, але нерідко виникає необхідність і в них. Крім того, говорячи про роль закладів освіти у кооперативній просвіті, варто мати на увазі їх зручну матеріально-технічну базу, яка дозволить зробити рівень засвоєння знань більш ефективним.

Ще одним напрямом діяльності закладів освіти в напрямі просвітництва може бути інтеграція в навчальні плани їх учнів та студентів тих освітніх ініціатив, які б хотіли донести представники просвіти.

Не зайвим буде і використання досвіду методичної роботи, який мають працівники освітніх закладів, адже ті знання, які хочуть донести представники просвіти, будуть засвоєні якісно за умови їх систематизованого та належним чином оформленого подання.

Таким чином, цілком підтримуючи необхідність поширення просвіти, особливо в сільській місцевості, хочемо наголосити на важливості використання усіх можливих резервів щодо досягнення максимального ефекту у цій справі.

Щодо пропозицій з розвитку кооперативної просвіти для органів державної влади, то ми пропонуємо наступне.

Міністерству освіти і науки України:

- в межах навчального предмету «Громадянська освіта» (модулі: правознавство, економіка, людина і світ, філософія), передбаченого Типовими навчальними планами загальноосвітніх навчальних закладів запровадити вивчення тем з основ кооперації;
- при розробці стандартів вищої та професійно-технічної освіти спеціальностей галузі знань «Управління та адміністрування» ввести до компетентностей майбутніх фахівців знання та уміння у сфері організації та ведення кооперативної діяльності.

Міністерству аграрної політики та продовольства України:

- при виконанні Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», зокрема завдання 223 «розвиток дрібних та сімейних фермерських господарств на засадах їх кооперації» забезпечити інформаційно-освітню підтримку виконавців та потенційних учасників кооперативних формувань;

- при формуванні плану науково-дослідних робіт, що фінансуватимуться на госпдоговірних засадах за кошти державного бюджету внести до пріоритетних тем дослідження проблематику ефективного поширення кооперативних ідей серед жителів сільських територій.

Література

1. Зіновчук В. В. Чи очікувати Україні на кооперативний бум? Кооперативні читання: 2018 рік: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 1 черв. 2018 р. Житомир: ЖНАЕУ, 2018. — С. 7–11.
2. Охріменко І. В. Кооперативна просвіта, як фактор підвищення добробуту територіальних громад / І. В. Охріменко // Децентралізація влади, проведення реформ в Україні. Сучасний стан та проблеми підготовки кадрів для об'єднаних територіальних громад [ред. кол.: Мошинський В. та ін.]. — Рівне: Волин. береги, 2017. — 186 с. — С. 173–174.
3. Про схвалення Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018–2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 664-р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/664-2017-%D1%80>. (дата звернення: 17.09.2018).
4. Тарасович Л. В. Кооперація як інструмент економічного зростання сільських територій та економіки в умовах децентралізації / Л. В. Тарасович // Глобальні та національні проблеми економіки. — МНУ ім. Сухомлинського. — 2017. — Вип. 6. — С. 239–244.

Черниш Ольга Василівна
*старший викладач кафедри фінансів
та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗВО

Зростання конкуренції на ринку освітніх послуг провокує появу необхідності у підвищенні ефективності управління ЗВО. Нові економічні умови вимагають нових підходів до управління у сфері вищої освіти. Тому все частіше говорять про необхідність стратегічного підходу до управління сучасним закладом вищої освіти.

Необхідною умовою успішного функціонування будь якої організації в сучасному світі є виконання правила «користь результату повинна перевищувати витрати на його досягнення». Це надає особливого значення питанню оцінювання ефективності діяльності навчального закладу. Вибір методів оцінки ефективності є одним із завдань управлінського обліку в ЗВО. Інтереси споживачів освітніх послуг ЗВО першочергові, інтереси суб'єктів управління — вторинні, тому стратегічне управління ЗВО не повинно бути агресивним по відношенню до середовища оточення.

Досвід стратегічного планування в українських закладах вищої освіти знаходиться на стадії накопичення, першопочаткового аналізу та осмислення.

Маючи можливість врахувати нематеріальні активи та потенційні можливості, заклад вищої освіти може працювати над їх збільшенням та удосконаленням [1].

Аналізом методики оцінювання ефективності діяльності закладів, що функціонують у сфері вищої освіти та їхнім зв'язком з іншими економічними категоріями в своїх дослідженнях приділяли увагу такі українські та російські науковці, як Л. О. Волощук [2], І. М. Грищенко [3], С. Р. Демидов [4], М. В. Загірняк [5] Н. В. Панкова [6].

В роботі Панкової Н. В. [6, с. 12] автором наведено методику оцінювання ефективності діяльності ЗВО, пов'язану з сучасними перетвореннями в системі вищої освіти.

Демидов С. Р. [4, с. 245] пропонує методика визначення ефективності діяльності ЗВО, яка базується на оцінці співвідношень таких показників, як фактичний обсяг інтелектуальної продукції і послуг, попит на інтелектуальну продукцію і послуги ЗВО, фактичне і нормативне перевищення доходів над витратами, що залишається у розпорядженні ЗВО, фактичні і нормативні повні витрати ресурсів на створення і реалізацію інтелектуальної продукції.

І. М. Грищенко [3, с. 91] та М. В. Загірняк [5] розглядають методика оцінки ефективності діяльності закладу вищої освіти використовуючи загально відомі підходи, а от використання сучасного інноваційно-інтегрального підходу, який характеризував би оцінку ефективності усіх видів діяльності ЗВО, у науковій літературі відсутнє.

Питання оцінювання ефективності управління соціально-педагогічними системами розглядалися такими науковцями як О. С. Боднар [7], Н. Г. Корнещук [8], В. В. Олійник [9], А. І. Чміль [7] та ін. Ними були запропоновані авторські підходи до оцінки такої ефективності. Також існує низка концепцій оцінювання ефективності управління, що виникли в останні роки, заснованих на комплексному підході до організації (як правило виробничої) як відкритої системи. Проте ці концепції не завжди між собою пов'язані і, певною мірою, протирічать одна одній.

На сьогоднішній день поняття «ефективність управління» щодо соціальних і соціально-педагогічних систем визначається достатньо неоднозначно в науковій літературі. З теорії економіки та менеджменту відомо, що ефективність розглядається як відношення отриманого ефекту (тобто результату) до витрат ресурсів, що забезпечили одержання згаданого ефекту. Тобто:

$$\text{Ефективність} = \frac{\text{Результат}}{\text{Витрати на отримання результату}} \quad (1)$$

Отже, проведемо відповідні маніпуляції, і з формули (1) виведемо формулу ефективності управління, яка в загальному вираженні матиме вигляд:

$$\text{Ефективність управління} = \frac{\text{Ефект (результат) управління}}{\text{витрати на управління}} \quad (2)$$

Зазначена формула притаманна концепції ефективності управління, що отримала назву *цільової концепції ефективності управління*.

Це концепція, згідно якої діяльність організації спрямована на досягнення певних цілей, а ефективність управління характеризує ступінь досягнення поставлених цілей [8].

Крім згаданої концепції існує низка інших. Наприклад, серед них є *функціональна концепція ефективності управління* й функціонування управлінського персоналу, а ефективність управління характеризує співставлення результатів і витрат самої системи управління.

Концепція ефективності управління на основі досягнення «балансу інтересів» — це концепція, згідно якої діяльність організації спрямована на задоволення очікувань, сподівань (інтересів) і потреб усіх індивідуумів та груп, що взаємодіють в організації та з організацією. Ця концепція акцентує увагу на відносній важливості різних групових та індивідуальних інтересів в організації [10]. У рамках цієї концепції достатньо важко порівняти між собою два стани процесу управління, оскільки при зміні управлінських станів може відбуватись не тільки зміна інтересів різних груп, а й їх склад (з'являться нові члени, групи можуть об'єднуватись чи розпадатись), з'являться нові групи тощо.

Системна концепція ефективності управління — це концепція, згідно якої на результати діяльності організації впливають як внутрішні чинники так і чинники зовнішнього середовища, а ефективність управління характеризує ступінь адаптації організації до свого оточення [10]. На наш погляд, саме така концепція найбільш повно охоплює різні аспекти діяльності закладу вищої освіти за умови виділення критеріальних об'єктів, обчислення ефективності управління якими не викликає сумніву у разі використання визначеної методики.

Теорія людського капіталу розглядає вищу освіту як інвестиції в потенційну ринкову вартість індивідуума, як учасника ринку праці де оцінюються економічна ефективність витрачених на освіту коштів та соціальні ефекти [11]. Теорія людського капіталу трактує ефективність вищої освіти з точки зору держави, суспільства та роботодавця (соціальний ефект вищої освіти проявляється не лише на індивідуальному рівні, а й розповсюджується на все суспільство в цілому).

Сучасні підходи до оцінювання ефективності діяльності ЗВО (офіційно затверджені методики та розробки різних авторів) можна розділити на кілька основних напрямів: оцінка відповідності ліцензійним та акредитаційним вимогам, оцінка якості освітньої послуги та професійних якостей випускника, оцінка ефективності бюджетних видатків на вищу освіту, оцінка ефективності господарської (підприємницької) діяльності ЗВО, рейтингування закладів вищої освіти.

Враховуючи викладене вище, на наш погляд, ефективність діяльності закладу, що функціонує у сфері вищої освіти повинна визначатись з урахуванням чотирьох ключових позицій:

- з позиції держави, як замовника та гаранта задоволення суспільних потреб (зовнішня або макроекономічна ефективність);

- з позиції індивідуума, як споживача освітніх послуг (індивідуальна або інвестиційна ефективність);
- з позиції роботодавця або ринку праці в цілому, як споживача кінцевого продукту ЗВО (ринкова ефективність);
- з позиції діяльності ЗВО як господарюючого суб'єкта (фінансово-господарська або внутрішня ефективність).

Отже, пріоритети управління ЗВО повинні формуватись у рівній мірі в зоні забезпечення цільових показників соціальної та економічної ефективності (індивідуальної та суспільної або зовнішньої).

Література

1. Егорова Е. М. Контуры стратегического управленческого учёта в высшем учебном заведении [Текст] / Е. М. Егорова // Экономика образования. — 2010. — № 2. — С. 96–99.
2. Волощук Л. О. Методичні підходи до оцінки розвитку вищого навчального закладу / Л. О. Волощук, К. П. Ганева // Праці Одеського політехнічного університету. — 2011. — № 3. — С. 248–253.
3. Грищенко І. М. Економічні умови забезпечення якості освітніх послуг у системі вищої освіти: [монограф.] / І. М. Грищенко. — К.: Педагогічна думка, 2012. — 91 с.
4. Демидов С. Р. Теоретико-методологические основы и механизм обеспечения экономической безопасности высшего учебного заведения: дис. докт. экон. наук. — М., 2007. — 297 с.
5. Загірняк М. В. Ранжування у вищій освіті — національний досвід та перспективи розвитку / Загірняк М. В., Сергієчко С. А. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua
6. Панкова Н. В. Методологические основы формирования государственной политики в сфере образования: дис. докт. экон. наук. — СПб., 2009.
7. Чміль А. Структурні елементи критеріального оцінювання діяльності закладів освіти / А. Чміль, О. Боднар // Післядипломна освіта в Україні. — 2007. — № 2. — С. 42–46.
8. Корнещук Н. Г. Теоретико-методологические основы комплексной оценки качества деятельности образовательной системы: Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 — Магнитогорск, 2007. — 48 с.
9. Олійник В. В. Теоретико-методологічні засади управління підвищенням кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти: Дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / АПН України; Центральний ін-т післядипломної педагогічної освіти. — К., 2004. — 489 арк. + дод. — Бібліогр.: арк. 412–451.
10. Хміль Ф. І. Основи менеджменту: підручник / Ф. І. Хміль. — К.: Академвидав, 2005. — 608 с.
11. Економічна енциклопедія. Політична економія. — Т. 4. — М.: 1980.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ КООПЕРАТИВНИЙ ІНСТИТУТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ «ІНТЕРНАУКА»
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА НАУКОВА РАДА

Збірник тез наукових праць

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ІННОВАЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ, ПРАВІ,
ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ, НАУЦІ І ОСВІТНІХ ПРОЦЕСАХ»

«18–21» березня 2019

Сборник тезисов научных трудов

МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ И ИННОВАЦИИ В ЭКОНОМИКЕ,
ПРАВЕ, ГОСУДАРСТВЕННОМ УПРАВЛЕНИИ, НАУКЕ И
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОЦЕССАХ»

«18–21» марта 2019

Abstracts of scientific works

INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE
«DIGITAL TRANSFORMATION AND INNOVATION IN ECONOMICS,
LAW, GOVERNMENT, SCIENCE AND EDUCATIONAL PROCESSES»

March 18–21, 2019

Видано у авторській редакції

Адреса: Україна, м. Київ, вул. Павлівська, 22, оф. 23

Контактний телефон: +38(067) 401-84-35

Телефон/факс: +38(044) 222-5889

E-mail: info@frada.com.ua

<http://www.frada.com.ua>

<http://www.inter-nauka.com>

Підписано у друк 06.03.2019. Формат 60×84/16

Папір офсетний. Гарнітура SchoolBookAS. Друк на дуплікаторі.

Тираж 200. Замовлення № 277.

Ціна договірна. Надруковано з готового оригінал-макету.

Надруковано у Видавництві ТОВ «Центр учбової літератури».

Свідоцтво: Серія ДК №2458 від 13003.2006